

การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1991-2008)

นางสาวอภิญญา แซ่เต็ง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHANGING OF INDIA'S FOREIGN POLICY TOWARD THE UNITED STATES
OF AMERICA AFTER THE COLD WAR (1991-2008)

Miss Apinya Sae-Teng

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in International Relations

Department of International Relations

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อ
สหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1991-2008)

โดย

นางสาวอภิญา แซ่เต็ง

สาขาวิชา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรัตน์ โหระชัยกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรัตน์ โหระชัยกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.มานิชญ์ อารีย์)

อภิญา แซ่เต็ง : การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1991-2008). (CHANGING OF INDIA'S FOREIGN POLICY TOWARD THE UNITED STATES OF AMERICA AFTER THE COLD WAR (1991-2008)) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ. สุรัตน์ โหราชัยกุล, 125 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงนโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและสหรัฐอเมริกาทั้งในช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น โดยการศึกษาได้นำเอาแนวคิดเรื่อง การเมืองเกี่ยวพันของเจมส์ เอ็น รอสนาว มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า หลังสงครามเย็น อินเดียได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของตนที่มีต่อสหรัฐอเมริกา จากที่เคยใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเพื่อหลีกเลี่ยงการพัวพันกับมหาอำนาจใดๆ มาเป็นการดำเนินนโยบายใกล้ชิดและผูกพันกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์การก่อการร้าย 11 กันยายน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอินเดียเช่นนี้เกิดมาจากความเชื่อมโยงของทั้งปัจจัยภายในและภายนอก โดยปัจจัยภายใน คือ ผู้นำ ความจำเป็นทางเศรษฐกิจของอินเดีย ความต้องการมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ และภัยก่อการร้าย ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงในภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ การล่มสลายของสหภาพโซเวียต และนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออินเดีย

ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่อ นิสิต
 สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา2553.....

5080743124 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORDS : INDIA'S FOREIGN POLICY / INDIA / THE UNITED STATES OF AMERICA / RELATIONS / AFTER THE COLD WAR

APINYA SAE-TENG : CHANGING OF INDIA'S FOREIGN POLICY TOWARD THE UNITED STATES OF AMERICA AFTER THE COLD WAR (1991-2008).
ADVISOR: ASST. PROF. SURAT HORACHAIKUL, 125 pp.

The main theme of this thesis is to study India's foreign policy and relations between India and the United States of America both in and after the cold war. The concept of Linkage Politics of James N. Rosenau is used as a framework of analysis.

The study found that, after the cold war, India had changed its own foreign policy towards the United States of America. From using non-alignment policy in order to avoid engaging with any major powers became running closer policy especially after the 9/11 incident. The important factors supporting the changing of India's foreign policy were both internal and external. The internal factor was the leader, the need of India's economy, the desire to have the role in international stage and terrorism. The external factors were the changing in international environment, the collapse of the Soviet Union and the United States of America's policy toward India.

Department : International Relations..... Student's Signature

Field of Study : International Relations..... Advisor's Signature

Academic Year : 2010.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงของผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรัตน์ โหระชัยกุล ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ให้โอกาส ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนจึงขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ สุรัตน์ พร้อมทั้ง ดร.มานิชญ์ อารีย์ และ ศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู เป็นอย่างยิ่ง ที่กรุณา สละเวลาให้คำแนะนำ และตรวจสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ อาจารย์วรศักดิ์ มหัทธโนบล ผศ. ดร. ชูเกียรติ พันธ์พร ประสิทธิ์ และคณาจารย์ในคณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทุกท่าน ที่ได้ ถ่ายทอดความรู้ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนในช่วงที่ผ่านมา

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณมารดาและบิดา ที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดู ข้าพเจ้า และเป็นแรงใจสำคัญในการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณพี่ชาย ที่ให้การ สนับสนุน ให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ และขอขอบใจเพื่อนๆ ทุกคน ที่คอยถามไถ่ความ เคลื่อนไหว คอยเป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฏ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐาน.....	4
1.3 การสำรวจวรรณกรรม.....	4
1.4 กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	6
1.5 ขอบเขตในการศึกษา.....	8
1.6 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	8
1.7 วิธีการศึกษา.....	9
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.9 เนื้อหาในการนำเสนอ.....	9
2 ภาพรวมของนโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับ สหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น (ค.ศ. 1947-1991).....	11
2.1 นโยบายต่างประเทศอินเดียในช่วงสงครามเย็น.....	11
2.1.1 นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด.....	11
2.1.2 หลักปัญจศีล.....	12
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น.....	13
2.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรียะ เยาหวราล เนห์รู (ค.ศ. 1947-1964).....	13
2.2.1.1 ปัญหาแคชเมียร์.....	14
2.2.1.2 ปัญหาจีน.....	16

บทที่

หน้า

2.2.1.3 การให้ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อ ปากีสถาน.....	18
2.2.1.4 ความสัมพันธ์อินเดีย-สหภาพโซเวียต.....	20
2.2.1.5 สงครามพรมแดนอินเดีย-จีน.....	22
2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรี ลาล บาสาดูร์ ศาสตรี (ค.ศ. 1964-1966).....	25
2.2.2.1 สงครามแคชเมียร์ครั้งที่สอง.....	25
2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรี อินทิรา คานธี (สมัยแรก) (ค.ศ. 1966-1977).....	26
2.2.3.1 สงครามอินเดีย-ปากีสถานครั้งที่สาม.....	27
2.2.3.2 ปัญหาหามหาสมุทรอินเดีย.....	30
2.2.3.3 การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของอินเดีย.....	32
2.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรี มอรวาริจิ เดชาย (ค.ศ. 1977-1979).....	33
2.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรี อินทิรา คานธี (สมัยที่สอง) (ค.ศ. 1980-1984).....	35
2.2.5.1 การยึดครองอัฟกานิสถานโดยสหภาพโซเวียต.....	35
2.2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรี ราจีฟ คานธี (ค.ศ. 1984-1989).....	37
2.2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรี วี พี ซิงห์ (ค.ศ. 1989-1990).....	39
2.2.7.1 วิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย.....	40
2.2.8 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรี ชันดรา เชคคาร์ (ค.ศ. 1990-1991).....	41
3 นโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา หลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1991-2001).....	42
3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรี นาราซิมฮา ราว (ค.ศ. 1991-1996).....	42
3.1.1 ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในแคชเมียร์.....	44

บทที่	หน้า
3.1.2 ปัญหาอาวุณนิวเคลียร์.....	46
3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรืเอช ดี เดวี โกว์ดา และนายกรัฐมนตรือินเดอรื คูมารื กุจรวัด (ค.ศ. 1996-1998).....	48
3.2.1 การปฏิเศรลงนามในสนธิสัญญาห้ามการทดลองอาวุณนิวเคลียร์โดย สิ้นเชิง.....	48
3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรื อตัล พินารื วุชปายี (ค.ศ. 1998-2001).....	49
3.3.1 การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินของอินเดีย.....	49
3.3.2 สงครามคาร์กิล.....	50
3.3.3 การเยือนอินเดียของประธานาธิบดีบิล คลินตัน.....	51
3.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิ้ลยู บุช.....	53
4 นโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน.....	55
4.1 ความสัมพันธ์ทางการเมือง.....	55
4.1.1 การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับรัฐมนตรี.....	56
4.1.2 การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับผู้นำประเทศ.....	59
4.2 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ.....	60
4.2.1 การค้า.....	60
4.2.2 การลงทุน.....	64
4.2.3 การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ.....	65
4.3 ความสัมพันธ์ทางการทหาร.....	68
4.4 ความร่วมมือด้านพลังงาน.....	69
4.5 ความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน.....	70
4.6 ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.....	72
4.7 ปัญหาทางเศรษฐกิจ.....	73
5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อ สหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น.....	76
5.1 ปัจจัยภายใน.....	76

บทที่	ญ หน้า
5.1.1 ผู้นำ.....	76
5.1.2 ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ.....	77
5.1.3 ความต้องการมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ.....	79
5.1.4 ภัยก่อการร้าย.....	80
5.2 ปัจจัยภายนอก.....	82
5.2.1 ความเปลี่ยนแปลงในภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ.....	82
5.2.2 การล่มสลายของสหภาพโซเวียต.....	83
5.2.3 นโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออินเดีย.....	85
6 บทสรุป.....	88
รายการอ้างอิง.....	92
ภาคผนวก.....	99
ภาคผนวก ก.....	100
ภาคผนวก ข.....	109
ภาคผนวก ค.....	112
ภาคผนวก ง.....	116
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	125

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	การเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาโดยรัฐมนตรีอินเดีย.....	56
4.2	การเดินทางเยือนอินเดียโดยรัฐมนตรีสหรัฐอเมริกา.....	57
4.3	ปริมาณเงินทุนและส่วนแบ่งการลงทุนของสหรัฐอเมริกาในอินเดีย ปี ค.ศ. 2001-2007.....	64

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
4.1	การส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1960–2008.....	61
4.2	การส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 2001–2008.....	61
4.3	การนำเข้าจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย ปี ค.ศ. 1960–2008.....	62
4.4	การนำเข้าจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย ปี ค.ศ. 2001–2008.....	62
4.5	สินค้าสำคัญที่ส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา.....	63
4.6	สินค้าสำคัญที่ส่งออกจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย.....	63

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ก่อนหน้าที่ยุद्धเย็นจะได้รับเอกราชจากอังกฤษ การเมืองระหว่างประเทศที่เพิ่งผ่านพ้นจากสงครามโลกครั้งที่สองมาไม่นานได้เข้าสู่ยุคของสงครามเย็น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของความตึงเครียดระหว่างมหาอำนาจต่างอุดมการณ์ ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ที่ทำให้โลกถูกแบ่งออกเป็นสองฝ่าย โดยสหรัฐอเมริกาคือผู้นำของฝ่ายเสรีประชาธิปไตย ส่วนฝ่ายคอมมิวนิสต์มีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ซึ่งการเกิดขึ้นของระบบสองขั้วอำนาจนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินเดียภายหลังการได้รับเอกราช

จากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นนี้ เยาวหาล เนห์รู (Jawaharlal Nehru) ซึ่งเป็นทั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนแรกของประเทศ ได้นำเอาแนวความคิดที่ว่าด้วย “การไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด” (nonalignment) มาเป็นกรอบของนโยบายต่างประเทศอินเดีย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้¹

(1) การไม่ผูกพันหรือฝักใฝ่กับฝ่ายใดซึ่งเป็นค่านิยมทางการเมืองหรือกลุ่มอำนาจทางการเมืองของโลกซึ่งกำลังต่อสู้กันอยู่ในขณะนั้น ทั้งนี้โดยการไม่เข้าไปร่วมในระบบพันธมิตรทางทหารและไม่นำตัวเข้าไปผูกพันกับสนธิสัญญาตลอดจนข้อตกลงทางทหารใดๆ ทั้งสิ้น อันจะทำให้อินเดียต้องเสียอิสรภาพในการดำเนินนโยบายของตน หรือตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มมหาอำนาจนั้นๆ ตลอดจนต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของสนธิสัญญาและข้อตกลงเหล่านั้นด้วย

(2) การเป็นมิตรกับนานาประเทศ และธำรงรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์ฉันท์มิตรกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านในเอเชีย

(3) การต่อต้านลัทธิอาณานิคมนิยม ลัทธิจักรวรรดินิยม การแบ่งแยกผิวและเชื้อชาติ ตลอดจนสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอกราชของประชาชนชาติต่างๆ ที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาติอื่นให้มีสิทธิและเสรีภาพในการปกครองตนเอง

¹ วิมลวรรณ ภัทโรดม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980) (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2532), หน้า 4-5.

- (4) การส่งเสริมสันติภาพของโลก และการให้ความร่วมมือกับประเทศอื่นในการสร้างสันติภาพอันถาวรให้แก่โลก
- (5) การให้ความร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ
- (6) การไม่เข้าไปแทรกแซงในกิจการภายในของประเทศอื่น
- (7) การให้ความร่วมมือกับประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย

แม้ว่าอินเดียจะได้นำนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมาใช้เพื่อไม่ให้ประเทศต้องเข้าไปพัวพันในการต่อสู้ของอภิมหาอำนาจในสงครามเย็นก็ตาม แต่เนื่องจากอินเดียตั้งอยู่ระหว่างกลางของเขตอิทธิพลแอ่งโกล-อเมริกันในเอเชียฝ่ายหนึ่ง และสหภาพโซเวียตกับจีนอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้อินเดียรวมทั้งเอเชียได้กลายเป็นเขตเผชิญหน้าระหว่างมหาอำนาจตะวันตกกับตะวันออกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้² ซึ่งสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตต่างพยายามดึงอินเดียให้เข้าไปเป็นพวก เพื่อใช้อินเดียเป็นฐานในการสร้างอิทธิพลของตนในเอเชียได้ และเพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน³

สำหรับสหรัฐอเมริกานั้น ได้คาดหวังว่าอินเดียจะให้การสนับสนุนและเป็นกำลังสำคัญของค่ายเสรีประชาธิปไตย ในการดำเนินนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ (Containment Policy) ในเอเชีย เนื่องจากเหตุผลสำคัญสองประการ ได้แก่ การที่ทั้งสองมีการปกครองประเทศด้วยระบอบประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน โดยอินเดียเป็นประเทศประชาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในโลก ส่วนสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศประชาธิปไตยเก่าแก่ที่สุดของโลก คือตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1787 เป็นต้นมา อีกประการหนึ่ง คือการที่สหรัฐอเมริกาได้มีบทบาทต่อการได้มาซึ่งเอกราชของอินเดียจากอังกฤษ โดยสหรัฐอเมริกาได้เห็นใจและให้การสนับสนุนขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียภายใต้การนำของมหาตมะ คานธี (Mahatma Gandhi) รวมถึงการโน้มน้าวให้รัฐบาลอังกฤษตอบสนองต่อข้อเรียกร้องบางประการของอินเดียในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิในการปกครองตนเอง โดยเฉพาะการให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้เอกราชแก่อินเดียเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงแล้ว⁴

แต่จากการที่อินเดียยึดมั่นในนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และมีความประสงค์ที่จะเป็นมิตรกับทุกประเทศโดยไม่จำกัดค่ายทางการเมือง ทำให้นโยบายต่างประเทศของอินเดียไม่ตอบสนอง

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

³ ทราวิส สุนทรวาณิช, "อินเดียบกับนิวเคลียร์," เอเชียปริทัศน์ 21, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2543): 59.

⁴ วิมลวรรณ ภัทรธม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980), หน้า 49.

ต่อความต้องการของสหรัฐอเมริกา ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงหันไปดึงเอาปากีสถานเข้ามาเป็นพันธมิตรของตนในการสกัดกั้นคอมมิวนิสต์แทน ทำให้ปากีสถานได้เข้าสู่ระบบพันธมิตรทางทหาร และได้รับความช่วยเหลือในเรื่องอาวุธยุทโธปกรณ์และการพัฒนากองทัพจากสหรัฐอเมริกา รวมถึงการมีความร่วมมือทางทหารระหว่างกันภายใต้สนธิสัญญาความร่วมมือป้องกันทางทหาร (The Mutual Defense Assistance Agreement) ในปี ค.ศ. 1954 นอกจากนี้ ปากีสถานยังได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกขององค์การร่วมมือป้องกันทางทหารในระดับภูมิภาค ทั้งองค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Treaty Organization: SEATO) ในปี ค.ศ. 1954 และองค์การสนธิสัญญากลาง (Central Treaty Organization: CENTO) ในปีถัดมา ซึ่งการเป็นพันธมิตรทางทหารระหว่างปากีสถานกับสหรัฐอเมริกาก็เป็นภัยคุกคามอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของอินเดีย ส่งผลให้อินเดียต้องมีการดำเนินนโยบายที่หันไปผูกสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตมากขึ้น จนมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร

นอกจากนี้ อินเดียและสหรัฐอเมริกายังมีความเห็นและการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ขัดแย้งกันในอีกหลายเรื่อง ทั้งประเด็นในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ โดยมีการโจมตีและการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของอีกฝ่ายอย่างรุนแรง ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดในสัมพันธภาพระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ของสองประเทศตกต่ำ และได้เข้าสู่จุดวิกฤติที่สุดในปี ค.ศ. 1971 ที่เกิดสงครามอินเดีย-ปากีสถานครั้งที่สาม เนื่องจากสหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายที่เข้าข้างปากีสถานอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังมีการข่มขู่อินเดียโดยการส่งเรือรบบรรทุกเครื่องบินติดอาวุธนิวเคลียร์เข้ามายังอ่าวเบงกอล (Bay of Bengal) ซึ่งทำให้อินเดียเกิดความรู้สึกโกรธแค้นและต่อต้านสหรัฐอเมริกา และทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองตึงเครียดอย่างที่สุด⁵

อย่างไรก็ดี หลังจากการสิ้นสุดของสงครามเย็น อินเดียได้มีการดำเนินนโยบายต่อสหรัฐอเมริกาที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยอินเดียได้หันไปปรับปรุงความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ซึ่งการเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาของนายกรัฐมนตรีอินาราสิมฮา ราว (Narasimha Rao) ในปี ค.ศ. 1994 ถือเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของสองประเทศอย่างเป็นทางการ กระนั้นก็ตาม แม้ว่าทั้งสองจะมีการพัฒนาความสัมพันธ์ต่อกันในทางที่ดีขึ้น แต่ก็ยังคงเกิดปัญหาและความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในหลายเรื่อง โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับการทดลองนิวเคลียร์ของอินเดีย ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ยังไม่ราบรื่นเท่าใดนัก

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 150.

แต่ภายหลังจากเหตุการณ์การก่อการร้ายในสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 อินเดียได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มก่อการร้ายที่เกี่ยวข้องใน ปากีสถานและอัฟกานิสถาน ทำให้อินเดียและสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นและใกล้ชิดติดต่อกันอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้นในหลายด้าน เช่น การเมือง เศรษฐกิจ การทหาร พลังงานนิวเคลียร์ เป็นต้น

ดังนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลัง สงครามเย็นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีความสำคัญ เพราะแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ต่อการ ดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดีย และสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียที่เป็น มหาอำนาจของเอเชียได้กับอภิมหาอำนาจโลกอย่างสหรัฐอเมริกา อันทำให้เรามีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับอินเดียและสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นสองประเทศที่มีบทบาทและความสำคัญในเวที การเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

1.2 สมมติฐาน

หลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง อินเดียได้เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของตนที่มีต่อ สหรัฐอเมริกา โดยหันมาดำเนินนโยบายที่ใกล้ชิดและให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น โดยเฉพาะหลังจากเหตุการณ์การก่อการร้าย 11 กันยายน ซึ่งมีทั้งปัจจัยภายใน ที่สำคัญคือ ความ จำเป็นทางเศรษฐกิจ ความต้องการมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ การล่มสลายของสหภาพโซเวียต นโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออินเดีย ที่มีอิทธิพลต่อการ เปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอินเดีย

1.3 การสำรวจวรรณกรรม

รามेश ฐากูร์ (Ramesh Thakur) มองว่าความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาที่ เย็นชาในช่วงสงครามเย็นมาจากหลายปัจจัย ซึ่งมีที่มาจากทั้งอินเดียและสหรัฐอเมริกา ซึ่ง หลังจากสงครามเย็น ความสัมพันธ์ของสองประเทศมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอัน เนื่องมาจาก 6 ปัจจัย อันได้แก่ การล่มสลายของสหภาพโซเวียต การลดการให้ความสำคัญกับ ปากีสถานของสหรัฐอเมริกา ความต้องการในด้านเสถียรภาพและระเบียบของเอเชียใต้ การ ร่วมมือระหว่างกัน เหตุผลทางเศรษฐกิจ และความเป็นประชาธิปไตยของอินเดีย อย่างไรก็ตาม

ยังคงมีปัญหาที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ของทั้งสอง คือ การแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การพัฒนาชีปนาวุธ ปัญหาสิทธิมนุษยชน ปัญหาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น⁶

วอลเทอร์ แอนเดอร์เซน (Walter Andersen) ศึกษาถึงนโยบายต่างประเทศของอินเดีย โดยมองว่าเกิดความเปลี่ยนแปลงจากการให้ความสำคัญกับเรื่องความมั่นคงมาเป็นประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีปัจจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งการสิ้นสุดของสงครามเย็น การล่มสลายของสหภาพโซเวียต และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่อาจมีปัญหามากระทบต่อการดำเนินนโยบายของอินเดีย เช่น ปัญหาความขัดแย้งกับปากีสถานในเรื่องดินแดนแคชเมียร์ และความมีเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศ⁷

ฮารินเดอร์ เซคอน (Harinder Sekhon) นำเสนอถึงทิศทางใหม่ในความสัมพันธ์ของอินเดียกับสหรัฐอเมริกา โดยมองว่าสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับอินเดียเนื่องจากการคำนึงถึงศักยภาพของอินเดียทั้งทางเศรษฐกิจและทางยุทธศาสตร์ที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลให้ทั้งสองประเทศมีการทำข้อตกลงและมีความร่วมมือระหว่างกันในหลายเรื่อง ทั้งด้านความมั่นคง การถ่ายโอนเทคโนโลยี ประเด็นทางเศรษฐกิจ และนโยบายต่างประเทศ⁸

วรรณกรรมเหล่านี้ได้นำเสนอถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งในการศึกษานี้ นอกจากการแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็นแล้ว ยังได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ช่วงสงครามเย็นจนถึงปี ค.ศ. 2008 ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านได้เห็นถึงแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ พัฒนาการของความสัมพันธ์ ซึ่งมีเหตุการณ์ต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของสองประเทศทั้งในด้านบวกและด้านลบ อันก่อให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาที่แตกต่างในช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็นได้ดียิ่งขึ้น

⁶ Ramesh Thakur, "India and the United States: A Triumph of Hope over Experience?," *Asian Survey* 36, 6 (June 1996): 574-591.

⁷ Walter Andersen, "Recent trends in Indian foreign policy," *Asian Survey* 41, 5 (September - October 2001): 765-776.

⁸ Harinder Sekhon, "New Directions in India-US Relations," in *The New Asian Power Dynamic*, Maharajkrishna Rasgotra, editor (New Delhi: Sage Publications, 2007), pp. 121-146.

1.4 กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา

“การเมืองเกี่ยวพัน” (Linkage Politics) นับเป็นทฤษฎีหนึ่งทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ใช้ในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ โดยแนวคิดนี้ช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงที่เกี่ยวพันระหว่างการเมืองภายในกับการเมืองระหว่างประเทศที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศหนึ่งๆ ซึ่งการเชื่อมโยงของปัจจัยภายในและภายนอกประเทศนี้เกิดจากการที่ประเทศต่างๆ ต้องมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กัน และมีการพึ่งพาอาศัยกัน ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ โดยสิ่งที่เกิดขึ้นกับประเทศหนึ่งๆ จะมีผลต่อประเทศอื่นด้วย ทำให้การกำหนดนโยบายของรัฐได้รับอิทธิพลทั้งจากภายในประเทศและภายนอกประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพันที่ว่านี้มีนักวิชาการทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้นำเสนอไว้หลายคน แต่ในที่นี้ผู้เขียนขอยกเอาแนวคิดของ เจมส์ เอ็น รอสเนา (James N. Rosenau) มาเป็นกรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา

รอสเนาได้อธิบายถึงสาระของแนวคิดเรื่องการเกี่ยวพัน (Linkage)⁹ โดยมองว่าการจะเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศได้ดีจะต้องเข้าใจการเมืองภายในประเทศ ในขณะเดียวกันการจะเข้าใจการเมืองภายในประเทศได้ดีจะต้องเข้าใจการเมืองระหว่างประเทศดีด้วยเช่นกัน ซึ่งคำจำกัดความของ “การเมืองเกี่ยวพัน” นั้นหมายถึง ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระบบหนึ่งๆ และมีผลกระทบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอีกระบบหนึ่ง ความเกี่ยวพันนี้จะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ สิ่งที่ไม่ใช่เข้าไป (Inputs) และสิ่งที่ออกมา (Outputs)

กระบวนการเกี่ยวพัน (Linkage Processes) แยกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. กระบวนการแทรกตัว (Penetrative Process) เกิดจากสมาชิกของหน่วยการเมืองหนึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองของหน่วยการเมืองอื่น โดยมีอำนาจในการจัดสรรต่างๆ ร่วมกับสมาชิกของหน่วยการเมืองที่ถูกแทรกตัว
2. กระบวนการตอบโต้ (Reactive Process) เกิดจากการที่สมาชิกของหน่วยการเมืองหนึ่งแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อการแสดงออกของพฤติกรรมของสมาชิกหน่วยการเมืองอื่น โดยที่หน่วยการเมืองแรกไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรคุณค่าแต่อย่างใด

⁹ James N. Rosenau, *Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International Systems* (New York: The Free Press, 1969), pp. 44-63.

3. กระบวนการเลียนแบบ (Emulative Process) เกิดจาก Input ของหน่วยการเมืองหนึ่งตอบสนองต่อ Output ของหน่วยการเมืองอื่น ด้วยการรับเอาแบบอย่างของ Output นั้นมาใช้ ทั้งสามลักษณะนี้เป็นกระบวนการเกี่ยวพันกันระหว่างปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยภายนอกประเทศ

องค์ประกอบของความเกี่ยวพัน (Components of Linkage Framework) ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน (Internal Factors) หมายถึง ปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในและมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของหน่วยการเมืองหนึ่งๆ ซึ่งประกอบด้วย

ตัวแสดง (Actors) ได้แก่ นักบริหาร นักกฎหมาย ข้าราชการ ทหาร พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผู้นำ

ทัศนคติ (Attitudes) ได้แก่ อุดมการณ์ วัฒนธรรมทางการเมือง มติมหาชน

สถาบัน (Institutions) ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ข้าราชการ ทหาร การเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมือง ระบบการสื่อสาร สถาบันทางสังคม

กระบวนการ (Processes) ได้แก่ การเรียนรู้ทางสังคมและการคัดเลือก การแยกแยะผลประโยชน์ การรวบรวมผลประโยชน์ การกำหนดนโยบาย การบริหารนโยบาย การบูรณาการ และการแบ่งแยก

2. ปัจจัยภายนอก (External Factors) หมายถึง ปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายนอกหน่วยการเมืองหนึ่งๆ ซึ่งอาจเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองภายในของหน่วยการเมืองอื่น ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของหน่วยการเมืองหนึ่งๆ ซึ่งปัจจัยภายนอกสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

ภาวะแวดล้อมประชิด (Contiguous Environment) หมายถึง กลุ่มของหน่วยการเมืองที่ตั้งอยู่รอบหน่วยการเมืองนั้นๆ ได้แก่ ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

ภาวะแวดล้อมในภูมิภาค (Regional Environment) หมายถึง กลุ่มของหน่วยการเมืองที่อยู่ในบริเวณภูมิภาคที่หน่วยการเมืองนั้นๆ ตั้งอยู่และมีความสัมพันธ์ด้วย

ภาวะแวดล้อมสงครามเย็น (Cold War Environment) หมายถึง ความสัมพันธ์ ตะวันตก-ตะวันออก หมายถึง รูปแบบลักษณะที่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสองค่ายอำนาจทางอุดมการณ์

ภาวะแวดล้อมทางเชื้อชาติ (Racial Environment) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ต่างๆ

ภาวะแวดล้อมทางทรัพยากร (Resource Environment) หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ทางเศรษฐกิจ

ภาวะแวดล้อมทางองค์กร (Organizational Environment) หมายถึง สถาบันหรือองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีประเทศต่างๆ เป็นสมาชิก

ปัจจัยภายในและภายนอกที่กล่าวมาแล้วนั้น ต่างเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิด Inputs และ Outputs ของกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์และผลกระทบต่อกันอย่างสลับซับซ้อนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เราสามารถนำมาใช้ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของหน่วยงานเมืองหนึ่งๆ ได้อย่างสะดวกที่สุด อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะมีอิทธิพลและความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเท่าเทียม เนื่องจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกหนึ่งๆ อาจมีความสำคัญและบทบาทมากกว่าปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอกอื่นๆ ได้เช่นกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหน่วยงานเมืองที่เราจะทำการศึกษาด้วย

แนวคิดของรอสทาวด์กล่าวนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันกันในหลายปัจจัย ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ แต่ในการศึกษานี้จะนำเอาเพียงบางปัจจัยมาใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งปัจจัยภายใน ได้แก่ ตัวแสดงและทัศนคติ ส่วนปัจจัยภายนอก คือ ภาวะแวดล้อมประชิด ภาวะแวดล้อมในภูมิภาค และภาวะแวดล้อมสงครามเย็น

1.5 ขอบเขตในการศึกษา

ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายต่างประเทศอินเดียว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 2008

1.6 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น

1.7 วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้จะนำกรอบความคิดทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ว่าด้วย “การเมืองเกี่ยวพัน” มาเป็นกรอบความคิดในการศึกษา และใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive approach) โดยวิจัยเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งข้อมูลที่จะใช้แยกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ข้อมูลระดับปฐมภูมิ (primary sources) ได้แก่ คำแถลง สุนทรพจน์ บทสัมภาษณ์ รายงานการประชุม ข้อตกลง และสนธิสัญญาต่างๆ
2. ข้อมูลระดับทุติยภูมิ (secondary sources) ได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ บทวิเคราะห์ ข่าวที่เกี่ยวข้องจากวารสาร หนังสือพิมพ์ และข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเข้าใจถึงนโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและสหรัฐอเมริกาทั้งในช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น
2. เพื่อเข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดียในยุคหลังสงครามเย็น

1.9 เนื้อหาในการนำเสนอ

การนำเสนอในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 6 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 ภาพรวมของนโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น (ค.ศ. 1947-1991)

บทที่ 3 นโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1991-2001)

บทที่ 4 นโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน

บทที่ 5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น

บทที่ 6 บทสรุป

บทที่ 2

ภาพรวมของนโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับ สหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น (ค.ศ. 1947-1991)

ในบทนี้จะกล่าวถึง ภาพรวมของนโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่ที่อินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1947 จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1991 ที่สงครามเย็นได้สิ้นสุดลง เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดีย และสภาพของความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างสองประเทศในช่วงสงครามเย็น โดยแบ่งการนำเสนอตามวาระการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีอินเดียแต่ละสมัย

2.1 นโยบายต่างประเทศอินเดียในช่วงสงครามเย็น

2.1.1 นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

การเริ่มต้นของสงครามเย็นอย่างรุนแรงระหว่างค่ายเสรีประชาธิปไตยและค่ายคอมมิวนิสต์ มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศต่างๆ เพราะสงครามเย็นทำให้แต่ละประเทศมีความจำเป็นที่จะต้องเลือกข้างและแสดงตัวให้ชัดเจนว่าจะอยู่และสนับสนุนฝ่ายใด ระหว่างฝ่ายเสรีประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาหรือฝ่ายคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียต แต่สำหรับอินเดียที่เพิ่งได้รับเอกราชจากอังกฤษและเป็นประเทศที่เกิดใหม่ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง กลับเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศที่แตกต่างและถือเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับพัฒนาการทางการเมืองระหว่างประเทศ นั่นก็คือ การใช้นโยบายต่างประเทศที่เรียกว่า “นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด”^{*}

^{*} นอกจากการนำนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมาใช้เป็นนโยบายต่างประเทศ อินเดียยังมีบทบาทสำคัญต่อการเกิดขึ้นของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non-Aligned Movement: NAM) อันเป็นความร่วมมือของประเทศเกิดใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศด้อยพัฒนาและเคยเป็นอดีตอาณานิคม ที่ไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของมหาอำนาจ และเรียกร้องให้ชาติมหาอำนาจทั้งสองลดความขัดแย้งระหว่างกันเพื่อสันติภาพของโลก โดยเยอวฮราล เนห์รู ถือเป็นหนึ่งในผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่ม ร่วมกับ โจชิป บรอสซ ทิตอ (Josip Broz Tito) ประธานาธิบดียูโกสลาเวีย กามาล อับเดล นัสเซอร์ (Gamal Abdel Nasser) ประธานาธิบดีอียิปต์ ควาเม ครูมาห์ (Kwame Nkrumah) ประธานาธิบดีกานา และ ซูการ์โน (Sukarno) ประธานาธิบดีอินโดนีเซีย ซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการในการประชุมสุดยอดครั้งที่ 1 ณ กรุงเบลเกรด (Belgrade) ประเทศยูโกสลาเวีย ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1961

นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด หมายถึง การไม่นำตนเองเข้าไปผูกพันหรือฝักใฝ่กับฝ่ายการเมืองฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ด้วยการเป็นพันธมิตรทางทหารหรือการทำสนธิสัญญาใดๆ เพื่อต่อต้านอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นศัตรูกัน แต่จะให้ความเป็นมิตรกับทุกๆ ประเทศโดยไม่จำกัดค่ายทางการเมือง รวมทั้งการเป็นคนกลางในการเจรจาแก้ไขปัญหาและกรณีพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติวิธี เพื่อลดความตึงเครียดและสถานการณ์ความขัดแย้งของสงครามเย็นและทำให้สันติภาพของโลกกลับคืนมา

ซึ่งการที่เหวอหฺวาล เนห์รูได้นำเอานโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมาใช้เป็นนโยบายต่างประเทศของอินเดีย นั้น ก็เนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ ดังต่อไปนี้¹

- (1) เพื่อให้อินเดียมีอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของมหาอำนาจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ส่งผลให้อินเดียสามารถดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่
- (2) เพื่อไม่ให้อินเดียต้องเข้าไปพัวพันกับความขัดแย้งของฝ่ายการเมืองทั้งสอง โดยหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างชาติและการพัฒนาประเทศทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ
- (3) เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพและความมั่นคงทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ
- (4) เพื่อส่งเสริมฐานะและบทบาทของอินเดียในเวทีระหว่างประเทศ ให้เป็นประเทศที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าับหน้าถือตาจากประเทศอื่นๆ
- (5) เพื่อลดความตึงเครียดและความรุนแรงในการต่อสู้ของสองฝ่ายและป้องกันมิให้ความขัดแย้งลุกลามบานปลายออกไปมากกว่านี้

2.1.2 หลักปรัชญาศีล

นอกจากการใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นนโยบายต่างประเทศของอินเดียแล้ว เนห์รูยังได้นำเอา “หลักปรัชญาศีล” (Pancha Sheela Principle) มาใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ อีกด้วย

¹ วิมลวรรณ ภัทโรดม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980), หน้า 6.

“หลักปรัชญาศีล” หรือ “หลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติห้าประการ” (The Five Principles of Peaceful Co-existence) เป็นหลักการที่อยู่ในสนธิสัญญาว่าด้วยข้อตกลงทางการค้าและการติดต่อระหว่างเขตทิเบตของจีนกับอินเดีย (Agreement on trade and intercourse between Tibet Region of China and India) ซึ่งมีการลงนามร่วมกันในวันที่ 29 เมษายน ค.ศ.1954 โดยหลักปรัชญาศีลนี้ประกอบด้วยหลักห้าประการ อันได้แก่²

- (1) การเคารพร่วมกันต่อบูรณภาพและอธิปไตยในเขตแดนของกันและกัน
- (2) การไม่รุกรานกัน
- (3) การไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน
- (4) ความเสมอภาคและการถือผลประโยชน์ร่วมกัน
- (5) การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น

2.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสภายุคประธานาธิบดี เฮวทราล เนห์รู (ค.ศ. 1947-1964)

ในช่วงแรกของสงครามเย็น อินเดียกับสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดีแฮร์รี เอส. ทรูแมน (Harry S. Truman) มีความสัมพันธ์ต่อกันด้วยดี โดยทั้งสองได้ให้ความร่วมมือระหว่างกันในหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอินเดียได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศจากสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก จนทำให้อินเดียกลายเป็นประเทศในโลกที่สามที่ได้รับความช่วยเหลือในด้านนี้จากสหรัฐอเมริกามากที่สุดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง³

แต่หลังจากนั้นไม่นาน ความสัมพันธ์ของอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในสมัยเนห์รูกลับไม่ราบรื่นและมีลักษณะขุ่นๆ ลงๆ มีทั้งความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างกัน โดยสภาพความสัมพันธ์ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากเหตุการณ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้

² สมเกียรติ อ่อนวิมล, “มหาอำนาจกับเอเชียใต้,” ใน ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: เอเชีย (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 166.

³ วิมลวรรณ ภัทโรตตม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980), หน้า 55.

2.2.1.1 ปัญหาแคชเมียร์

แคชเมียร์ (Kashmir) เป็นรัฐหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเอเชียใต้ เป็นดินแดนที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ จนเป็นที่มาของความขัดแย้งทั้งระหว่างอินเดียกับปากีสถานและอินเดียกับสหรัฐอเมริกา

หลังจากอินเดียและปากีสถานได้รับเอกราชจากอังกฤษในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1947 ทั้งสองประเทศต่างต้องการผนวกเอารัฐแคชเมียร์เข้าเป็นส่วนหนึ่งของตน แต่มหाराชาฮารี ซิงห์ (Maharaja Hari Singh) ต้องการให้แคชเมียร์เป็นรัฐอิสระ ไม่ขึ้นกับประเทศใด ซึ่งขัดกับแผนการแบ่งแยก (Partition Plan)* จนกระทั่งในช่วงเดือนตุลาคมของปีเดียวกัน ชนเผ่าชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนฝั่งปากีสถานได้เข้ารุกรานแคชเมียร์ (โดยได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลปากีสถาน) มีการปล้นสะดม ฆ่าฟันผู้คน ซึ่งกองกำลังของรัฐบาลแคชเมียร์ไม่สามารถหยุดยั้งการกระทำของชนเผ่าติดอาวุธนี้ได้ และภายในสองสัปดาห์ ชนเผ่าได้รุกเข้ามาถึงบริเวณขอบนอกของเมืองศรีนาการ์ (Srinagar) อันเป็นเมืองหลวงของแคชเมียร์⁴ ส่งผลให้มหाराชาต้องขอความช่วยเหลือทางทหารจากอินเดีย และได้ตัดสินใจที่จะเข้าอยู่กับอินเดีย โดยมีการยื่นเอกสารแสดงความจำนงที่จะเข้าร่วมกับอินเดียในวันที่ 27 ตุลาคม แลอร์ดเมาท์แบตเทน (Lord Mountbatten) ข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษประจำอินเดีย หลังจากนั้นอินเดียจึงได้ส่งทหารเข้าไปจัดการกับชนเผ่าติดอาวุธในแคชเมียร์⁵

อย่างไรก็ตาม ปากีสถานกลับปฏิเสธการเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับอินเดียของแคชเมียร์ โดยปากีสถานได้ส่งกองกำลังบุกเข้าไปในแคชเมียร์และเกิดการปะทะกันกับกองกำลังทางทหารของอินเดีย จนกลายเป็นสงครามครั้งแรกระหว่างอินเดียกับปากีสถานในที่สุด

* แผนการแบ่งแยก คือ แผนการที่อังกฤษได้วางแนวทางไว้เพื่อให้รัฐอิสระทั้ง 565 รัฐในอนุทวีปนำไปพิจารณาเพื่อการตัดสินใจว่าจะเลือกอยู่กับอินเดียหรือปากีสถาน หลังการออกพระราชบัญญัติมอบเอกราชแก่อินเดีย (Indian Independence Act) ในปี ค.ศ. 1947 ที่กำหนดให้แบ่งอนุทวีปออกเป็นประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน โดยมีหลักในการพิจารณาอยู่สามประการ ได้แก่ 1) ความต้องการของประชาชน 2) ความเชื่อมโยงทางภูมิศาสตร์ 3) ชาติพันธุ์

⁴ Sumit Ganguly, *Conflict Unending: India-Pakistan tensions since 1947* (New York: Columbia University Press, 2001), p. 16.

⁵ ศรีตระกูล เวลาคี, “บทบาทของสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่าง อินเดีย-ปากีสถาน: ศึกษากรณีปัญหาจัมมู-แคชเมียร์ (พ.ศ. 2490-2542),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 26-27.

หลังจากเกิดการสู้รบระหว่างกัน อินเดียได้นำเรื่องร้องเรียนต่อคณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1948 โดยใช้มาตรา 34 และมาตรา 35 ในกฎบัตรสหประชาชาติ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์อันก่อให้เกิดภัยคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ⁶ โดยกล่าวหาว่าปากีสถานได้เข้ารุกรานแคชเมียร์ซึ่งเป็นของตน และเรียกร้องให้ปากีสถานถอนทหารออกจากดินแดนแคชเมียร์ ซึ่งการที่อินเดียนำปัญหานี้เข้าสู่คณะมนตรีความมั่นคงก็เนื่องจากต้องการให้นานาประเทศยอมรับในสิทธิของตนต่อรัฐแคชเมียร์อย่างเป็นทางการ แต่กลายเป็นว่า คณะมนตรีกลับมีมติให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสำหรับอินเดียและปากีสถานขึ้นเพื่อทำหน้าที่ออกไปสำรวจประจักษ์ของประชาชนในแคว้นแคชเมียร์ว่าต้องการอยู่กับอินเดียหรือปากีสถาน โดยสหรัฐอเมริกาเป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศที่สนับสนุนมตินี้

อินเดียไม่พอใจต่อการกระทำของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้เป็นอย่างมาก และมองว่าสหรัฐอเมริกาได้พยายามเข้ามามีบทบาทกำหนดโชคชะตาของแคชเมียร์ใหม่เพื่อเอาใจปากีสถาน โดยมีอคติต่อตน ดังนั้น เมื่อมีการอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาแคชเมียร์ในองค์การสหประชาชาติ อินเดียก็จะต่อว่าหรือกล่าวหาสหรัฐอเมริกาว่ามีเจตนาารมณเป็นศัตรูกับตน

นอกจากนั้น สหรัฐอเมริกายังได้วิพากษ์วิจารณ์เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในแคชเมียร์ โดยสหรัฐอเมริกาได้กล่าวหาว่าอินเดียใช้กำลังทางทหารบริหารจัดการดูแลพื้นที่แคชเมียร์ภายใต้การควบคุมที่เข้มงวด มีการกดขี่ข่มเหง การใช้กำลังและความรุนแรงกับพลเมืองชาวแคชเมียร์ โดยเฉพาะกลุ่มที่ต้องการเป็นอิสระจากอินเดีย

จากท่าทีและการดำเนินนโยบายต่อกรณีแคชเมียร์เช่นนี้ของสหรัฐอเมริกาทำให้อินเดียเกิดความรู้สึกต่อต้านสหรัฐอเมริกา อันส่งผลให้เกิดความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง ซึ่งปัญหาแคชเมียร์นี้ได้กลายเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญแห่งความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสืบต่อมาเป็นเวลานาน⁷

⁶ Sumit Ganguly, *Conflict Unending: India-Pakistan tensions since 1947*, p. 20.

⁷ วิมลวรรณ ภัทโรดม, *ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980)*, หน้า 57.

2.2.1.2 ปัญหาจีน

เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นในวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 อินเดียนเป็นประเทศนอกค่ายคอมมิวนิสต์ประเทศที่สองที่ให้การรับรองแก่รัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ในทันที เนื่องจากอินเดียต้องการผูกสัมพันธ์กับจีนที่เป็นประเทศในเอเชียด้วยกัน และเป็นดินแดนที่มีอารยธรรม ความเจริญรุ่งเรือง และความยิ่งใหญ่ตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตเช่นเดียวกับประเทศของตน นอกจากนี้ การรับรองรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ยังสอดคล้องกับนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ที่ต้องการเป็นมิตรกับทุกประเทศโดยไม่จำกัดค่ายทางการเมือง

ยิ่งไปกว่านั้น อินเดียยังอยู่ในกลุ่มประเทศที่สนับสนุนข้อเรียกร้องของจีนแผ่นดินใหญ่ที่ต้องการให้อินทรีหนึ่งของจีนคณะชาติในฐานะสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติมาเป็นของตน เพราะเห็นว่ารัฐบาลของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายและเป็นตัวแทนอันชอบธรรมของประชาชนจีนทั่วประเทศ ดังนั้นจึงสมควรที่จีนแผ่นดินใหญ่จะได้รับที่นั่งในคณะมนตรีมากกว่าจีนคณะชาติ

ในทางตรงกันข้าม สหรัฐอเมริกาที่เป็นปฏิปักษ์กับพรรคคอมมิวนิสต์จีนมาตั้งแต่ในสมัยที่จีนคอมมิวนิสต์ต่อสู้กับจีนคณะชาติ (ก๊กมินตั๋ง) ในสงครามกลางเมืองในจีนช่วงทศวรรษที่ 1940 กลับให้การสนับสนุนและรับรองรัฐบาลจีนคณะชาติที่ได้หวน โดยสหรัฐอเมริกา มองว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นภัยคุกคามอันใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของโลก ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงปฏิเสธที่จะให้การรับรองฐานะของรัฐบาลจีนแผ่นดินใหญ่ และพยายามต่อต้านเพื่อไม่ให้จีนคอมมิวนิสต์ได้ที่นั่งถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังได้ทำสัญญาพันธมิตรทางทหารกับประเทศต่างๆ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน ไทย และฟิลิปปินส์ ที่อยู่ในแนวยุทธศาสตร์รายล้อมจีน เพื่อสกัดกั้นการแพร่ขยายอิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์ด้วย^๘

ต่อมา เมื่อเกิดสงครามเกาหลีขึ้นในปี ค.ศ. 1950 และมีการนำเรื่องนี้เข้าสู่องค์การสหประชาชาติ ก็ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจีนขึ้นมาอีก โดยอินเดียได้มีการคัดค้านมติของคณะมนตรีความมั่นคงภายใต้การนำของ

^๘ จุลชีพ ชินวรวรณ, “การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน,” ใน เส้นทางมหาอำนาจ: เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย, วิลเลียม แอล แบรดลีย์ และจุลชีพ ชินวรวรณ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2544), หน้า 330.

สหรัฐอเมริกา ที่ให้กองกำลังข้ามเส้นขนานที่ 38 เข้าไปยังเกาหลีเหนือ เพราะอินเดียซึ่งมีทูตประจำอยู่ที่จีนมองว่ามตินี้ของสหประชาชาติจะเป็นการดึงจีนคอมมิวนิสต์ให้เข้ามาสู่ความขัดแย้งในสงครามเกาหลี⁹ อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาก็มิได้ให้ความสำคัญต่อความเห็นของอินเดีย จึงทำให้จีนต้องเข้าร่วมรบในสงครามครั้งนี้ด้วย ซึ่งหลังจากนั้น อินเดียยังได้คัดค้านข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาที่ให้มีการประณามจีนว่าเป็นผู้บุกรุกในสงครามเกาหลี โดยให้เหตุผลว่าจีนทำไปเพื่อป้องกันตนเอง และการกล่าวหาจีนเช่นนี้จะเป็นการลดทอนโอกาสของการจัดการปัญหาให้จบลงอย่างสันติวิธี¹⁰

หลังจากสงครามเกาหลีสิ้นสุดลง สหรัฐอเมริกาได้หันไปมุ่งเน้นที่การสร้างระบบพันธมิตรทางทหารในเอเชีย ส่วนอินเดียก็พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับจีนต่อไป โดยในวันที่ 29 เมษายน ค.ศ. 1954 อินเดียและจีนได้มีการลงนามในสนธิสัญญาความร่วมมือกันเป็นครั้งแรก คือ สนธิสัญญาว่าด้วยข้อตกลงทางการค้าและการติดต่อระหว่างเขตทิเบตของจีนกับอินเดีย โดยอินเดียยอมสละสิทธิพิเศษต่างๆ ที่เคยมีอยู่ในทิเบต และให้การยอมรับว่าทิเบตเป็นส่วนหนึ่งของจีน นอกจากนี้ ยังมีการทำข้อตกลงห้าประการที่ทั้งสองประเทศเห็นพ้องต้องกันว่าจะยึดเป็นแนวดำเนินนโยบายต่างประเทศระหว่างกัน นั่นคือ หลักปัญจศีล หรือ หลักการอยู่ร่วมกันโดยสันติห้าประการ

ในปีถัดมา เนห์รูก็ได้เชิญจีนเข้าร่วมการประชุมเอเชีย-แอฟริกาที่จัดขึ้น ณ เมืองบันดุง (Bandung) ของอินโดนีเซีย ในวันที่ 29 เมษายน ซึ่งถือเป็นการปรากฏตัวต่อเวทีการเมืองระหว่างประเทศครั้งแรกของจีนหลังจากถูกโดดเดี่ยว ซึ่งทำให้ประเทศต่างๆ คลายความหวาดระแวง และหันมาเข้าใจจีนแผ่นดินใหญ่มากขึ้น

จากทัศนคติและการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อจีนของอินเดียและสหรัฐอเมริกาที่แตกต่างกันเช่นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ โดยอินเดียไม่พอใจสหรัฐอเมริกาที่ยึดติดแนวนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยไม่ยอมพิจารณาถึงเหตุผลและข้อเท็จจริงต่างๆ ส่วนสหรัฐอเมริกาก็ผิดหวังกับท่าทีของอินเดียที่ให้การสนับสนุนจีนคอมมิวนิสต์ แทนที่จะมาอยู่ฝ่ายเดียวกับตนที่เป็นประเทศประชาธิปไตยเหมือนกัน

⁹ Norman W. Brown, *The United States and India, Pakistan, Bangladesh* (Cambridge: Harvard University Press, 1972), p. 378.

¹⁰ *Ibid.*, p. 76.

2.2.1.3 การให้ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อปากีสถาน

ในช่วงแรกของสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาไม่ได้ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียในประเด็นด้านความมั่นคงเท่าใดนัก เพราะมองว่าเอเชียเป็นดินแดนที่ห่างไกลจากความขัดแย้งของสงครามเย็น แต่หลังจากการเกิดขึ้นของสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1949 และสงครามเกาหลีในปีต่อมา ทำให้สหรัฐอเมริกาได้รับรู้ถึงภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ในเอเชีย ดังนั้น สหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดีดีไวท์ ดี ไอเซนเฮอว์ (Dwight D. Eisenhower) จึงได้หันมาทบทวนนโยบายของตนเกี่ยวกับสงครามเย็นเสียใหม่ โดยสหรัฐอเมริกาหันมาให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียมากขึ้น และมีความต้องการที่จะสร้างระบบพันธมิตรทางทหารในเอเชียขึ้น เพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ ทั้งสหภาพโซเวียตและจีน

หนึ่งในพื้นที่ที่สหรัฐอเมริกาให้ความสนใจ คือ เอเชียใต้ โดยสหรัฐอเมริกาต้องการให้อินเดียและปากีสถานเข้ามาเป็นพันธมิตรทางทหารกับตนเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่อินเดียภายใต้การนำของเนห์รูกลับปฏิเสธการเข้าร่วมกับสหรัฐอเมริกา เพราะยังยึดมั่นในนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ที่ไม่ต้องการผูกพันกับฝ่ายหนึ่งเพื่อต่อต้านอีกฝ่าย ดังนั้น สหรัฐอเมริกาได้หันไปหาปากีสถาน ซึ่งในขณะนั้นกำลังเผชิญกับปัญหาภายในทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และโดยเฉพาะด้านความมั่นคง ที่เพิ่งผ่านการทำสงครามแคชเมียร์กับอินเดียมาได้ไม่นาน จึงพร้อมให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการดำเนินนโยบายสกัดกั้นคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกาเห็นว่าปากีสถานมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในฐานะเป็นจุดเชื่อมโยงเอเชียใต้กับตะวันออกกลาง จึงเป็นการดีกับสหรัฐอเมริกาที่จะดึงเอาประเทศต่างๆ ในตะวันออกกลาง ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับปากีสถาน ให้มาร่วมมือและเป็นกำลังของตนในการต่อต้านคอมมิวนิสต์¹¹

เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1952 สหรัฐอเมริกาได้เริ่มให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจกับปากีสถานเพื่อใช้ในการพัฒนาด้านการป้องกันประเทศ ต่อมาในปี ค.ศ. 1954 ทั้งสองประเทศก็เริ่มมีความร่วมมือทางทหารระหว่างกันภายใต้สนธิสัญญาร่วมมือป้องกันทางทหาร ซึ่งมีการลงนามเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม โดยสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือแก่ปากีสถานทั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ การพัฒนากองทัพในด้านต่างๆ ซึ่งมีมูลค่ามหาศาล ส่วนปากีสถานก็ยอมให้สหรัฐอเมริกาจัดตั้ง

¹¹ ทนายทอง สุนทรวาณิชย์, "อินเดียกับนิวเคลียร์," เอเชียปริทัศน์: 59.

ฐานทัพอากาศภายในประเทศ และยินยอมให้ใช้ฐานทัพของตนเพื่อการปฏิบัติการทางทหาร¹² หลังจากนั้นปาเกีสถานก็ได้ผูกตนเองเข้าเป็นพันธมิตรทางทหารของสหรัฐอเมริกาและตะวันตกอย่างสมบูรณ์ ด้วยการเข้าเป็นภาคีสมาชิกขององค์การความร่วมมือป้องกันทางทหารในระดับภูมิภาคอีกสององค์การ อันได้แก่ องค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) ในเดือนกันยายน และองค์การสนธิสัญญากลาง (CENTO) ในปีถัดมา

ความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างสหรัฐอเมริกากับปาเกีสถานเช่นนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่อินเดียเป็นอย่างมาก โดยเนห์รูมองว่าการกระทำนี้คุกคามต่อความมั่นคงโดยรวมของภูมิภาคเอเชียใต้ เนื่องจากเป็นการนำสงครามเย็นเข้ามาสู่อนุทวีป ซึ่งการมีฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในปาเกีสถานจะเป็นตัวช่วยให้สหภาพโซเวียตและจีนเข้าโจมตีเอเชียใต้¹³ ยิ่งกว่านั้นยังเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงปลอดภัยของอินเดียโดยตรง เพราะเนห์รูเชื่อว่าปาเกีสถานจะนำเอาอาวุธที่ได้จากสหรัฐอเมริกามาใช้ในการรุกรานเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอินเดีย ที่ถือเป็นศัตรูคู่แค้นตั้งแต่มีการแยกตัวออกจากกันในปี ค.ศ. 1947 และเป็นการทำลายโอกาสในการเจรจาแก้ไขปัญหาระหว่างอินเดียบกับปาเกีสถานในกรณีพิพาทเรื่องแคชเมียร์อีกด้วย

แม้ว่าในเวลาต่อมา ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์จะออกมายืนยันว่า การทำสนธิสัญญาทางทหารกับปาเกีสถานไม่ใช่การกระทำที่มีวัตถุประสงค์ในการต่อต้านอินเดีย และให้ความมั่นใจว่าหากปาเกีสถานใช้อาวุธยุทธโศปกรณ์ของสหรัฐอเมริกาเพื่อการสู้รบกับอินเดียแล้ว สหรัฐอเมริกาจะดำเนินการหยุดยั้งความช่วยเหลือแก่ปาเกีสถานโดยทันที¹⁴ แต่การยืนยันนี้ของสหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้ทำให้อินเดียพอใจแต่อย่างใด โดยเนห์รูได้แสดงความต้องการให้มีการออกปฏิญญาร่วม (Joint Declaration) ระหว่างอินเดียบกับปาเกีสถานว่าจะไม่มีการใช้กำลังเพื่อแก้ไขกรณีพิพาทระหว่างกัน ซึ่งถ้าปาเกีสถานทำตามปฏิญญาที่วางนี้ได้ ความกังวลของอินเดียเรื่องการให้ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อปาเกีสถานจะลดลง¹⁵

¹² วิมลวรรณ ภัทโรดม, *ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา* (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980), หน้า 76.

¹³ สมเกียรติ อ่อนวิมล, “มหาอำนาจกับเอเชียใต้,” ใน *ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: เอเชีย*, หน้า 148.

¹⁴ V. Chawla, *India and the Super Powers* (Jaipur: Pansheel Prakashan Film Colony Publication, 1973), p. 44. อ้างถึงใน สมเกียรติ อ่อนวิมล, “มหาอำนาจกับเอเชียใต้,” ใน *ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: เอเชีย*, หน้า 148.

¹⁵ George Perkovich, *India's nuclear bomb: the Impact on Global Proliferation* (Berkeley: University of California Press, 1999), p. 51.

อย่างไรก็ตาม อินเดียและปากีสถานก็มิได้มีการออกปฏิญญาร่วมระหว่างกันตามความปรารถนาของเนห์รู เนห์รูจึงยังคงไม่ไว้วางใจและหวาดระแวงต่อการกระทำของสหรัฐอเมริกา อันนำไปสู่การโจมตีและวิพากษ์วิจารณ์สหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรงในหลายโอกาส จนทำให้สหรัฐอเมริกาเกิดความไม่พอใจอินเดียด้วยเช่นกัน

จึงอาจกล่าวได้ว่า การให้ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อปากีสถานได้ทำให้เกิดความขัดแย้งและความบาดหมางระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ของสองประเทศตกต่ำ จนทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในช่วงหลังประสบแต่อุปสรรคและปัญหาอยู่เสมอ

2.2.1.4 ความสัมพันธ์อินเดีย-สหภาพโซเวียต

ตั้งแต่ก่อนหน้าที่อินเดียจะได้รับเอกราชจากอังกฤษ เนห์รูก็ชื่นชมในความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการเมืองของสหภาพโซเวียต โดยมองเป็นต้นแบบสำหรับอินเดียในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น เมื่ออินเดียเป็นประเทศเอกราชแล้ว เนห์รูจึงต้องการผูกสัมพันธ์และมีความร่วมมืออันดีกับสหภาพโซเวียต อย่างไรก็ตาม โจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) ผู้นำของโซเวียตในขณะนั้นกลับมองอินเดียว่ายังเป็นอาณานิคมของอังกฤษอยู่ และประณามเนห์รูและพรรคคองเกรสของอินเดียว่าร่วมมือกับอังกฤษมาโดยตลอด จนอังกฤษตกลงมอบอำนาจในการปกครองประเทศให้เพื่อจะได้ชูดริตประชาชนต่อไป¹⁶

แต่ภายหลังจากที่สตาลินเสียชีวิตลงในปี ค.ศ. 1953 สหภาพโซเวียตได้หันมาให้ความสนใจอินเดีย โดยสหภาพโซเวียตได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของอินเดียในทางยุทธศาสตร์และการเมืองระหว่างประเทศ ทั้งการเป็นมหาอำนาจของภูมิภาคเอเชียใต้ การมีบทบาทและเป็นที่ยอมรับนับถือของประเทศในโลกที่สาม และโดยเฉพาะการดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของอินเดีย ที่ไม่ขัดต่อนโยบายต่างประเทศของตน และเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในหลายเรื่อง ซึ่งสหภาพโซเวียตต้องการเป็นมิตรกับอินเดียเพื่อถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาไม่ให้มีบทบาทและอิทธิพลครอบงำประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้ นอกจากนี้ สหภาพโซเวียตยังหวังให้อินเดียเป็นเครื่องมือต่อต้านตะวันตก และเป็นสะพานเชื่อมสหภาพโซเวียตกับประเทศโลกที่สามอื่นๆ

¹⁶ J.A. Kaik, *Soviet Policy Towards India: From Stalin to Brezhnev* (Delhi: Vikas Publications, 1970), p. 67.

อ้างอิงใน สมเกียรติ อ่อนวิมล, “มหาอำนาจกับเอเชียใต้,” ใน *ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: เอเชีย*, หน้า 156.

ในปี ค.ศ. 1954 เมื่อสหรัฐอเมริกากลายเป็นพันธมิตรทางทหารกับปากีสถาน สหภาพโซเวียตก็หันมากระชับความสัมพันธ์กับอินเดียในทันที ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยสหภาพโซเวียตได้หันมาสนับสนุนอินเดียในเวทีสหประชาชาติกรณีแคชเมียร์ รวมถึงส่งเสริมบทบาทการสร้างสรรค์สภาพของอินเดียในเวทีระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกันในหลายด้าน ทั้งงานเขียน ภาพยนตร์ และศิลปะ เป็นต้น

ส่วนด้านเศรษฐกิจ อินเดียและสหภาพโซเวียตมีการค้าระหว่างกันมากขึ้น โดยสหภาพโซเวียตซื้อสินค้าที่อินเดียต้องการส่งออก และเสนอสินค้าที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้แก่อินเดีย ซึ่งอินเดียสามารถใช้สกุลเงินของตนในการค้าขายกับสหภาพโซเวียตได้โดยตรง¹⁷ ยิ่งกว่านั้น สหภาพโซเวียตยังได้ให้ความช่วยเหลือทางเทคโนโลยีและการเงินแก่อินเดียในโครงการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ที่สำคัญคือ การเสนอให้ความช่วยเหลือในการก่อสร้างโรงงานเหล็กที่เมืองบีไล (Bhilai) ซึ่งมีการลงนามในข้อตกลงอย่างเป็นทางการระหว่างรัฐบาลทั้งสองเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1955 รวมทั้งความช่วยเหลือในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่สอง (ค.ศ. 1956-1961) ของอินเดีย

ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียตสามารถตอบสนองต่อความต้องการของอินเดียได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังไม่มีเงื่อนไขทางการเมืองมาผูกมัด ทำให้สหภาพโซเวียตได้รับความนิยมอย่างมากในอินเดีย ซึ่งความช่วยเหลือและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกันนี้ ยังช่วยให้อินเดียลดการพึ่งพาประเทศตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา และทำให้อินเดียสามารถดำเนินนโยบายทั้งด้านต่างประเทศและเศรษฐกิจของตนได้อย่างอิสระ¹⁸

ในปี ค.ศ. 1955 ความสัมพันธ์ของอินเดียกับสหภาพโซเวียตก็ยิ่งกระชับแน่น โดยเนห์รูได้เดินทางเยือนสหภาพโซเวียตอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน ซึ่งการเยือนในครั้งนี้เนห์รูได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากทางสหภาพโซเวียต ที่ได้แสดงให้เห็นถึงมิตรภาพ ความจริงใจ รวมถึงการให้ความสำคัญต่ออินเดีย จากการที่เนห์รูได้เป็นผู้นำนอกค่ายคอมมิวนิสต์คนแรกนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1917 ที่ได้รับอนุญาตให้มีสุนทรพจน์ในเมืองหลวง และเมืองอื่นๆ ของสหภาพโซ

¹⁷ Peter J.S. Duncan, *The Soviet Union and India*, (London and New York: Routledge, 1989), p. 11.

¹⁸ Ibid., p. 5.

เวียต¹⁹ ต่อมาในเดือนธันวาคม นิกิตา ครุชเชฟ (Nikita Krushchev) และนิโคไล บุลกานิน (Nikolai Bulganin) ผู้นำของสหภาพโซเวียต ก็ได้เยือนอินเดียเป็นการตอบแทน ซึ่งก็ได้รับการต้อนรับจากชาวอินเดียเป็นอย่างดีเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหภาพโซเวียตเช่นนี้ ได้สร้างความวิตกกังวลให้แก่สหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก โดยสหรัฐอเมริกาถือว่าสหภาพโซเวียตต้องการเข้าไปมีบทบาทสำคัญในภาคอุตสาหกรรมของอินเดีย จึงใช้ “การรุกทางเศรษฐกิจ” (economic offensive) ด้วยการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่อินเดีย ซึ่งอาจทำให้สหรัฐอเมริกาสูญเสียอินเดียไปให้กับค่ายคอมมิวนิสต์ก็เป็นได้²⁰

ต่อมาในปี ค.ศ. 1959 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาก็ยิ่งห่างเหินและหมางเมินต่อกัน อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบในฮังการี ซึ่งสหภาพโซเวียตได้ใช้กำลังเข้าปราบปรามผู้เรียกร้องในฮังการีอย่างรุนแรง จนหลายประเทศต่างประณามการกระทำของสหภาพโซเวียต แต่อินเดียกลับมีท่าทีที่เข้าข้างสหภาพโซเวียตอย่างเห็นได้ชัด โดยเนห์รูได้คัดค้านมติของสหประชาชาติ (ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา) ทั้งการประณามสหภาพโซเวียตและการเรียกร้องให้มีการจัดการเลือกตั้งเสรีในฮังการี ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจการกระทำของอินเดียเป็นอย่างมาก โดยมองว่าอินเดียมิได้ดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดตามที่ว่าไว้ แต่กลับเอนเอียงเข้าหาฝ่ายคอมมิวนิสต์

2.2.1.5 สงครามพรมแดนอินเดีย-จีน

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในสมัยเนห์รูนั้น ดูเหมือนว่าจะมีแต่ปัญหาและความขัดแย้งต่อกัน อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1962 ได้เกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลให้อินเดียและสหรัฐอเมริกาสามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ตกต่ำให้มีสัมพันธ์ภาพที่ดีขึ้น นั่นคือ การเกิดสงครามพรมแดนระหว่างอินเดียกับจีน

¹⁹ Arthur Stein, *India and the Soviet Union, the Nehru Era* (Chicago: University of Chicago Press, 1969), p. 65.

²⁰ Robert J. McMahon, “U.S. Policy toward South Asia and Tibet during the Early Cold War,” *Journal of Cold War Studies*, 8, 3 (June - August 2006): 139.

ก่อนปี ค.ศ. 1962 โดยเฉพาะช่วงปี ค.ศ. 1954–1959 อินเดียและจีนมีความสัมพันธ์และมีมิตรไมตรีระหว่างกันเป็นอย่างดี จนเป็นที่รู้จักกันในอินเดียว่าเป็นยุค “อินเดียและจีนคือพี่น้อง” (Hindi-Chini Bhai-Bhai)²¹ แต่หลังจากเกิดเหตุการณ์จลาจลในทิเบตเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1959 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับจีนก็เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการที่อินเดียเปิดเมืองธรรมศาลา (Dharamshala) ให้องค์ดาไลลามะ (Dalai Lama) และผู้อพยพชาวทิเบตเข้าไปลี้ภัย ทำให้จีนไม่พอใจเป็นอย่างมาก และกล่าวหาว่าอินเดียเป็นผู้สนับสนุนการก่อกวนของชาวทิเบตเพื่อการแยกตัวเป็นเอกราช²² จากนั้นเป็นต้นมา ปัญหาชายแดนระหว่างอินเดียกับจีนที่ถูกเก็บไว้นับแต่ปี ค.ศ. 1955 ก็ได้ปะทุขึ้นมา* โดยในปี ค.ศ. 1959 ได้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารของอินเดียกับจีนขึ้นหลายครั้งตามแนวชายแดน ซึ่งแม้จะมีความพยายามในการเจรจาแก้ปัญหาระหว่างผู้นำของสองประเทศแต่ก็ไร้ผล จนความขัดแย้งต่อกันได้ลุกลามบานปลายออกไป และเกิดเป็นสงครามพรมแดนระหว่างอินเดียกับจีนขึ้น

ในวันที่ 20 ตุลาคม ค.ศ. 1962 กองทัพจีนได้เข้าโจมตีมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ (the Northeast Frontier Agency) และแคว้นแคชเมียร์ทางด้านมณฑลลาดัค (Ladakh) ของอินเดียอย่างรวดเร็วโดยที่อินเดียไม่ทันรู้ตัว ซึ่งทำให้เกิดเป็นสงครามโดยไม่มีการประกาศระหว่างอินเดียกับจีนขึ้นมาในทันที โดยจีนได้รุกเข้ามาในอินเดียเป็นระยะทางหลายพันไมล์ ซึ่งกองทหารและกองตำรวจตระเวนชายแดนของอินเดียไม่สามารถต้านทานได้ จนดูเหมือนว่าจีนจะสามารถยึดครองอินเดียทั้งประเทศได้อย่างง่ายดาย แต่เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายนของปีเดียวกัน การสู้รบระหว่างอินเดียกับจีนก็ได้ยุติลงอย่างง่ายดาย โดยจีนเป็นฝ่ายหยุดยิงแต่ฝ่ายเดียว และถอยกำลังกลับไป

²¹ Rollie Lal, *Understanding China and India: security implications for the United States and the world* (Wesport, Conn: Praeger Security International, 2006), p. 133.

²² Xuecheng Liu, *The Sino-Indian border dispute and Sino-Indian relations* (Lanham, Md: University Press of America, 1994), p. 8.

* อินเดียมีพรมแดนติดกับจีนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นระยะทางยาวถึง 2,500 ไมล์ โดยอินเดียยึดเอาเส้นกันเขตแดนที่เรียกว่า “เส้นแมคมาฮอน” (McMahon Line) ซึ่งได้ชื่อมาจากผู้แทนอังกฤษในอินเดียที่เป็นผู้เสนอเส้นกันเขตแดนดังกล่าว แต่จีนไม่ยอมรับเส้นแมคมาฮอนนี้ เพราะมองว่าผิดกฎหมาย เป็นนโยบายของอังกฤษที่รุกรานต่อพื้นที่ของจีน และยังประณามเส้นแบ่งนี้ว่าเป็น “ผลผลิตของจักรวรรดินิยม” ในปี ค.ศ. 1965 จีนได้มีการเจรจาเรื่องเส้นแบ่งเขตแดนกับทางอินเดีย ซึ่งจีนยืนยันว่าพรมแดนระหว่างสองประเทศนั้นยังไม่ได้รับการปักปันอย่างชัดเจน จำเป็นต้องมีการตกลงกันใหม่ แต่ทางอินเดียกลับเห็นว่าควรใช้เส้นแมคมาฮอนนี้ต่อไป โดยไม่ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ส่งผลให้การเจรจาล้มเหลว ปัญหาเรื่องเขตแดนระหว่างอินเดียกับจีนจึงไม่ได้รับการแก้ไข จนกลายเป็นชนวนเหตุของความขัดแย้งและสงครามในเวลาต่อมา

ตามที่เคยยื่นข้อเสนอ ปัญหาพรมแดนของสองประเทศจึงค้างคาไว้ โดยไม่ได้มีการเปิดการเจรจา
กันอีกเลย²³

การถูกโจมตีจากกองทัพจีนอย่างไม่ทันตั้งตัวของอินเดีย ทำให้เนहरूต้องร้องขอความ
ช่วยเหลือทางด้านกำลังกองทัพจากนานาประเทศอย่างเร่งด่วนเพื่อใช้ต่อต้านการรุกรานจากจีน
สำหรับสหรัฐอเมริกา นั้น เมื่อประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) รู้ข่าวการ
โจมตีอินเดียโดยกองทัพจีน ก็รีบตอบสนองการร้องขอความช่วยเหลือของอินเดียอย่างเร่งด่วน
ภายในเวลา 12 ชั่วโมง โดยสหรัฐอเมริกาได้ส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูง
จำนวนหนึ่งไปให้แก่อินเดียเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้อินเดียใช้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างทันท่วงที
รวมทั้งการพูดคุยกับปากีสถานไม่ให้ถือโอกาสรุกรานอินเดียในช่วงเวลาวิกฤติของประเทศเช่นนี้²⁴
ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน อินเดียกับสหรัฐอเมริกาได้ลงนามในข้อตกลงทางทหารร่วมกันฉบับ
หนึ่ง โดยสหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือทางด้านอาวุธแก่อินเดียในระยะยาว และจะช่วย
พัฒนากองทัพของอินเดียให้ทันสมัยขึ้น เพื่อต่อต้านภัยคุกคามการโจมตีจากจีนที่อาจเกิดขึ้นอีกใน
อนาคต ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่อินเดียรับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกานับตั้งแต่ได้มีการ
ประกาศใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นต้นมา²⁵

การให้ความช่วยเหลือในทันทีโดยไม่มีเงื่อนไขต่อรอง และโครงการพัฒนาในระยะยาวที่
สหรัฐอเมริกามีให้แก่อินเดียนั้น ทำให้อินเดียรู้สึกซาบซึ้งในมิตรภาพของสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก
จนเนहरूถึงกับสรรเสริญสหรัฐอเมริกาว่าเป็นมิตรแท้ของอินเดีย ส่งผลให้ความสัมพันธ์
ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาที่เคยตกต่ำลงมากเพราะความขัดแย้งในเรื่องต่างๆ กลับฟื้นคืน
และมีสัมพันธภาพที่ดีขึ้น ซึ่งนับเป็นช่วงเวลาสั้นๆ ที่ประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

²³ สมเกียรติ อ่อนวิมล, “มหาอำนาจกับเอเชียใต้,” ใน ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: เอเชีย, หน้า 167.

²⁴ William J. Barnds, India, Pakistan and the great powers (London: Pall Mall Press, 1972), p. 179.

²⁵ วิมลวรรณ ภัทโรดม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980), หน้า 92-93.

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรียาลาล บาฮาดูร์ ศาสตริ (ค.ศ. 1964-1966)

ในสมัยนายกรัฐมนตรียาลาล บาฮาดูร์ ศาสตริ (Lal Bahadur Shastri) ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาดำเนินไปด้วยดีตลอดปี ค.ศ. 1964 แต่ในปีต่อมา กลับมีเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งของสองประเทศขึ้นมาอีก นั่นคือ การเกิดสงครามแคชเมียร์ครั้งที่สอง

2.2.2.1 สงครามแคชเมียร์ครั้งที่สอง

ในปี ค.ศ. 1964 รัฐบาลของนายศาสตริได้รวมเอาแคว้นแคชเมียร์ส่วนที่ตนครอบครองอยู่เข้ากับอินเดีย โดยใช้มาตราที่ 356 และมาตราที่ 357 ของรัฐธรรมนูญอินเดีย และได้ยุบพรรคการเมืองที่เป็นพรรครัฐบาลของแคชเมียร์เข้ากับพรรคคองเกรสแห่งชาติอินเดีย ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ทำให้ปากีสถานไม่พอใจอินเดียเป็นอย่างมาก และตัดสินใจใช้สงครามเป็นเครื่องมือแก้ปัญหา จนนำมาสู่สงครามแคชเมียร์ครั้งที่สองระหว่างอินเดียกับปากีสถานในปีต่อมา²⁶

ในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1965 ปากีสถานได้ส่งกองทัพแบบกองโจรข้ามเส้นหยุดยิงขององค์การสหประชาชาติเข้าไปในแคว้นแคชเมียร์ส่วนที่อินเดียครอบครองอยู่ และรุกเข้าไปจนถึงหุบเขาแคชเมียร์และเมืองศรีนาการ์ อันเป็นเมืองสำคัญของแคว้นนี้ได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งฝ่ายอินเดียก็รีบส่งกองทัพจากเมืองหลวงเข้าไปเสริมกำลังกองทัพในแคชเมียร์อีกหลายพันคนจนกลายเป็นสงครามเต็มรูปแบบโดยไม่มีการประกาศแต่อย่างใด ซึ่งแม้ว่าปากีสถานจะมีกองทัพที่มีประสิทธิภาพและมีอาวุธที่ทันสมัย ก็ยังไม่อาจตีฝ่าแนวตั้งรับของอินเดียเข้าไปยึดครองจุดสำคัญอื่นๆ ของแคว้นแคชเมียร์ได้มากไปกว่าจุดที่ยึดครองไว้ได้ในช่วงแรก นอกจากนี้ ในวันที่ 6 กันยายน กองทัพของอินเดียยังได้เปิดการโจมตีปากีสถานด้านตะวันตกอีกด้านหนึ่งด้วย ซึ่งทำให้ปากีสถานต้องทำศึกสองด้านในเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ภายหลังชัยชนะของอินเดียในระยะแรก การรบในแคชเมียร์เป็นไปในลักษณะของการตั้งรับอยู่กับที่โดยที่ทั้งสองฝ่ายไม่อาจรุกไปข้างหน้าได้มากนัก

ในที่สุด สงครามแคชเมียร์ครั้งที่สองนี้ก็ได้อยู่ติลงในเดือนกันยายน โดยอินเดียและปากีสถานได้ยอมรับมติการหยุดยิงของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเมื่อวันที่ 20 และ

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103-104.

22 กันยายนตามลำดับ ท่ามกลางความสำเร็จของกองทัพอินเดียที่สามารถต้านทานและทำลายกองทัพติดอาวุธของปากีสถานได้ แม้ว่าจะก่อนสงครามจะยุติ ผู้สังเกตการณ์บางคนได้คาดการณ์ว่าปากีสถานน่าจะเป็นฝ่ายได้เปรียบในสงคราม เพราะมีกองทหารที่ได้รับการฝึกฝนและอาวุธที่ทันสมัยจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเหนือกว่ากองทัพของอินเดียมาก²⁷ โดยชัยชนะในสงครามครั้งนี้ได้ช่วยฟื้นฟูเกียรติภูมิและความเชื่อมั่นในตนเองของอินเดียให้กลับคืนมาอีกครั้ง หลังความพ่ายแพ้ในสงครามพรมแดนระหว่างอินเดียและจีนในปี ค.ศ. 1962

ช่วงที่เกิดสงครามนี้ อินเดียได้ยื่นข้อเสนอดูต่อประธานาธิบดีลินดอน บี จอห์นสัน (Lyndon B. Johnson) ของสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาบีบบังคับปากีสถานไม่ให้ใช้อาวุธที่ได้จากสหรัฐอเมริกามาใช้รุกรานอินเดีย ตามที่สหรัฐอเมริกาได้ให้คำมั่นสัญญากับอินเดียไว้เมื่อคราวที่สหรัฐอเมริกาตัดสินใจให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ปากีสถานในปี ค.ศ. 1954* แต่สหรัฐอเมริกาก็กลับตัดสินใจระงับการให้ความช่วยเหลือทางทหารทั้งแก่อินเดียและปากีสถาน ส่งผลให้อินเดียไม่พอใจสหรัฐอเมริกาเป็นอันมาก เพราะมองว่าสหรัฐอเมริกาไม่สามารถห้ามหรือบังคับปากีสถานไม่ให้รุกรานอินเดีย และยังมีเจตนาที่จะลดกำลังทหารของอินเดียลง ดังนั้น ความสัมพันธ์ของอินเดียกับสหรัฐอเมริกาจึงตกต่ำและเสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก เมื่อเทียบกับเมื่อช่วงต้นทศวรรษ 1960 ที่ผ่านมา

2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสภายุทธมนตรีอินทิรา คานธี (สมัยแรก) (ค.ศ. 1966-1977)

ในช่วงแรก ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาดูจะเป็นไปด้วยดี โดยนางอินทิรา คานธี (Indira Gandhi) ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาเพื่อกระชับสัมพันธไมตรี ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1966 ซึ่งนับเป็นการเดินทางเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการครั้งแรกในฐานะนายกรัฐมนตรีของอินเดีย โดยการเยือนสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ของนางอินทิราถือว่าเป็นที่น่าพอใจแก่ทั้งสองฝ่าย มีการบรรลุข้อตกลงต่างๆ หลายประการ และมีแถลงการณ์ร่วมในตอนท้ายของการ

²⁷ Baldev Raj Nayar and T.V. Paul, *India in the world order: searching for major-power status* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), p. 167.

* เมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ปากีสถานในปี ค.ศ. 1954 นั้น ประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ได้ให้การรับรองแก่นายกรัฐมนตรีเนห์รูว่า สหรัฐอเมริกาจะไม่ยอมให้ปากีสถานนำเอาอาวุธของสหรัฐอเมริกาไปใช้ในการรุกรานอินเดียเป็นอันขาด

ไปเยือน แต่หลังจากนั้นไม่นาน ความสัมพันธ์ของสองประเทศก็เริ่มไม่ราบรื่น อันเนื่องมาจากหลายเหตุการณ์ เช่น การกลับมาให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ปาเลสไตน์ของสหรัฐอเมริกา การวิจารณ์นโยบายเวียดนามของสหรัฐอเมริกา การเดินทางเยือนสหภาพโซเวียตอย่างเป็นทางการของนางอินทิดา จนในที่สุด อินเดียและสหรัฐอเมริกาก็เกิดความขัดแย้งระหว่างกันอย่างรุนแรงด้วยปัญหาการแยกตัวของปาเลสไตน์ตะวันออกจากปาเลสไตน์ ที่กลายเป็นสงครามอินเดีย-ปาเลสไตน์ครั้งที่สามในปี ค.ศ. 1971

2.2.3.1 สงครามอินเดีย-ปาเลสไตน์ครั้งที่สาม

จุดเริ่มต้นของสงครามอินเดีย-ปาเลสไตน์ครั้งที่สามเริ่มขึ้นตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1971 จากการเกิดสงครามกลางเมืองในปาเลสไตน์ตะวันออก ซึ่งกองทัพปาเลสไตน์ได้ใช้กำลังอย่างรุนแรงเข้าปราบปรามกลุ่มผู้ประท้วงที่เรียกร้องให้มีการแบ่งแยกประเทศในปาเลสไตน์ตะวันออก เมื่อวันที่ 25 มีนาคม จนเป็นเหตุให้ประชาชนชาวปาเลสไตน์ตะวันออกจำนวนนับพันคนเสียชีวิต และทำให้ผู้อพยพชาวปาเลสไตน์ตะวันออกจำนวนกว่า 10 ล้านคนพากันหนีภัยสงครามเข้ามาในอินเดีย ซึ่งกลายเป็นภาวะอันหนักหนาของอินเดียทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จนอินเดียไม่อาจทนแบกรับภาระนี้ต่อไปได้อีก

รัฐบาลอินเดียจึงได้นำเรื่องนี้เสนอต่อคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และได้ยื่นประท้วงการกระทำของปาเลสไตน์โดยทันที ในขณะที่เดียวกัน อินเดียก็ได้เรียกร้องให้สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นพันธมิตรสำคัญที่สุดของปาเลสไตน์ ทำการห้ามปรามปาเลสไตน์ไม่ให้ดำเนินการอย่างรุนแรงและไร้มนุษยธรรมต่อชาวปาเลสไตน์ตะวันออก และหาทางทำให้ปาเลสไตน์ยุติสงครามกลางเมืองในปาเลสไตน์ตะวันออกโดยเร็วที่สุด เพื่อไม่ให้เหตุการณ์ครั้งนี้คุกคามต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของเอเชียใต้ในส่วนรวมยิ่งขึ้นไปอีก อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้ตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของอินเดียในทันที ทั้งยังส่งวนท่าที่ต่อสถานการณ์ในปาเลสไตน์ตะวันออกอย่างเห็นได้ชัด จึงทำให้อินเดียไม่พอใจสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก และมองว่าสหรัฐอเมริกาดำเนินนโยบายเข้าข้างปาเลสไตน์²⁸

²⁸ วิมลวรรณ ภัทโรดม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980), หน้า 128.

นอกจากนั้น สหรัฐอเมริกายังทำให้อินเดียเกิดความวิตกกังวลต่อความมั่นคงของประเทศ อันเนื่องมาจากการที่สหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) ได้หันมาดำเนินนโยบายผ่อนคลายนโยบายความตึงเครียด (détente) กับจีน โดยในวันที่ 15 กรกฎาคม ประธานาธิบดีนิกสันได้แสดงสุนทรพจน์ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ทั่วสหรัฐอเมริกา เพื่อประกาศให้ชาวอเมริกันและประเทศต่างๆ ทั่วโลกทราบว่าสหรัฐอเมริกากำลังดำเนินการเพื่อปรับความสัมพันธ์กับประเทศจีน และจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันอย่างเป็นทางการภายในเวลาไม่นานนัก²⁹

สำหรับอินเดีย การเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐอเมริกาและจีนที่เกิดขึ้นนี้ นับเป็นความพยายามของมหาอำนาจทั้งสองที่จะทำให้อินเดียอยู่โดดเดี่ยวและเป็นการข่มขู่อินเดียอยู่ในที่³⁰ ดังนั้น อินเดียจึงหันไปเร่งดำเนินงานทางด้านการศึกษาความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตในทันที จนในที่สุด อินเดียและสหภาพโซเวียตก็ได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ มิตรภาพ และความร่วมมือระหว่างกัน (The Treaty of Peace, Friendship and Co-operation) เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1971 โดยอินเดียเห็นว่าสนธิสัญญาดังกล่าวจะมีประโยชน์ ดังนี้

1. เป็นเกราะป้องกันความปลอดภัยให้กับอินเดียในระยะยาว
2. เป็นเครื่องมือเสริมสร้างศักยภาพทางทหารให้กับอินเดีย โดยคาดว่าจะได้รับความช่วยเหลือทางทหารและอาวุธจากสหภาพโซเวียตในกรณีที่อินเดียทำสงครามกับปากีสถาน
3. ให้ความมั่นใจว่าจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจจากสหภาพโซเวียต เพื่อลดการพึ่งพาสหรัฐอเมริกาลง
4. คาดว่าจะได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในสหประชาชาติ ซึ่งสหภาพโซเวียตสามารถใช้สิทธิยับยั้งได้
5. ให้สหรัฐอเมริกาเห็นว่าอินเดียมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ

การลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ มิตรภาพ และความร่วมมือระหว่างกัน ส่งผลให้อินเดียกลายเป็นพันธมิตรทางทหารกับสหภาพโซเวียต ซึ่งขัดกับหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่อินเดียยึดถือเป็นหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของตน อย่างไรก็ตาม นางอินทราได้ยืนยันว่า

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 133.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 134.

อินเดียยังคงยึดมั่นในนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดอยู่เหมือนเดิม โดยการลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวไม่ได้ทำให้โครงสร้างและจุดประสงค์ของนโยบายต้องสูญเสียไปแต่ประการใด เพราะสนธิสัญญานี้เป็นเพียงเครื่องยืนยันถึงสัมพันธภาพระหว่างอินเดียกับสหภาพโซเวียตเท่านั้น³¹

ภายหลังการลงนามในสนธิสัญญา อินเดียก็ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายของตนที่มีต่อปากีสถานและวิกฤตการณ์ในปากีสถานตะวันออกเสียใหม่ โดยอินเดียต้องการให้ปากีสถานยุติการใช้กำลังทางทหารกับปากีสถานตะวันออก และให้เอกราชแก่ปากีสถานตะวันออกโดยเร็วที่สุด รวมถึงการรับผู้พลพกว่า 10 ล้านคนกลับสู่ประเทศ ซึ่งอินเดียจะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนปากีสถานตะวันออกในการประกาศเอกราชจากปากีสถานอย่างเต็มที่ แม้จะต้องทำสงครามกับปากีสถานก็ตาม³²

ในวันที่ 3 ธันวาคม ค.ศ. 1971 สงครามอินเดีย-ปากีสถานครั้งที่สามก็ได้อุบัติขึ้น โดยปากีสถานเป็นฝ่ายเปิดฉากทำสงครามด้วยการส่งฝูงบินเข้าโจมตีฝั่งตะวันตกของอินเดีย ซึ่งอินเดียก็ตอบโต้ด้วยการเคลื่อนกำลังทัพของตนเข้าสู่ปากีสถานตะวันออกในวันรุ่งขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ขบวนการชาตินิยมในการทำสงครามกู่เอกราชจากปากีสถานอย่างเปิดเผย ทำให้สงครามกลางเมืองปากีสถานตะวันออกกลายเป็นสงครามระหว่างประเทศอย่างเต็มรูปแบบโดยไม่ต้องประกาศตั้งแต่บัดนั้น โดยในวันที่ 6 ธันวาคม อินเดียได้ให้การรับรองแก่ประเทศสาธารณรัฐบังกลาเทศ ส่วนปากีสถานก็ได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับอินเดียในวันเดียวกันนั่นเอง³³ ซึ่งสงครามครั้งนี้ได้ยุติลงในวันที่ 16 ธันวาคม เมื่อปากีสถานประกาศยอมแพ้ต่ออินเดียโดยไม่มีเงื่อนไข ส่งผลให้อินเดียมีฐานะเป็นมหาอำนาจที่มั่นคงและทรงอิทธิพลที่สุดของเอเชียใต้ และเป็นการกอบกู้ศักดิ์ศรีและฐานะอันยิ่งใหญ่ของอินเดียกลับคืนมา โดยเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าอินเดียเหนือกว่าปากีสถาน รวมทั้งเงินที่ตนเคยพ่ายแพ้มาเมื่อสงครามพรมแดนในปี ค.ศ. 1962

ในระหว่างสงครามอินเดีย-ปากีสถานครั้งที่สาม สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวกับอินเดีย ด้วยการกล่าวโจมตีอินเดียว่าเป็นผู้รุกรานในสงคราม การเข้ามาตรวจการทาง

³¹ บรรจบ บุรวัฒน์, “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน: ปัญหาแคชเมียร์ ระหว่างปี ค.ศ. 1980–1990,” (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 26.

³² วิมลวรรณ ภัทโรดม, *ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980)*, หน้า 137.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 144-145.

เศรษฐกิจบีบบังคับ โดยประกาศระงับความช่วยเหลือมูลค่า 87.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ยิ่งไปกว่านั้น สหรัฐอเมริกายังได้ส่งกำลังรบทางเรือที่นำโดยเรือเอนเตอร์ไพรส์ (USS Enterprise) ซึ่งเป็นเรือรบบรรทุกเครื่องบินติดอาวุธนิวเคลียร์อันทันสมัยและทรงประสิทธิภาพที่สุดลำหนึ่งของโลก เข้ามาลาดตระเวนในอ่าวเบงกอล โดยอ้างว่าเพื่อคุ้มกันชาวอเมริกันที่จะอพยพหนีจากปากีสถาน ตะวันออกกลับสหรัฐอเมริกา ทั้งๆ ที่ชาวอเมริกันที่ต้องการจะอพยพนั้นได้เดินทางออกไปหมดแล้ว

แม้ว่าเรือเอนเตอร์ไพรส์ออกลาดตระเวนอยู่เพียงด้านนอกของอ่าวเบงกอล ไม่ได้เข้าไปใกล้ชายฝั่ง และไม่ได้เข้าช่วยในการรบใดๆ แต่กระนั้น การปรากฏตัวของเรือก็เป็นการท้าทายอำนาจของอินเดียครั้งใหญ่ และเป็นการเปิดฉากรุกอินเดียโดยใช้กำลังบีบบังคับ โดยเรือเอนเตอร์ไพรส์ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของการข่มขู่และการแสดงอำนาจบาตรใหญ่ของสหรัฐอเมริกาที่มีต่ออินเดีย ทำให้ชาวอินเดียนับถือศรัทธาและต่อต้านชาวอเมริกัน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาตกอยู่ในภาวะวิกฤติและตึงเครียดที่สุด เสมือนว่าทั้งสองประเทศได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันไปแล้ว³⁴

2.2.3.2 ปัญหามหาสมุทรอินเดีย

มหาสมุทรอินเดียเป็นผืนน้ำที่มีขนาดกว้างใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลก กินพื้นที่ประมาณ 20% ของพื้นน้ำในโลก เป็นมหาสมุทรที่มีความสำคัญในทางภูมิรัฐศาสตร์เพราะเป็นจุดศูนย์กลางที่ควบคุมเส้นทางการค้าและการคมนาคมทางทะเลระหว่างทวีปเอเชีย แอฟริกา และยุโรป ซึ่งความสำคัญของมหาสมุทรอินเดียเช่นนี้ ได้กลายเป็นหนึ่งในสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกา

ในช่วงที่ผ่านมา มหาสมุทรอินเดียอยู่ภายใต้การดูแลของราชนาวีอังกฤษมาโดยตลอด แต่ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1968 อังกฤษได้ประกาศกำหนดการถอนกำลังกองทัพของตนออกไปจากมหาสมุทรอินเดีย สหรัฐอเมริกาจึงได้ตัดสินใจส่งกำลังกองทัพเรือของตนเข้ามาปรากฏตัวในมหาสมุทรอินเดียเป็นจำนวนมาก และเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา เพื่อทำหน้าที่แทนอังกฤษในการเป็นผู้รักษาสันติภาพและความปลอดภัยในเขตน่านน้ำมหาสมุทรอินเดีย

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 149-150.

นอกจากนั้น สหรัฐอเมริกายังได้ขอเช่าเกาะดิเอโก การ์เซีย (Diego Garcia) ที่ตั้งอยู่ใจกลางมหาสมุทรอินเดียจากอังกฤษ เพื่อจัดตั้งเป็นฐานโทรคมนาคมและเป็นฐานทัพเพื่อส่งกำลังบำรุงให้แก่กองทัพเรือของสหรัฐอเมริกาในมหาสมุทรอินเดียและในอาณาบริเวณใกล้เคียง เพื่อสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้แก่ภูมิภาครอบๆ มหาสมุทรอินเดีย³⁵

ขณะเดียวกัน สหภาพโซเวียตก็ได้เริ่มส่งขบวนเรือรบและเรือใต้น้ำของตนเข้ามาในมหาสมุทรอินเดีย และได้ทวีจำนวนขึ้นเป็นระยะๆ ตลอดจนได้ทำการเจรจาติดต่อกับมิตรประเทศของตนซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งมหาสมุทรอินเดียเพื่อขอความช่วยเหลือ และขอสิทธิในการจัดตั้งฐานทัพเรือของตนในเขตมหาสมุทรอินเดียเช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา

การเข้ามาปรากฏตัวของสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตในเขตมหาสมุทรอินเดีย นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1968 และภายหลังการเกิดสงครามอินเดีย-ปากีสถานครั้งที่สามในปี ค.ศ. 1971 ซึ่งมหาอำนาจทั้งสองได้ส่งกำลังกองทัพเรือเข้ามาปฏิบัติการในเขตน่านน้ำมหาสมุทรอินเดียมากขึ้นกว่าเดิม ได้ก่อให้เกิดความวิตกกังวลแก่บรรดาประเทศต่างๆ ที่ตั้งอยู่บนฝั่งมหาสมุทรอินเดียเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอินเดียที่เห็นว่าการมาของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตเป็นการคุกคามต่อเสถียรภาพและความปลอดภัยของประเทศที่อยู่ในเขตมหาสมุทรอินเดีย ดังนั้นอินเดียจึงได้คัดค้านและต่อต้านการเข้ามาปรากฏตัวของกองทัพเรือของมหาอำนาจทั้งสอง

อินเดียยังได้เรียกร้องให้สหรัฐอเมริการื้อถอนฐานทัพที่อยู่บนเกาะดิเอโก การ์เซีย โดยให้เหตุผลว่าการมีฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในเขตมหาสมุทรอินเดียเป็นการคุกคามต่อสันติภาพและเสถียรภาพของประเทศในเอเชียใต้ โดยเฉพาะอินเดีย เนื่องจากเกาะดิเอโก การ์เซียอยู่ห่างจากปลายแหลมด้านใต้สุดของอนุทวีปอินเดียเพียง 1,000 ไมล์เท่านั้น นอกจากนี้ การมีอยู่ของฐานทัพสหรัฐอเมริกาบนเกาะนี้ยังเป็นการละเมิดต่อมติของสหประชาชาติที่ประกาศให้มหาสมุทรอินเดียเป็นเขตสันติภาพอีกด้วย³⁶

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 192.

³⁶ S. P. Seth, "The Indian Ocean and Indo-American Relations," *Asian Survey* 15, 8 (August 1975): 649.

2.2.3.3 การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของอินเดีย

นับตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1947 อินเดียภายใต้การนำของเนห์รูได้ดำเนินนโยบายต่อต้านการสร้างและสะสมอาวุธนิวเคลียร์ของประเทศมหาอำนาจอย่างแข็งขัน เพราะเนห์รูมีทัศนคติต่ออาวุธนิวเคลียร์ว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความชั่วร้าย ที่ต้องกำจัดและต่อต้านไม่ให้ผลิตทดลองและแพร่กระจาย อันจะส่งผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงของโลก³⁷ แต่เมื่อถึงสมัยของนางอินทิรา ก็เกิดความเปลี่ยนแปลงในท่าทีและนโยบายนิวเคลียร์ของอินเดีย โดยในปี ค.ศ. 1968 อินเดียปฏิเสธที่จะลงนามในสนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (Non-Proliferation Treaty: NPT) เนื่องจากอินเดียเห็นว่าหลักการของสนธิสัญญานี้ไม่เป็นธรรม เพราะแบ่งโลกออกเป็นสองกลุ่ม คือ ประเทศที่มีและไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ โดยหลักการนี้เป็นความพยายามของมหาอำนาจนิวเคลียร์ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา ที่จะขัดขวางการแสวงหาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนิวเคลียร์ของประเทศที่ไม่มีอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเท่ากับเป็นการจำกัดความได้เปรียบทั้งทางเศรษฐกิจ การทหารและการเมือง แบบเดียวกับที่ประเทศเหล่านั้นได้บรรลุถึงแล้ว³⁸

ต่อมา ในวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 1974 อินเดียก็ได้สร้างความประหลาดใจให้กับประชาคมระหว่างประเทศด้วยการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินครั้งแรกขึ้น ณ เมืองโปคราน (Pokharan) โดยเป็นระเบิดนิวเคลียร์ชนิด TNT ขนาดประมาณ 12-15 กิโลกรัม ซึ่งมีอำนาจทำลายล้างใกล้เคียงกับระเบิดปรมาณูที่สหรัฐอเมริกาเคยใช้ถล่มเมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) ของญี่ปุ่นเมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่สอง³⁹ ซึ่งรัฐบาลอินเดียได้ยืนยันว่า การทดลองครั้งนี้เป็นเพียงการทดลองเพื่อนำพลังงานนิวเคลียร์ไปใช้ประโยชน์ในทางสันติเท่านั้น โดยไม่มีความประสงค์ที่จะพัฒนาเป็นอาวุธนิวเคลียร์แต่อย่างใด และยืนยันว่าอินเดียจะต่อต้านการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ต่อไปอย่างต่อนิ่งด้วย

การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของอินเดียในครั้งนี้ได้สร้างความไม่พอใจแก่สหรัฐอเมริกาเป็นอันมาก โดยสหรัฐอเมริกาได้ลงโทษอินเดียด้วยการระงับความช่วยเหลือแก่อินเดียทั้งทาง

³⁷ B. M. Kaushik, "India's Nuclear Policy," in *India's Foreign Policy Studies in Continuity and Change*, Bimal Prasad, editor (New Delhi: Dhawan Printing Works, 1979), p. 402.

³⁸ Chris Smith, *India's Ad Hoc Arsenal: Direction or Drift in Defence Policy?* (Oxford: Oxford University Press, 1994), p. 183.

³⁹ *Ibid.*, p. 186.

เศรษฐกิจและการทหาร รวมถึงความร่วมมือในโครงการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังได้ถ่วงเวลาการพิจารณาคำเสนอขอซื้อเพลิงแร่ยูเรเนียมสำหรับโรงงานพลังงานนิวเคลียร์ที่เมืองตะระปุร์ (Tarapur) ในงวดต่อไปเป็นเวลานาน ทั้งๆ ที่ได้มีการทำสนธิสัญญาต่อกันไว้แล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 1963 ต่อมา สหรัฐอเมริกายังได้แจ้งต่อรัฐบาลอินเดียว่า สหรัฐอเมริกาอาจงดการส่งแร่ยูเรเนียมให้แก่อินเดียในอนาคต หากอินเดียยังไม่เปลี่ยนนโยบายเกี่ยวกับ NPT โดย สหรัฐอเมริกาต้องการให้อินเดียยึดมั่นตามหลักการและปฏิบัติตามเงื่อนไขของสนธิสัญญานี้⁴⁰

การกระทำเหล่านี้ของสหรัฐอเมริกา ทำให้อินเดียไม่พอใจเป็นอย่างมาก โดยมองว่า สหรัฐอเมริกากำลังใช้สิทธิพลข่มขู่และทำตัวเป็นอุปสรรคต่อโครงการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์เพื่อสันติของตน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองตึงเครียดเป็นอย่างมาก

2.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสืบนายกรัฐมนตรีมอราจิ เดชาย (ค.ศ. 1977-1979)

ความสัมพันธ์ในสมัยของนายกรัฐมนตรีมอราจิ เดชาย (Morarji Desai) ถือว่ามีความใกล้ชิดกันยิ่งกว่าในสมัยของนางอินทิดา เพราะมีการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเกิดขึ้น โดยสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ (Jimmy Carter) ได้เล็งเห็นถึงฐานะและความสำคัญของอินเดีย จึงหันมาฟื้นฟูความสัมพันธ์กับอินเดียที่ตกต่ำลงอย่างมากในช่วงที่ผ่านมา โดยนายคาร์เตอร์ได้ริ้วฟื้นเอาโปรแกรมความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่สหรัฐอเมริกาเคยให้กับอินเดียขึ้นมาใหม่ รวมถึงการเดินทางเยือนอินเดียในเดือนมกราคม ค.ศ. 1978 ซึ่งต่อมานายเดชายก็ได้เดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาเป็นการตอบแทนในเดือนมิถุนายนของปีเดียวกัน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาทบอุ่นและใกล้ชิดกันมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเทศยังต้องเผชิญกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ อันเป็นผลต่อเนื่องจากการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของอินเดียในปี ค.ศ. 1974

ในปี ค.ศ. 1977 สหรัฐอเมริกาได้แก้ไขกฎหมายการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ ที่รู้จักในนาม “Glenn-Symington Amendment” เพื่อให้อำนาจแก่รัฐบาลในการตัดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศใดก็ตามที่ไม่ยอมรับเอาะบบการป้องกันนิวเคลียร์อันเป็นที่ยอมรับของ

⁴⁰ วิมลวรรณ ภัทโรดม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980), หน้า 180.

นานาชาติไปใช้ในการป้องกันอุปกรณ์นิวเคลียร์ของตน หรือแก่ประเทศใดก็ตามที่ดำเนินโครงการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาความสามารถทางอาวุธนิวเคลียร์ และในปีต่อมา ก็ได้ออกกฎหมายห้ามการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (The Nuclear Non-Proliferation Act: NNPA) อีกหนึ่งฉบับ เพื่อให้อำนาจรัฐบาลในการควบคุมและรับผิดชอบการส่งออกเทคโนโลยีและวัตถุนิวเคลียร์ให้แก่ประเทศต่างๆ ที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือทางด้านนิวเคลียร์อยู่⁴¹

กฎหมายทั้งสองฉบับนี้มีผลกระทบต่ออินเดียโดยทันที แต่อินเดียก็ปฏิเสธที่จะยอมรับระบบการป้องกันอุปกรณ์นิวเคลียร์ตามแบบที่สหรัฐอเมริกาต้องการ ซึ่งการปฏิเสธในครั้งนี้ของอินเดียได้ส่งผลกระทบต่อการรับความช่วยเหลือแร่ยูเรเนียมเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับโรงงานพลังงานนิวเคลียร์ที่เมืองตาระปุร์ โดยคณะกรรมการการควบคุมนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาไม่ออกใบอนุญาตส่งแร่ยูเรเนียมตามที่ยุโรปขอมมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976 ให้แก่อินเดีย

การกระทำดังกล่าวนี้ของสหรัฐอเมริกาได้ก่อให้เกิดความโกรธเคืองและการต่อต้านเป็นอย่างมากในหมู่ชาวอินเดีย ซึ่งได้โจมตีสหรัฐอเมริกาว่ากำลังใช้นโยบาย “ข่มขู่ทางนิวเคลียร์” กับอินเดีย ส่งผลให้เกิดเสียงเรียกร้องให้นายเดชาเยลื่อนการเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาออกไปและให้ยกเลิกสนธิสัญญาความช่วยเหลือทางนิวเคลียร์กับสหรัฐอเมริกาด้วย⁴² ต่อมา แม้ว่านายคาร์เตอร์ได้ใช้อำนาจของประธานาธิบดีในการดำเนินการให้คณะกรรมการการควบคุมนิวเคลียร์ (Nuclear Control Commission: NCC) จัดส่งแร่ยูเรเนียมให้แก่อินเดียเป็นผลสำเร็จถึงสองครั้งด้วยกันในปี ค.ศ. 1978 คือในเดือนเมษายนและกรกฎาคม รวมทั้งในปี ค.ศ. 1980 เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคมอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความรู้สึกต่อต้านสหรัฐอเมริกาของชาวอินเดียลดลงไปแต่ประการใด

⁴¹ Norman D. Palmer, *The United States and India: The Dimensions of Influence* (New York: Praeger Publishers, 1984), p. 69.

⁴² วิมลวรรณ ภัทโรดม, *ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980*, หน้า 184.

2.2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรีอินทிரาคานธี (สมัยที่สอง) (ค.ศ. 1980-1984)

2.2.5.1 การยึดครองอัฟกานิสถานโดยสหภาพโซเวียต

ปลายเดือนธันวาคม ค.ศ. 1979 สหภาพโซเวียตได้ส่งกำลังทหารประมาณ 85,000 นาย เข้ายึดครองกรุงคาบูล (Kabul) เมืองหลวงของอัฟกานิสถาน หลังเกิดการแย่งชิงอำนาจภายในพรรคประชาธิปไตยประชาชนอัฟกานิสถาน มีเหตุการณ์รุนแรงจนทำให้อดีตประธานาธิบดีถูกสังหาร ซึ่งสหภาพโซเวียตได้อ้างถึงสาเหตุที่เข้าแทรกแซงในเหตุการณ์ครั้งนี้ว่าเป็นเพราะรัฐบาลอัฟกานิสถานได้ร้องขอความช่วยเหลือทางทหาร อีกทั้งสหภาพโซเวียตยังมีข้อผูกมัดที่จะต้องให้ความช่วยเหลือแก่อัฟกานิสถานตามสนธิสัญญามิตรภาพและเพื่อนบ้านที่ดี (The Treaty of Friendship and Good Neighborliness) ที่ได้ทำไว้กับรัฐบาลอัฟกานิสถานเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1978 นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยป้องกันอัฟกานิสถานซึ่งอยู่ในสภาวะวุ่นวายให้รอดพ้นจากการแทรกแซงของต่างชาติด้วย⁴³

ภายหลังจากยึดครองอัฟกานิสถานโดยสหภาพโซเวียตได้ไม่นาน นางอินทிரาคานธีได้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอินเดียเป็นสมัยที่สอง ท่าทีของอินเดียต่อเหตุการณ์นี้ก็เกิดความเปลี่ยนแปลง จากการต่อต้านการเข้าไปแทรกแซงในอัฟกานิสถานจากมหาอำนาจภายนอก กลายเป็นการเข้าข้างสหภาพโซเวียตอย่างเปิดเผย เห็นได้ชัดจากการที่อินเดียงดออกเสียงในมติที่เสนอโดยสหรัฐอเมริกา ประเทศตะวันตก และประเทศอื่นๆ ที่เรียกร้องให้ “มีการถอนทหารของกองทัพต่างชาติออกจากอัฟกานิสถานอย่างสิ้นเชิงโดยทันทีและไม่มีเงื่อนไข”⁴⁴ โดยอินเดียได้อ้างถึงเหตุผลในการสนับสนุนการกระทำของสหภาพโซเวียตในครั้งนี้ ก็เพราะสหภาพโซเวียตถูกร้องขอจากรัฐบาลของอัฟกานิสถานเอง สหภาพโซเวียตจึงจำเป็นต้องเข้าไปแทรกแซงเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งท่าทีของอินเดียเช่นนี้ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจอินเดียเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนั้น อินเดียยังได้ต่อต้านและโจมตีสหรัฐอเมริกาที่ให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มต่อต้านรัฐบาลอัฟกานิสถานทั้งโดยตรงและผ่านปากีสถานเพื่อใช้ต่อต้านสหภาพโซเวียต

⁴³ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “อัฟกานิสถาน,” ใน เอเชียรายปี 1988/2531, ภาควิชาการศึกษาด้านการศึกษาระดับปริญญาตรี, กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 176-177.

⁴⁴ วิมลวรรณ ภัทโรดม, ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980), หน้า 202.

โดยเฉพาะกับปากีสถานที่สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการทหารเป็นจำนวนมากเพื่อทำให้ปากีสถานมีความสามารถและความแข็งแกร่งทางทหารเพิ่มมากขึ้น ทั้งการให้เงินช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษเพื่อใช้จ่ายในการป้องกันประเทศ การขายอาวุธที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูงหลายชนิด รวมทั้งเครื่องบินรบ F-16 ที่มีศักยภาพในการโจมตีจุดยุทธศาสตร์ของอินเดียได้ ซึ่งทำให้อินเดียไม่พอใจสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก เพราะอินเดียกลัวว่าปากีสถานจะนำเอาอาวุธที่ได้จากสหรัฐอเมริกามาใช้ในการรุกรานตนเองเหมือนที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีตมากกว่าการนำไปใช้เพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต

การมีทัศนคติและการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาการยึดครองอัฟกานิสถานโดยสหภาพโซเวียตที่แตกต่างกันของสองประเทศเช่นนี้ ทำให้เกิดความไม่พอใจในการกระทำของอีกฝ่าย ส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง ความตึงเครียด และนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่เสื่อมโทรมระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม สัมพันธภาพระหว่างประเทศทั้งสอง ก็เริ่มมีที่ท่าว่าจะดีขึ้น โดยในปี ค.ศ. 1982 ประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน (Ronald Reagan) ของสหรัฐอเมริกาได้เชิญผู้นำอินเดียมาเป็นแขกของทำเนียบขาว ซึ่งก็ได้รับการตอบรับอย่างดีจากนางอินทิดา ที่ต้องการใช้โอกาสนี้ปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาให้ดีขึ้น หลังจากมีปัญหาและความขัดแย้งต่อกันมาหลายเรื่อง

ในเดือนมิถุนายน นางอินทิดาได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกา ซึ่งก็ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น โดยการพบปะกันในครั้งนี้ ผู้นำทั้งสองได้มีการพูดคุยและเจรจาเพื่อลดความตึงเครียดระหว่างกัน รวมถึงการแสวงหาความร่วมมือในเรื่องที่ได้ประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย กระนั้นก็ตาม แม้อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีความพยายามที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่ความขัดแย้งและความตึงเครียดต่อกันก็ยังคงอยู่ อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ ทั้งการที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือทางทหารและการขายอาวุธที่มีประสิทธิภาพสูงให้ปากีสถาน ปัญหาหมาดสมุทรอินเดีย ปัญหานิวเคลียร์ ประเด็นทางเศรษฐกิจ รวมถึงการมีนโยบายต่อเหตุการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตะวันออกกลางที่แตกต่างกัน

2.2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรีราจีฟ คานธี (ค.ศ. 1984-1989)

หลังจากนายราจีฟ คานธี (Rajiv Gandhi) ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอินเดียสืบต่อจากนางอินทิดา คานธี ผู้เป็นมารดาที่ถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1984 ได้เกิดความคาดหวังว่าความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาจะได้รับการปรับปรุงและฟื้นฟู หลังจากเกิดปัญหาและความขัดแย้งจนส่งผลให้ความสัมพันธ์ต่อกันตกต่ำลง โดยดูจากบุคลิกทางการเมืองของนายราจีฟที่เป็นคนรุ่นใหม่ มีท่าทีอ่อนโยน ประนีประนอม ไม่หวาดระแวงและแข็งกร้าวดังเช่นผู้นำอินเดียคนก่อนๆ อีกทั้งยังมีบุคลิกภาพส่วนตัวที่เข้ากับโลกสมัยใหม่ที่ต้องการการเปลี่ยนแปลง

ผู้นำอินเดียและสหรัฐอเมริกาต่างแสดงความต้องการที่จะมีความใกล้ชิดและผูกสัมพันธ์ต่อกันให้แน่นแฟ้น โดยเฉพาะทางฝั่งอินเดียที่ต้องการความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาเพื่อใช้ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ* ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1985 นายราจีฟได้เดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ โดยได้รับการต้อนรับจากสหรัฐอเมริกาอย่างอบอุ่น และได้รับความสนใจจากสื่อทั้งของอินเดียและสหรัฐอเมริกาเป็นอันมาก

การเยือนสหรัฐอเมริกาของนายราจีฟครั้งนี้ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่อินเดียในสายตาชาวอเมริกัน เพิ่มความเข้าใจระหว่างกัน และส่งผลให้เกิดข้อตกลงในการถ่ายโอนความรู้และเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์จากสหรัฐอเมริกาสู่อินเดีย การแลกเปลี่ยนการเยือนของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสองฝ่าย แต่ประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหาความขัดแย้งกันอยู่กลับไม่มีการเจรจาแก้ไขหรือทำความตกลงร่วมกันแต่อย่างใด

ความขัดแย้งที่สำคัญระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาก็ยังคงเกี่ยวข้องกับกรณียึดครองอัฟกานิสถานโดยสหภาพโซเวียตที่ดำเนินมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 คือการที่สหรัฐอเมริกาได้จัดสรรอาวุธและให้ความช่วยเหลือทางทหารกับปากีสถานเพื่อใช้ในการต่อต้านสหภาพโซเวียต โดยในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1986 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ตกลงให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ปากีสถานอีกเป็นจำนวน 4.02 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยแบ่งเป็นความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ 2.28

* นายราจีฟได้หันมาดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ โดยให้เสรีภาพทางเศรษฐกิจแก่ภาคเอกชนมากขึ้น มีการลดหย่อนกฎเกณฑ์ทางเศรษฐกิจ เน้นการส่งเสริมธุรกิจภาคเอกชน และสนับสนุนให้มีการลงทุนมากขึ้น เพื่อกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และทางทหาร 1.74 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ครอบคลุมระยะเวลา 6 ปี นับแต่ปีงบประมาณ ค.ศ. 1988⁴⁵

นอกจากการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ปากีสถานแล้ว อินเดียยังไม่พอใจในปฏิบัติการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อการถือการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน โดยในช่วงกลางปี ค.ศ. 1987 อินเดียได้แสดงความกังวลถึงการที่ปากีสถานได้มีความพยายามในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์เพื่อนำมาใช้ทำสงครามกับอินเดีย ซึ่งอินเดียต้องการให้สหรัฐอเมริกาใช้อิทธิพลกดดันปากีสถานให้ยุติโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ แต่รัฐบาลสหรัฐอเมริกากลับไม่ได้ดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งแม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะมีความกังวลต่อปัญหานิวเคลียร์ของปากีสถานอยู่บ้าง แต่สหรัฐอเมริกาที่ไม่ต้องการให้ประเด็นนี้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตในอัฟกานิสถานที่มีปากีสถานเป็นพันธมิตรสำคัญ และสหรัฐอเมริกายังให้เหตุผลอีกด้วยว่า การจัดสรรอาวุธให้แก่ปากีสถานจะช่วยป้องกันไม่ให้ปากีสถานมีความต้องการในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์⁴⁶

อย่างไรก็ตาม แม้อินเดียและสหรัฐอเมริกามีปัญหาต่อกันในประเด็นด้านความมั่นคง แต่ในด้านเศรษฐกิจ ทั้งสองประเทศได้มีการพัฒนาความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างกัน มีการเติบโตและเพิ่มขึ้นของปริมาณการค้า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ และมีการขยายตัวในด้านการลงทุน โดยนักธุรกิจสหรัฐฯ ได้หันมาให้ความสนใจที่จะมาลงทุนในอินเดียเพิ่มมากขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาได้ทวีความสำคัญมากขึ้น โดยครั้งหลังของทศวรรษ 1980 สหรัฐอเมริกาได้กลายมาเป็นคู่ค้าที่ใหญ่ที่สุดของอินเดียแทนที่สหภาพโซเวียต⁴⁷ นอกจากนี้ อินเดียและสหรัฐอเมริกายังมีความร่วมมือระหว่างกันในด้านอื่นๆ เช่น การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการควบคุมการแพร่กระจายของยาเสพติด

ในช่วงปลายของรัฐบาลนายราจีฟ ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสอง คือการที่สหรัฐอเมริกาได้ใช้มาตรา 301 ของกฎหมายการค้าสหรัฐอเมริกากับอินเดีย โดยสหรัฐอเมริกาได้กล่าวหาอินเดีย (รวมทั้งญี่ปุ่นและบราซิล) ว่า

⁴⁵ Maya Chadda, "India and the United States: Why Detente Won't Happen," *Asian Survey* 26, 10 (October 1986): 1120-1121.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 1121.

⁴⁷ Leo E. Rose, "India's Foreign Relations: Reassessing Basic Policies," in *India Briefing, 1990*, Marshall M. Bouton and Philip Oldenberg, editor (Boulder: Westview Press, 1991), p. 58.

เป็นประเทศคู่ค้าที่ไม่เป็นธรรม เนื่องจากอินเดียไม่ได้ให้เสรีต่อการลงทุนโดยบริษัทเอกชนต่างชาติ อย่างเพียงพอและปิดกั้นการเข้าสู่ตลาดประกันภัยของบริษัทต่างชาติ⁴⁸ สหรัฐอเมริกายังได้ขู่จะคว่ำบาตรและขึ้นภาษีสินค้าจากอินเดียในอัตราที่เพิ่มขึ้นถึง 100% หากอินเดียไม่มาเจรจาและประนีประนอมปัญหานี้⁴⁹ ซึ่งการดำเนินการเช่นนี้ของสหรัฐอเมริกาทำให้อินเดียไม่พอใจเป็นอย่างมาก และได้ทักท้วงการกระทำนี้ของสหรัฐอเมริกา เพราะมองว่าเป็นนโยบายที่เลือกปฏิบัติและเป็น การคุกคามต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของอินเดีย

2.2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรีนีวี พินธี (ค.ศ. 1989-1990)

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียสมัยนายกรัฐมนตรีนีวี พินธี (V. P. Singh) กับสหรัฐอเมริกา ในสมัยประธานาธิบดีจอร์จ บุช (George Bush) ไม่ราบรื่นนัก โดยในด้านเศรษฐกิจ นายซิงห์ได้หันกลับไปใช้แนวนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่รัฐมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจและหวาดระแวงต่อการเข้ามาของนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งบริษัทเอกชนของสหรัฐอเมริกาได้รับผลกระทบอย่างมากจากนโยบายนี้ โดยรัฐบาลอินเดียได้ปฏิเสธข้อเสนอการลงทุนของโคคา-โคล่า (Coca-Cola) ผู้ผลิตเครื่องดื่มโค้ก และมีการพิจารณาที่จะยกเลิกข้อตกลงปี ค.ศ. 1988 ที่อนุญาตให้เป๊ปซี่ (Pepsi) สามารถขายเครื่องดื่มและอาหารว่างในอินเดียได้⁵⁰

มาตรา 301 ของกฎหมายการค้าสหรัฐอเมริกาก็ยังคงเป็นประเด็นปัญหาในความสัมพันธ์ของสองประเทศอยู่ โดยในวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 1990 ผู้แทนการค้าของสหรัฐอเมริกาได้เน้นย้ำว่าอินเดียเป็นคู่ค้าที่ไม่เป็นธรรม ขณะที่ได้ถอนญี่ปุ่นและบราซิลออกจากรายชื่อ เพื่อกดดันให้อินเดียยอมเปิดเสรีในด้านการประกันภัยให้แก่นักลงทุนต่างชาติ แต่อินเดียก็ไม่ยอมเจรจาหรือแก้ไขกฎเกณฑ์ข้อบังคับเกี่ยวกับการลงทุนตามที่สหรัฐอเมริกาต้องการ อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาไม่ได้ทำการคว่ำบาตรอินเดียตามที่ได้ว่าไว้ โดยหันไปแก้ไขปัญหานี้ผ่านการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยในกรอบของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT) ซึ่งถือเป็นการแสดงท่าทีที่อ่อนลงของสหรัฐอเมริกา และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและสหรัฐอเมริกาไม่ตกต่ำลงไปมากกว่าที่เป็นอยู่

⁴⁸ John Adams, "Breaking Away: India's Economy Vaults into the 1990s," in *India Briefing, 1990*, Marshall M. Bouton and Philip Oldenberg, editor (Boulder: Westview Press, 1991), p. 98.

⁴⁹ Ibid., p. 99.

⁵⁰ Ibid., p. 98.

นอกจากประเด็นทางเศรษฐกิจแล้ว ในเดือนสิงหาคมได้เกิดเหตุการณ์สำคัญในระดับโลกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา นั่นคือ การเกิดวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย (Persian Gulf Crisis)

2.2.7.1 วิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซีย

ในวันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ. 1990 อิรักภายใต้การนำของประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน (Saddam Hussein) ได้เข้าบุกคูเวตโดยไม่มีการเตือนล่วงหน้า และสามารถยึดคูเวตได้อย่างง่ายดาย ส่งผลให้ ซีควาบีร์อัล อาหมัด อัลซาบাহ์ (Sheikh Wabi-Al Ahmad Al-Sabah) เจ้าผู้ครองคูเวตต้องเสด็จหนีไปประทับที่ซาอุดีอาระเบีย ต่อมา ในวันที่ 8 สิงหาคม อิรักก็ได้ประกาศผนวกเอาคูเวตเข้าเป็นจังหวัดหนึ่งของตน ซึ่งสาเหตุที่อิรักรุกรานคูเวตก็เนื่องมาจากว่าอิรักนั้นมีหนี้สินเป็นจำนวนมหาศาลจากการทำสงครามกับอิหร่านในระหว่างปี ค.ศ. 1980-1988 ซึ่งหากอิรักสามารถผนวกเอาคูเวตเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตน จะทำให้อิรักได้นำน้ำมันจากคูเวตถึง 1 แสนล้านบาร์เรล ในขณะที่เดียวกัน อิรักจะมีทางออกไปสู่อ่าวเปอร์เซียทางคูเวตที่มีฝั่งทะเลยาวกว่าดินแดนของตน อันจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของอิรักเป็นอันมาก⁵¹

การบุกยึดคูเวตของอิรักทำให้นานาประเทศต่างคัดค้านและประณามการกระทำของอิรัก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่ได้เรียกร้องให้อิรักถอนทหารออกจากคูเวตโดยทันทีและอย่างไม่มีเงื่อนไข สำหรับอินเดีย ในช่วงแรกที่อิรักบุกยึดคูเวต อินเดียมองเหตุการณ์นี้ว่าเป็นความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งไม่ควรมีมหาอำนาจภายนอกภูมิภาคเข้ามาแทรกแซง โดยอินเดียได้เรียกร้องให้อิรักถอนกองกำลังออกจากคูเวตให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และแสดงท่าทีต่อต้านการกระทำที่อยู่เหนือกรอบขององค์การสหประชาชาติ (ซึ่งอินเดียหมายถึงกองกำลังทหารที่สหรัฐอเมริการ่วมมือกับอังกฤษตั้งขึ้น) และแสดงความเห็นว่าองค์การสหประชาชาติต้องไม่เป็นเวทีของการตัดสินใจของมหาอำนาจเท่านั้น โดยทุกๆ ประเทศควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ⁵²

⁵¹ นันทกา กปิลกาญจน์, ประวัติศาสตร์ตะวันออกกลางในโลกปัจจุบัน (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2541), หน้า 114.

⁵² J. Mohan Malik, "India's Response to the Gulf Crisis: Implications for Indian Foreign Policy," *Asian Survey* 31, 9 (September 1991): 849-850.

2.2.8 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรีชันดรา เซคคาร์ (ค.ศ. 1990-1991)

ภายหลังจากที่นายชันดรา เซคคาร์ (Chandra Shekhar) ได้ขึ้นดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีอินเดียแทนที่นายซิงห์เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน ค.ศ. 1990 การดำเนินนโยบายของ อินเดียต่อวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียและต่อสหรัฐอเมริกาก็เปลี่ยนแปลงไป เห็นได้จากการที่อินเดีย เข้าร่วมกับสมาคมความร่วมมือแห่งภูมิภาคเอเชียใต้ (South Asian Association for Regional Cooperation: SAARC) ออกแถลงการณ์ร่วมในวันที่ 23 พฤศจิกายน ที่เรียกร้องให้อิรักถอนทหาร ออกจากคูเวตและปฏิบัติตามมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติทุกข้อ และอินเดีย ยังได้สนับสนุนมติที่ 678 ขององค์การสหประชาชาติ ที่อนุญาตให้ใช้กำลังทหารกับอิรักหากอิรักไม่ ยอมถอนทหารออกจากคูเวตตามกำหนดเส้นตายของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ในวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1991⁵³

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อสงครามอ่าวเปอร์เซียได้อุบัติขึ้นในวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1991 อินเดีย ยังได้อนุญาตให้สหรัฐอเมริกาใช้สนามบินของตนเป็นที่เติมน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องบินรบของ สหรัฐอเมริกาที่เดินทางจากฟิลิปปินส์มุ่งสู่อ่าวเปอร์เซีย แม้ว่าในเวลาต่อมา รัฐบาลอินเดียได้ ยกเลิกข้อตกลงนี้เนื่องจากแรงกดดันภายในประเทศ แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นได้เป็นอย่างดีถึง ความเปลี่ยนแปลงในนโยบายต่างประเทศของอินเดีย และความต้องการที่จะมีสัมพันธภาพอันดี กับสหรัฐอเมริกา

⁵³ Ibid., p. 851.

บทที่ 3

นโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา หลังสงครามเย็น (ค.ศ. 1991-2001)

หลังจากที่โลกต้องตกอยู่ภายใต้ภาวะของสงครามเย็นที่มีการแข่งขันและการเผชิญหน้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตมาเกือบครึ่งศตวรรษ แต่เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 90 ก็เกิดเหตุการณ์สำคัญในระดับโลกที่ทำให้โครงสร้างอำนาจแบบ “สองขั้ว” (Bipolar) ที่ดำรงอยู่ตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองต้องเสื่อมไป นั่นคือการล่มสลายของสหภาพโซเวียตที่ถือเป็นจุดสิ้นสุดของสงครามเย็น

ภายหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวในระบบ “ขั้วเดียว” (Unipolar) ที่มีอำนาจทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและการทหาร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อระบบระหว่างประเทศ และต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศต่างๆ ทำให้แต่ละประเทศต้องหันมาปรับนโยบายที่มีต่อสหรัฐอเมริกา รวมทั้งอินเดีย ซึ่งความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็นไม่ราบรื่นและมีปัญหาความขัดแย้งต่อกันในหลายเรื่อง

ในบทนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในยุคหลังสงครามเย็น ซึ่งประเทศทั้งสองหันมามีความสัมพันธ์ต่อกันด้วยดีมากขึ้น รวมถึงประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของสองประเทศในช่วงดังกล่าวนี้ด้วย

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสืบนายกรัฐมนตรีนาราชิมฮาราว (ค.ศ. 1991-1996)

นาราชิมฮาราว นับเป็นนายกรัฐมนตรีก่อนแรกของอินเดียในยุคหลังสงครามเย็น ซึ่งหลังจากขึ้นดำรงตำแหน่ง นายราวก็ได้แสดงท่าทีและความต้องการที่จะปรับปรุงและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกา เห็นได้ชัดในวันที่นายราวแสดงสุนทรพจน์เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศเป็นครั้งแรกว่า อินเดียต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกาและต้องการการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมากในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการปฏิรูป

เศรษฐกิจของอินเดีย* รวมทั้งการให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ (New York Times) ว่าจะทำทุกอย่างเพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาใกล้ชิดกันมากขึ้น และยังเสริมอีกว่า การรับรู้แบบเดิมของสหรัฐอเมริกาที่ว่าอินเดียเป็นศัตรูกับสหรัฐอเมริกานั้นเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไปแล้ว¹ นอกจากนี้ อินเดียได้ให้การสนับสนุนข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาที่ให้องค์การสหประชาชาติยกเลิกการระบุงว่าขบวนการทางเมืองที่ทำให้ปาเลสไตน์เป็นดินแดนของชาวยิว (Zionism) เป็นลัทธิเหยียดสีผิว และในปี ค.ศ. 1992 อินเดียได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับอิสราเอล ซึ่งทำให้สหรัฐอเมริการู้สึกดีต่ออินเดียมากขึ้น

ในระหว่างวันที่ 15 -21 พฤษภาคม ค.ศ. 1994 นายกรัฐมนตรีราวพร้อมคณะผู้แทนอินเดีย ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาเพื่อกระชับความสัมพันธ์ ซึ่งการเดินทางครั้งนี้นับได้ว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก นายราวได้เน้นย้ำถึงความต้องการของอินเดียที่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกา โดยนายราวได้มีการเจรจากับประธานาธิบดีบิล คลินตัน (Bill Clinton) ในหลายประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทวิภาคีและสถานการณ์ในภูมิภาค และมีการออกแถลงการณ์ร่วมว่าทั้งสองประเทศจะเป็น “หุ้นส่วนใหม่” (new partnership) นอกจากนี้ นายราวที่นำคณะนักธุรกิจอินเดียไปด้วยได้ใช้เวลาหารือกับนักธุรกิจสหรัฐอเมริกาเป็นเวลานาน โดยได้เชิญชวนนักธุรกิจเหล่านั้นให้ไปลงทุนในอินเดียเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีรายงานว่านักธุรกิจสหรัฐอเมริกาดกลงที่จะไปลงทุนในอินเดียเป็นมูลค่าถึง 20,000-25,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในอีก 2-3 ปีข้างหน้า²

ต่อมาในเดือนมกราคม ค.ศ. 1995 นายโรนัลด์ บราวน์ (Ronald Brown) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐอเมริกาและคณะ รวมทั้งผู้บริหารของภาคเอกชนสหรัฐอเมริกา ได้เดินทางเยือนอินเดียเป็นการตอบแทน โดยไปเยือนเมืองต่างๆ ของอินเดีย ทั้งนิวเดลี (New Delhi) มุมไบ (Mumbai) และบังกาลอร์ (Bangalore) เป็นเวลาถึง 10 วัน ซึ่งการเยือนครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในข้อตกลงการค้ามูลค่าประมาณ 7,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในภาคอุตสาหกรรมที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เช่น โทรคมนาคม อุปกรณ์กำเนิดพลังงานไฟฟ้า ระบบข่าวสาร

* ในปี ค.ศ. 1991 นายกรัฐมนตรีราวได้ทำการปฏิรูปเศรษฐกิจอินเดียอย่างจริงจัง โดยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

¹ Mohammed Ayoob, “Dateline India: The Deepening Crisis,” *Foreign Policy* 85 (December 1991- February 1992): 183.

² Nalini Kant Jha, “Reviving U.S. – India Friendship in a Changing International Order,” *Asian Survey* 34, 12 (December 1994): 1043.

การผลิตอาหาร อีกทั้งยังส่งผลให้มีการก่อตั้งศูนย์เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนของภาคเอกชน ซึ่งเปิดทำการอย่างเป็นทางการในประเทศทั้งสองเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1995³

หลังจากการเยือนของนายบราวน์และคณะได้ไม่นาน ช่วงกลางเดือนมกราคม ค.ศ. 1995 นายวิลเลียม เพอร์รี่ (William Perry) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกาได้เดินทางเยือนอินเดียเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันและได้มีการหารือเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทวิภาคี โดยในวันที่ 12 มกราคม ค.ศ. 1995 ทั้งสองประเทศได้มีการลงนามในข้อตกลงด้านการป้องกันประเทศ ซึ่งถือเป็นการเปิดศักราชใหม่ในความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงของอินเดียและสหรัฐอเมริกา ที่ไม่เคยมีความสัมพันธ์เช่นนี้มาก่อนเกือบ 50 ปี⁴ ซึ่งเนื้อหาในข้อตกลงนี้คือ ความร่วมมือกันระหว่างกองทัพ การวิจัยด้านการป้องกัน การร่วมผลิตอุปกรณ์ทางทหาร รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มพิจารณานโยบายร่วมกัน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการเยือนของเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโส และจะช่วยเหลือในด้านอื่นๆ อีกที่ไม่ขัดกับกฎหมายสหรัฐอเมริกาหรือสนธิสัญญาระหว่างประเทศ⁵

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาจะพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นมาก แต่ยังคงมีประเด็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสองประเทศ อันได้แก่

3.1.1 ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในแคชเมียร์

ในปี ค.ศ. 1987 รัฐบาลอินเดียได้จัดให้มีการเลือกตั้งสภาแห่งรัฐขึ้นในแคชเมียร์ ซึ่งการเลือกตั้งในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดความตื่นตัวในทางการเมืองแก่ชาวแคชเมียร์เป็นอย่างมาก โดยชาวแคชเมียร์ต้องการผลักดันในพรรคแนวร่วมมุสลิม (Muslim United Front: MUF) ขึ้นมาแทนที่พรรคเนชั่นแนลคอนเฟอเรนซ์ (National Conference: NC) ที่เป็นพันธมิตรกับพรรคคองเกรสของ

³ Ramesh Thakur, "India and the United States: A Triumph of Hope over Experience?," *Asian Survey*: 580-581.

⁴ Ibid., p. 580.

⁵ กนกพรพรณ อยู่ชูชา, "อินเดีย," ใน *เอเชียรายปี 1996/2539*, วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ และ ชบา จิตต์ประทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 332.

รัฐบาลอินเดีย จนส่งผลให้การเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้มาใช้สิทธิถึงร้อยละ 75 ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงที่สุดในประวัติศาสตร์การเลือกตั้งในแคชเมียร์⁶

อย่างไรก็ตาม ผลการเลือกตั้งที่ออกมากลับปรากฏว่าพรรค NC และพรรคคองเกรสได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น โดยสามารถครองที่นั่งได้ถึง 60 ที่นั่ง จากทั้งหมด 75 ที่นั่ง ส่วนพรรค MUF ได้เพียง 4 ที่นั่ง โดยมีการรายงานถึงการโง่งมการเลือกตั้งจากสื่อต่างๆ ในอินเดีย เช่น เดอะไทมส์ ออฟอินเดีย (The Time of India) ที่ระบุว่า “มีความเห็นพ้องต้องกันในระดับบริหารและหน่วยข่าวกรองถึงการโง่งมในการเลือกตั้งที่มีอย่างกว้างขวางโดยพรรคคองเกรสและพรรคเนชั่นแนลคอนเฟอเรนซ์”⁷ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเลือกตั้งที่ไม่เสรีและไม่โปร่งใส และความพยายามของรัฐบาลอินเดียในการกีดกันพรรค MUF ซึ่งเป็นพรรคตัวแทนที่แท้จริงของชาวแคชเมียร์ให้เข้าสู่อำนาจด้วยวิธีการภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ⁸

ผลการเลือกตั้งดังกล่าวนี้ ได้สร้างความผิดหวังและความสะเทือนใจอย่างร้ายแรงแก่ชาวแคชเมียร์ โดยชาวแคชเมียร์ต่างรู้สึกหมดหวังที่จะได้รับสิทธิและความยุติธรรมผ่านวิถีทางการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยโดยรัฐบาลอินเดีย และเชื่อว่าการปฏิรูปโดยวิถีทางการเมืองแบบสันติวิธีนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้⁹ ด้วยเหตุนี้ กลุ่มต่างๆ ในแคชเมียร์จึงได้รวมตัวกันลุกขึ้นต่อต้านรัฐบาลอินเดียและรัฐบาลท้องถิ่นโดยใช้ความรุนแรงเป็นหลัก ทั้งการลอบวางระเบิดสถานที่ราชการ ธนาคาร ร้านค้า ลักพาตัวบุคคลสำคัญ สังหารตัวแทนของทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการจู่โจม ผู้พิพากษา หรือเจ้าหน้าที่ระดับล่าง¹⁰ ต่อมาในปี ค.ศ. 1990 รัฐบาลอินเดียตัดสินใจตอบโต้กลุ่มกองกำลังฝ่ายต่อต้านอย่างหนัก พร้อมประกาศปกครองแคชเมียร์โดยตรง และเสริมกำลังทหารจำนวนมากเข้าไปในพื้นที่ ทำให้แคชเมียร์เต็มไปด้วยกองกำลังทหารอินเดีย

⁶ ดลยา เทียนทอง, สีดา สอนศรี, จันทร์จุฑา สุขชี, ศุภชัย วรรณเลิศสกุล และ มาโนชญ์ อารีย์, รายงานวิจัย เรื่องนโยบายการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยมุสลิมของประเทศฟิลิปปินส์ จีน อินเดีย: แบบอย่างและบทเรียนสำหรับประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 120.

⁷ อะหมัดอัรชฎ จินารง, แคชเมียร์ เหยื่อแห่งอธรรม (นนทบุรี: ออฟเซ็ท เพรส, 2543), หน้า 31.

⁸ เรื่องเดียวกัน

⁹ ดลยา เทียนทอง, สีดา สอนศรี, จันทร์จุฑา สุขชี, ศุภชัย วรรณเลิศสกุล และ มาโนชญ์ อารีย์, “นโยบายการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยมุสลิมของประเทศฟิลิปปินส์ จีน อินเดีย: แบบอย่างและบทเรียนสำหรับประเทศไทย,” ใน สรุปรายงานวิจัย ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของโลกมุสลิม และโอกาสของประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 44.

¹⁰ ทรายทอง สุนทรวาณิชย์, “อินเดียกับนิวเคลียร์,” เอเชียปริทัศน์: 66.

ปฏิบัติการของอินเดียในครั้งนี้ถูกกล่าวหาจากสหรัฐอเมริกาว่าได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนชาวแคชเมียร์ โดยกลุ่มสิทธิมนุษยชนในสหรัฐอเมริกาได้รายงานถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างแพร่หลายในแคชเมียร์ ทั้งต่อประชาชนและกลุ่มกองกำลังฝ่ายต่อต้าน พร้อมกันนี้ประธานาธิบดีคลินตันได้มีการเขียนจดหมายถึงสมาชิกวุฒิสภาและผู้นำองค์กรแบ่งแยกแคชเมียร์หัวรุนแรงที่อยู่ในสหรัฐอเมริกาถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนของอินเดียในแคชเมียร์

อย่างไรก็ตาม อินเดียได้ปฏิเสธที่จะยอมรับข้อกล่าวหาของสหรัฐอเมริกา เพราะมองว่าแคชเมียร์เป็นดินแดนของตนซึ่งอินเดียมีสิทธิที่จะปกป้องจากการก่อจลาจลและความรุนแรง ส่งผลให้อินเดียไม่พอใจการกระทำของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ การที่นายคลินตันได้แสดงสุนทรพจน์ในที่ประชุมสหประชาชาติ เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1993 โดยมีการเปรียบเทียบสถานการณ์ในแคชเมียร์กับเหตุการณ์ในบอสเนียที่เกิดการสังหารหมู่ชาวบอสเนียมุสลิมโดยชาวเซิร์บ (Serbs) ซึ่งถือเป็นตัวอย่างอันเลวร้ายของการละเมิดสิทธิมนุษยชน ก็ยังทำให้อินเดียรู้สึกโกรธเคืองและต่อต้านสหรัฐอเมริกามากขึ้น โดยอินเดียมองการกระทำของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ว่ามีเป้าหมายเพื่อบั่นทอนความมั่นคงของอินเดีย¹¹

3.1.2 ปัญหาอาวุธนิวเคลียร์

หลังจากคลินตันขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี สหรัฐอเมริกาก็ได้หันมาให้ความสำคัญต่อการควบคุมอาวุธในระดับโลก เพราะสหรัฐอเมริกามีความเห็นว่า การแพร่กระจายอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูงเป็นภัยคุกคามใหม่ที่โลกกำลังเผชิญ สหรัฐอเมริกาได้กำหนดแนวทางต่อต้านการแพร่กระจายอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูงเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1993 โดยจะใช้เครื่องมือทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร เข้าไปแทรกแซงเพื่อยับยั้งการแพร่กระจายอาวุธดังกล่าวมากขึ้น ซึ่งสหรัฐอเมริกาก็ได้ให้ความสนใจต่อเอเชียใต้เป็นพิเศษ เพราะมองว่าภูมิภาคนี้ น่าจะเกิดความขัดแย้งเรื่องนิวเคลียร์ในอนาคตอันใกล้ได้มากที่สุด¹²

¹¹ Nalini K. Jha, "India and United States: The Human Rights Dimensions," in *Indo-US Relations in Nineties*, Vinay Kumar Malhotra, editor (New Delhi: Anmol Publications Pvt Ltd, 1995), p. 98.

¹² Vinay Kumar Malhotra, "US's Latest Initiatives on Non-proliferation in South Asia and Indo-US Relations," in *Indo-US Relations in Nineties*, p. 19.

สหรัฐอเมริกาได้มีนโยบายที่จะป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียใต้และมีแนวคิดในการสร้างเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียใต้ โดยนำเอาสนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT) มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญ ในปี ค.ศ. 1992 สหรัฐอเมริกาพยายามดึงเอาอินเดียและปากีสถานให้เข้าร่วมในการประชุมเกี่ยวกับเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียใต้ร่วมกับสหรัฐอเมริกา รัสเซีย และจีน แต่อินเดียได้ปฏิเสธการเชิญชวนนี้ของสหรัฐอเมริกา แม้ต่อมาอินเดียได้ยอมตกลงที่จะเจรจาเรื่องนี้ แต่อินเดียก็ไม่ยอมที่จะจำกัดและควบคุมอาวุธนิวเคลียร์ของตน และยังได้คัดค้านแนวคิดของสหรัฐอเมริกาในการสร้างเขตดังกล่าวนี้อย่างมาก

สหรัฐอเมริกาไม่พอใจต่อการกระทำของอินเดียจึงได้ระงับการส่งออกซูเปอร์คอมพิวเตอร์ (Supercomputer) ที่จะใช้ในสถาบันวิทยาศาสตร์ของอินเดีย และในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1993 สหรัฐอเมริกายังได้ประกาศห้ามการส่งเครื่องจักรสำหรับการส่งจรวดไปสู่อวกาศและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องมายังองค์การวิจัยอวกาศของอินเดีย (The Indian Space Research Organization: ISRO)¹³

ต่อมาในปี ค.ศ. 1995 ความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาได้เกิดขึ้นอีก อันเป็นผลจากการประชุมว่าด้วยการลดอาวุธที่กรุงเจนีวา (Geneva) สวิตเซอร์แลนด์ การประชุมครั้งนี้ได้มีการหารือกันเรื่องการจัดทำสนธิสัญญาห้ามการทดลองอาวุธนิวเคลียร์โดยสิ้นเชิง (Comprehensive Test Ban Treaty: CTBT) ที่กำหนดแล้วเสร็จในปี ค.ศ. 1996 โดยอินเดียเห็นว่าสนธิสัญญานี้ควรเชื่อมโยงกับโครงการลดอาวุธนิวเคลียร์โดยมหาอำนาจนิวเคลียร์ทั้งห้าประเทศ แต่สหรัฐอเมริกาและมหาอำนาจนิวเคลียร์อื่นๆ ได้คัดค้าน เพราะเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการระงับการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์อันเป็นจุดมุ่งหมายของสนธิสัญญา CTBT ควรแยกออกจากจุดมุ่งหมายของการลดอาวุธ

¹³ สุรางค์ศรี ตันเสียงสม, "อินเดีย," ใน เอเชียรายปี 1993/2536, อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ วัชรินทร์ ยลศิริ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 275.

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรีเอช ดี เดวี โกว์ดา และนายกรัฐมนตรีอินเดอร์ कुमार กุจรัล (ค.ศ. 1996-1998)

3.2.1 การปฏิเสธรณนามในสนธิสัญญาห้ามการทดลองอาวุธนิวเคลียร์โดยสิ้นเชิง

ปัญหาอาวุธนิวเคลียร์ก็ยังคงส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา โดยเมื่อวันที่ 24 กันยายน ค.ศ. 1996 ได้มีการประชุมสมัชชาใหญ่ของสหประชาชาติ ณ เมืองเจนีวา เพื่อให้ชาติสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้ลงนามและให้สัตยาบันในสนธิสัญญา CTBT เพื่อให้สามารถประกาศเป็นกฎหมายได้ แต่อินเดียกลับปฏิเสธที่จะลงนามและได้คัดค้านสนธิสัญญานี้ เนื่องจากอินเดียเห็นว่าสนธิสัญญา CTBT ห้ามการทดลองนิวเคลียร์ แต่กลับยินยอมให้ประเทศที่ครอบครองนิวเคลียร์อยู่แล้วสามารถทดลองนิวเคลียร์ของตนได้โดยใช้การจำลองจากคอมพิวเตอร์¹⁴ ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดช่องทางให้มหาอำนาจที่ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ทั้งห้าประเทศได้พัฒนาประสิทธิภาพอาวุธนิวเคลียร์ของตนต่อไป ส่วนสหรัฐอเมริกาก็ไม่พอใจท่าทีของอินเดียครั้งนี้เพราะเห็นว่าเป็นข้ออ้างที่จะหลีกเลี่ยงการห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้อินเดียสามารถพัฒนาขีดความสามารถทางนิวเคลียร์

อย่างไรก็ดี นอกจากประเด็นเรื่องสนธิสัญญา CTBT แล้ว ความสัมพันธ์ของอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรีเอช ดี เดวี โกว์ดา (H. D. Deve Gowda) และนายกรัฐมนตรีอินเดอร์ कुमार กุจรัล (Inder Kumar Gujral) ได้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น โดยสหรัฐอเมริกาได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับอินเดีย ด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐอเมริกาไปเยือนอินเดีย การระมัดระวังไม่เข้าไปแทรกแซงในความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับปากีสถาน ไม่ดำเนินนโยบายที่เข้าข้างปากีสถานเหมือนเช่นเคย ส่งผลให้ประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และนำไปสู่การบรรลุข้อตกลงระหว่างกันในเรื่อง

¹⁴ Sumit Ganguly, "India in 1996: A Year of Upheaval," *Asian Survey* 37, 2 (February 1997): 131.

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยนายกรัฐมนตรือตัล พินารี วะชปาอี (ค.ศ. 1998-2001)

ความสัมพันธ์อันดีระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในช่วงที่ผ่านมาต้องหยุดชะงักชั่วคราว และได้รับผลกระทบอย่างมาก เนื่องจากเหตุการณ์สำคัญในปี ค.ศ. 1998 คือ การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินของอินเดีย

3.3.1 การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินของอินเดีย

อินเดียได้ทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินจำนวน 5 ลูก เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1998 บริเวณทะเลทรายทาร์ (Thar Desert) ในเมืองโกคราน ในรัฐราชสถาน (Rajasthan) ใกล้ชายแดนปากีสถาน ห่างจากกรุงนิวเดลีไปทางตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 500 กิโลเมตร และต่อมาในวันที่ 13 พฤษภาคม ก็ได้ทดลองระเบิดนิวเคลียร์อีกเป็นครั้งที่สอง จำนวน 2 ลูก ในบริเวณเดียวกัน¹⁵ และประกาศถึงการเป็นรัฐที่มีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครอง

การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินของอินเดียในครั้งนี้สร้างความไม่พอใจแก่สหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก โดยสหรัฐอเมริกาได้ประณามการทดลอง และกดดันให้อินเดียลงนามในสนธิสัญญา NPT และ CTBT รวมไปถึงการมีมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจต่ออินเดีย ซึ่งได้ดำเนินการดังต่อไปนี้¹⁶

1. ยกเลิกหรือชะลอความช่วยเหลือที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศ (Foreign Assistant Act) ยกเว้นความช่วยเหลือที่เกี่ยวกับมนุษยธรรม อาหาร หรือการเกษตร
2. ยกเลิกการขายอาวุธแก่อินเดีย โดยอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติควบคุมการส่งออกอาวุธ (Arms Export Control Act) และยกเลิกการอนุญาตให้ขายอาวุธในเชิงพาณิชย์ที่มีอยู่ในรายการอาวุธของสหรัฐอเมริกา
3. หยุดการให้เครดิตและการรับประกันจากรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา

¹⁵ กนกพรรณ อยู่ชา, "อินเดีย," ใน เอเชียรายปี 1999/2542, วชิรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ศรีโชติ และ ชบา จิตต์ประทุม, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 261.

¹⁶ Embassy of India – Washington DC, India-US Trade Relations [Online], 18 December 2010. Available from: <http://www.indianembassy.org/indusrel/trade.htm>

4. ชะลอโครงการทางทหารที่เกี่ยวข้องกับอินเดีย รวมถึงโครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางทหารและการแลกเปลี่ยนการเยือน
5. ปฏิเสธการส่งออกอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับอาวุธนิวเคลียร์หรือขีปนาวุธไปยังอินเดีย
6. ธนาคารเพื่อการส่งออกของสหรัฐอเมริกา (EXIM Bank) หยุดการให้เครดิตการส่งออกไปยังอินเดีย 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

นอกจากสหรัฐอเมริกาจะทำการคว่ำบาตรต่ออินเดียโดยตรงแล้ว ยังได้เรียกร้องให้นานาประเทศเข้าร่วมในการประกาศต่อต้านการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินของอินเดียครั้งนี้ด้วย ซึ่งมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจที่สหรัฐอเมริกาใช้ในการตอบโต้ต่อการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินของอินเดียถือว่ารุนแรงและแข็งกร้าวมาก จนส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาเลวร้ายลงอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 1999 ได้เกิดเหตุการณ์ที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา คือการเกิดสงครามคารกิล (Kargil War)

3.3.2 สงครามคารกิล

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1999 อินเดียได้ตรวจพบว่ากองกำลังของปากีสถานได้ละเมิดแนวควบคุม (Line of Control: LOC) ที่แบ่งเขตแดนแคชเมียร์ระหว่างอินเดียกับปากีสถาน เข้ามาในเขตที่อินเดียครอบครองอยู่ และได้ยึดเอาบังเกอร์และฐานที่มั่นของอินเดียที่ถูกทิ้งร้างไว้ในช่วงฤดูหนาวบนยอดเขาคารกิลเอาไว้ ซึ่งทำให้อินเดียต้องส่งกำลังทหารเข้าไปในบริเวณนั้นเพื่อทำการขับไล่ผู้รุกรานออกจากพื้นที่ยึดครอง จนเกิดเป็นสงครามคารกิลระหว่างอินเดียกับปากีสถานขึ้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม

ในช่วงที่เกิดสงคราม นายกรัฐมนตรีนาวาซ ชารีฟ (Nawaz Sharif) ของปากีสถานได้เดินทางเยือนสหรัฐอเมริกา เพื่อขอให้ทางสหรัฐอเมริกาช่วยเหลือปากีสถานในการแก้ปัญหาความขัดแย้งนี้ แต่นายคลินตันได้ปฏิเสธที่จะร่วมมือกับปากีสถาน และได้เรียกร้องให้ปากีสถานถอนกองกำลังของตนกลับไป ณ ดินแดนที่ตนครอบครองอยู่¹⁷ นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังได้ใช้มาตรการ

¹⁷ S. Paul Kapur and Sumit Ganguly, "The Transformation of U.S.-India Relations: An Explanation for the Rapprochement and Prospects for the Future," *Asian Survey* 47, 4 (July - August 2007): 650.

ทางเศรษฐกิจและการทูตกดดันปากีสถานอีกทางหนึ่ง จนในที่สุด ปากีสถานก็ได้ถอนกำลังออกจากพื้นที่เข้าไปยึดครองและทำให้สงครามคารกิลสิ้นสุดลงในวันที่ 26 กรกฎาคม

การดำเนินนโยบายต่อสงครามคารกิลของสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้สร้างความพอใจให้แก่อินเดียเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่เสื่อมโทรมลงมากนับจากการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินของอินเดียกลับฟื้นฟูก้าวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้น ความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองได้มีแนวโน้มไปในทางที่ดี โดยเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 1999 สหรัฐอเมริกาได้ยกเลิกมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจต่ออินเดียโดยไม่มีกำหนด ดังนี้¹⁸

1. ยกเลิกมาตรการลงโทษของธนาคารเพื่อการส่งออกของสหรัฐอเมริกา
2. ยกเลิกมาตรการลงโทษของบรรษัทการลงทุนของเอกชนในต่างประเทศ (Overseas Private Investment Corporation: OPIC)
3. ยกเลิกการห้ามให้ความช่วยเหลือตามโครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางทหารและการแลกเปลี่ยนการเยือน
4. อนุญาตให้ธนาคารสหรัฐอเมริกาปล่อยสินเชื่อให้แก่รัฐบาลอินเดีย

ต่อมา ในวันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 2000 สหรัฐอเมริกาได้ประกาศผ่อนปรนมาตรการลงโทษอินเดียลงอีก โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือตามโครงการริเริ่มในภูมิภาคเอเชียใต้ โครงการริเริ่มอินเทอร์เน็ตเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และโครงการขยายและปฏิรูปสถาบันการเงิน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาและดีขึ้นตามลำดับ จนประธานาธิบดีคลินตันตัดสินใจที่จะมาเยือนอินเดียในเดือนมีนาคม

3.3.3 การเยือนอินเดียของประธานาธิบดีบิล คลินตัน

ประธานาธิบดีคลินตันได้เดินทางเยือนอินเดียอย่างเป็นทางการในวันที่ 21-25 มีนาคม ค.ศ. 2000 ซึ่งการเยือนครั้งนี้ถือเป็นการเปิดศักราชใหม่ทางการทูตระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา หลังจากที่นายคาร์เตอร์เคยเยือนอินเดียเมื่อปี ค.ศ. 1978 โดยนายคลินตันได้เดินทางเยือนเมืองต่างๆ ของอินเดียถึงห้าเมือง ได้แก่ นิวเดลี มุมไบ (Mumbai) อัครา (Agra) ชัยปุ

¹⁸ Ministry of External Affairs - India, India and the United States of America [Online], 29 December 2010. Available from: <http://meadev.nic.in/foreign/usa/htm>

ระ (Jaipur) และไฮเดอราบัด (Hyderabad) โดยในการเยือนครั้งนี้ อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการลงนามร่วมกันในแถลงการณ์ที่ว่าด้วย “วิสัยทัศน์สำหรับความสัมพันธ์อินเดีย-สหรัฐอเมริกาในการมุ่งสู่ศตวรรษที่ 21” (US-India relations: A vision for the 21st Century) ซึ่งเน้นหลักการที่ว่า ความสัมพันธ์ยุคใหม่ระหว่างกันจะต้องตั้งอยู่บนหลักการประชาธิปไตยซึ่งเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ทวิภาคีและความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อนำไปสู่สันติภาพ ความมั่นคง และ เสรีภาพ

ในคำแถลงได้ระบุถึงการจัดตั้งกลุ่มติดต่อประสานงานเพื่อการพัฒนาระเบียบวาระการเจรจาเรื่องเศรษฐกิจร่วมกัน การเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับสูงด้านการคลัง การลงทุน และการริเริ่มเจรจาการค้าทวิภาคีในระดับรัฐมนตรี การสนับสนุนการจัดตั้งการประชุมที่ว่าด้วย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างอินเดีย-สหรัฐอเมริกา เพื่อส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาความร่วมมือถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการเผยแพร่ข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะจัดให้มีการเจรจาสุดยอด (Summit) กันเป็นประจำระหว่างผู้นำของประเทศทั้งสอง รวมทั้ง จะจัดการประชุมเป็นประจำเกี่ยวกับด้านนโยบายต่างประเทศ ความมั่นคง ประเด็นด้านเศรษฐกิจ และการค้า การต่อต้านการก่อการร้าย พลังงานและสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี¹⁹

ในการเยือนอินเดียของนายคลินตันครั้งนี้ สิ่งที่อินเดียได้รับที่เห็นเป็นรูปธรรมในด้าน เศรษฐกิจและการค้า คือ การลงนามในข้อตกลงทางธุรกิจด้านเทคโนโลยีดาวเทียม การให้เงินกู้แก่ สถาบันการเงินมูลค่า 4,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนในด้านความมั่นคง อินเดียและสหรัฐอเมริกาเห็นควรให้มีการเจรจาความมั่นคงระหว่างกันต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลด ความแตกต่างและส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกันเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคง นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังได้ประกาศยกเลิกการระงับโครงการมูลค่า 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตลาดการเงินของอินเดีย หลังจากที่ได้ประกาศระงับเพื่อลงโทษอินเดียต่อกรณี การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินเมื่อปี ค.ศ. 1998

สำหรับสหรัฐอเมริกา การเยือนครั้งนี้ถือเป็นประตูเปิดทางให้นักธุรกิจของสหรัฐอเมริกา เข้ามาลงทุนในอินเดียมากขึ้น โดยสหรัฐอเมริกาได้เสนอให้มีการเจรจาระหว่างอินเดียและ

¹⁹ กนกพรรณ อยู่ชูชา, “อินเดีย,” ใน เอเชียรายปี 2001/2544, ทราเวล แก้ว ทิพากร, ดลยา เทียนทอง และ พรรณสิริ พรหม พันธุ์ม, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 273.

สหรัฐอเมริกาเป็นประจำเพื่อเพิ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการค้า ซึ่งจะมีการเจรจาระดับรัฐมนตรี 3 ครั้ง²⁰

ครั้งแรก เป็นการเจรจาด้านการคลังและการลงทุนระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของทั้งสองฝ่าย

ครั้งที่สอง เป็นการเจรจายุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนระหว่างผู้แทนการค้าสหรัฐอเมริกา กับรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีอินเดีย

ครั้งที่สาม เป็นการเจรจาการค้าระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของทั้งสองฝ่าย

ต่อมา ในวันที่ 8-18 กันยายน ค.ศ. 2000 นายกรัฐมนตรีอตัล พิหารี วัชปายี (Atal Bihari Vajpayee) ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกา เนื่องในโอกาสการประชุมสุดยอดสหประชาชาติ (The UN Millennium Summit) นายวัชปายีได้พบกับนายคลินตันและนายอัล กอร์ (Al Gore) รองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา มีการลงนามความร่วมมือกับสภาองเกรส และนายคลินตันได้ให้การรับรองร่างข้อตกลงที่ได้ทำไว้เมื่อเดือนมีนาคมที่นิวเดลี เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการเยือนสหรัฐอเมริกาในครั้งนี้ นายวัชปายียังได้กล่าวปราศรัยในการร่วมประชุมรัฐสภาสหรัฐอเมริกา โดยได้เน้นย้ำว่าอินเดียและสหรัฐอเมริกาเป็นพันธมิตรโดยธรรมชาติ (natural allies)²¹ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความจริงใจของอินเดียในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ครั้งใหม่กับสหรัฐอเมริกา

3.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2001 นายจอร์จ ดับเบิลยู บุช (George W Bush) ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนใหม่ของสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกามีท่าทีว่าจะใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น เนื่องจากนายบุชได้แสดงความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์อันดีกับอินเดียมาตั้งแต่ก่อนได้รับตำแหน่ง เพราะเล็งเห็นถึงความสำคัญของอินเดียที่เป็นมหาอำนาจของภูมิภาคเอเชียใต้ที่มีความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและทางทหาร²² ขณะเดียวกัน ผู้นำของอินเดียก็ต้องการกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เพื่อผลประโยชน์ทาง

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 274.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 276.

²² Ashley J. Tellis, "The Merits of Dehyphenation: Explaining U.S. Success in Engaging India and Pakistan,"

เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเห็นได้ชัดจากการที่อินเดียได้แสดงท่าทีสนับสนุนโครงการพัฒนาระบบป้องกันขีปนาวุธแห่งชาติ (National Missile Defense: NMD) ของสหรัฐอเมริกา ทั้งที่โครงการนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักทั้งภายในสหรัฐอเมริกาและจากนานาประเทศ²³ นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังได้พัฒนาความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงต่อกัน ด้วยการจัดฝึกอบรมร่วมทางยุทธวิธีสามเหล่าทัพภายใต้รหัส “ภูรนา วิชัย” (Poorna Vijay) เพื่อรองรับการทำสงครามนิวเคลียร์ อาวุธเคมีและชีวภาพ รวมทั้งการทดลองปล่อยดาวเทียม อันจะสนับสนุนความสามารถในการยิงขีปนาวุธระยะยิงไกลของอินเดีย²⁴

นับจากการจัดการต่อสงครามคาร์กิลของประธานาธิบดีคลินตันในปี ค.ศ. 1999 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาก็ได้พัฒนาไปในทางที่ดี ซึ่งภายหลังจากที่นายบุชได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนใหม่ของสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ของทั้งสองก็ยิ่งใกล้ชิดติดกันมากกว่าที่เคยเป็น ซึ่งหลังจากการเกิดเหตุการณ์ 11 กันยายน สัมพันธภาพระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาก็ยิ่งกระชับและแน่นแฟ้น จนทั้งสองประเทศกลายเป็น “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์” (strategic partnership) ของกันและกัน

²³ Ashley J. Tellis, “The Evolution of U.S.-Indian Ties: Missile Defense in an Emerging Strategic Relationship,” *International Security* 30, 4 (March - May 2006): 115.

²⁴ กนกพรพรณ อยู่ชา และ ศราวุฒิ อารีย์, “อินเดีย,” ใน เอเชียรายปี 2002/2545, ทราเวลล์ ทิปพากร, ดลยา เทียนทอง และ พรรณสิริ พรหมพันธุ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), หน้า 259.

บทที่ 4

นโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน

ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 เกิดเหตุการณ์สำคัญที่สร้างความตระหนกตกใจแก่คนทั่วโลก เมื่อสหรัฐอเมริกาที่เป็นมหาอำนาจของโลกถูกโจมตีจากผู้ก่อการร้ายในนามกลุ่มอัลเคดาห์ (Al-Qaeda) ภายใต้การนำของนายโศมา บินลาเดน (Osama Bin Laden) ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของสหรัฐอเมริกาและถือเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาอย่างใหญ่หลวง ทำให้ประธานาธิบดีบุชต้องประกาศการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย (The War on Terrorism)

อินเดียเป็นประเทศแรกๆ ที่ประกาศตัวเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา โดยอินเดียได้ให้ความร่วมมือและสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามครั้งนี้อย่างเต็มที่ ด้วยการให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มก่อการร้ายที่เกี่ยวข้องในปากีสถานและอัฟกานิสถาน รวมถึงการสนับสนุนและการอำนวยความสะดวกแก่กองทัพสหรัฐอเมริกา ทั้งกองทัพอากาศและกองทัพเรือ อันเป็นประโยชน์ต่อปฏิบัติการของสหรัฐอเมริกา ทำให้สหรัฐอเมริกาพอใจเป็นอย่างมาก และส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลาต่อมามีความใกล้ชิดและแน่นแฟ้นมากขึ้น โดยมีการพัฒนาและความร่วมมือระหว่างกันในหลายด้าน ซึ่งจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้

4.1 ความสัมพันธ์ทางการเมือง

หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้กระชับความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างกันให้แน่นแฟ้นมากขึ้น โดยทั้งสองประเทศต่างเน้นย้ำถึงความคล้ายคลึงของกันและกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเป็น “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์” ระหว่างกัน ทั้งการเป็นประเทศประชาธิปไตย การให้ความสำคัญในเรื่องการต่อสู้เพื่อเอาชนะลัทธิการก่อการร้ายและการสร้างเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชีย โดยในเดือนมกราคม ค.ศ. 2004 สหรัฐอเมริกาและอินเดียได้ริเริ่มกระบวนการก้าวต่อไปในความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (The Next Steps in Strategic Partnership: NSSP) เป็นครั้งแรก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายความร่วมมือระหว่างกัน

นอกจากนี้ อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับรัฐมนตรีและระดับผู้นำประเทศหลายครั้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับรัฐมนตรี

ตารางที่ 4.1

การเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาโดยรัฐมนตรีอินเดีย

วัน เดือน ปี	ผู้ไปเยือน	วัตถุประสงค์
2 ต.ค. 2001	จัสวันต์ ซิงห์	เข้าพบพลเอกโคลิน พาวเวลล์ และ โดนัลด์ รัมสเฟลด์
9 ก.ย. 2002	ยัสวันต์ ซินฮา	เข้าพบพลเอกโคลิน พาวเวลล์
28 มิ.ย. 2005	ประนาบ มุคเคอร์จี	เข้าพบโดนัลด์ รัมสเฟลด์
29 มี.ค. - 4 เม.ย. 2006	มูรลี ดีโอรา	เยือนเมืองต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา
24-25 มี.ค. 2008	ประนาบ มุคเคอร์จี	เข้าพบประธานาธิบดีบุช และ ดร. คอนโดลิซซา ไรซ์
10 ต.ค. 2008	ประนาบ มุคเคอร์จี	เข้าพบ ดร. คอนโดลิซซา ไรซ์

วันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ. 2001 จัสวันต์ ซิงห์ (Jaswant Singh) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้พูดคุยกับพลเอกโคลิน พาวเวลล์ (Colin Powell) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และโดนัลด์ รัมสเฟลด์ (Donald Rumsfeld) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เรื่องเหตุการณ์ในโลกปัจจุบัน ปัญหาการก่อการร้าย และเหตุการณ์ในแคชเมียร์ที่เกิดเหตุก่อการร้ายขึ้นบริเวณที่ประชุมสภาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม จนทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 41 ราย

วันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 2002 ยัสวันต์ ซินฮา (Yashwant Sinha) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้สนทนากับพลเอกพาวเวลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องการขยายความร่วมมือระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในด้านการค้า การลงทุน การวิจัยและการพัฒนา และประเด็นอื่นๆ รวมถึงการพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับปากีสถาน

วันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ. 2005 ประธานาธิบดี มุคเคอร์จี (Pranab Mukherjee) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้พบปะกับดอนัลด์ รัมสเฟลด์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และได้มีการลงนามในข้อตกลงกรอบการป้องกันประเทศ (Defense Framework Agreement)

วันที่ 29 มีนาคม-1 เมษายน ค.ศ. 2006 มูร์ลี ดีโอร่า (Murli Deora) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงปิโตรเลียมและก๊าซธรรมชาติ เดินทางเยือนฮุสตัน (Houston) เพื่อเข้าร่วมการประชุมด้านนโยบายพลังงาน และในวันที่ 2 - 4 เมษายน ได้เดินทางเยือนวอชิงตัน ดีซี (Washington DC) โดยได้มีการแสดงคำปราศรัยในการประชุมทั่วไปประจำปีของสมาคมพลังงานของสหรัฐอเมริกา

วันที่ 24-25 มีนาคม ค.ศ. 2008 ประธานาธิบดี มุคเคอร์จี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้พบปะกับประธานาธิบดีบุช และ ดร. คอนโดลิซซา ไรซ์ (Condoleezza Rice) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ โดยมีการพูดคุยถึงความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา รวมถึงความคืบหน้าในเรื่องข้อตกลงนิวเคลียร์ที่ยังไม่ผ่านความเห็นชอบจากสภาของสหรัฐอเมริกา

วันที่ 10 ตุลาคม ค.ศ. 2008 ประธานาธิบดี มุคเคอร์จี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้พบปะกับดร. คอนโดลิซซา ไรซ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และได้มีการร่วมลงนามในข้อตกลงความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย ซึ่งมีผลให้ข้อตกลงดังกล่าวสามารถบังคับใช้เป็นกฎหมายได้

ตารางที่ 4.2

การเดินทางเยือนอินเดียโดยรัฐมนตรีสหรัฐอเมริกา

วัน เดือน ปี	ผู้มาเยือน	วัตถุประสงค์
16-17 ต.ค. 2001	โคลิน พาวเวลล์	เข้าพบและเจรจากับนายกรัฐมนตรีวัชปายี เจ้าหน้าที่ระดับสูง และผู้นำฝ่ายค้าน
5 พ.ย. 2001	ดอนัลด์ รัมสเฟลด์	เข้าพบจอร์จ เฟอร์นันเดส
ม.ค. 2002	โคลิน พาวเวลล์	เยือนประเทศในเอเชีย
16 มี.ค. 2005	คอนโดลิซซา ไรซ์	เยือนประเทศในเอเชีย
27-31 ต.ค. 2007	เฮนรี พอลสัน	เข้าร่วมประชุมกับรัฐบาลอินเดีย

วันที่ 16 ตุลาคม ค.ศ. 2001 พลเอก โคลิน พาวเวลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้เดินทางถึงอินเดีย และในวันที่ 17 ตุลาคม ได้มีการลงนามร่วมกันระหว่าง นายลาด กฤษณะ อัดวานี (Lal Krishna Advani) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพลเอกพาวเวลล์ ในสนธิสัญญาว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือระหว่างกันในทางอาญา (Bilateral Treaty on Mutual Legal Assistance in Criminal Matters) ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา

วันที่ 5 พฤศจิกายน ค.ศ. 2001 โด널ด์ รัมสเฟลด์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้มีการเจรจากับนายจอร์จ เฟร์นันเดส (George Fernandes) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เรื่องความสัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา รวมถึงความต่อเนื่องของการร่วมมือในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย ความสัมพันธ์ทางการทหารและการป้องกันประเทศ

วันที่ 15-18 มกราคม ค.ศ. 2002 พลเอก โคลิน พาวเวลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางมาเยือนประเทศในเอเชียหลายประเทศ ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน อัฟกานิสถาน เนปาล และญี่ปุ่น โดยได้เยือนอินเดียเป็นประเทศแรก

สำหรับการเดินทางมาของพลเอกพาวเวลล์ในครั้งนี้ ถือเป็นความพยายามทางการทูตครั้งสำคัญของสหรัฐอเมริกาเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ตึงเครียดระหว่างอินเดียกับปากีสถาน อันเนื่องมาจากการก่อเหตุโจมตีอาคารรัฐสภาในกรุงนิวเดลี เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2001 โดยอินเดียอ้างว่าเป็นการกระทำของกลุ่มก่อการร้ายที่หลบซ่อนตัวอยู่ในปากีสถาน ซึ่งเหตุการณ์นี้ทำให้อินเดียระดมทหารจำนวนมหาศาลเข้าประชิดชายแดนปากีสถาน ส่วนปากีสถานเองก็ส่งทหารเข้าไปตั้งรับจำนวนมาก จนกลายเป็นสถานการณ์ที่นักวิเคราะห์หามองว่าเข้าใกล้สงครามมากที่สุดนับตั้งแต่สงครามอินเดีย-ปากีสถานครั้งที่สาม ในปี ค.ศ. 1971¹

พลเอกพาวเวลล์ได้ขอให้อินเดียดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาคาชเมียร์ตามข้อเสนอ 4 ประการ ดังนี้

¹ มาโนชญ์ อารีย์, ความสัมพันธ์อินเดีย-ปากีสถาน: จากปัญหาแคชเมียร์ถึงวินาศกรรม 26/11 ที่นครมุมไบ (1) [ออนไลน์], 26 เมษายน 2554. แหล่งที่มา: http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=928

- 1) การให้ผู้สังเกตการณ์ต่างชาติเข้าไปสังเกตการณ์การเลือกตั้งในแคชเมียร์ที่จะมีขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2002
- 2) การปล่อยตัวนักโทษการเมืองในแคชเมียร์ก่อนการเลือกตั้ง
- 3) การส่งเสริมให้พรรคการเมืองของชาวมุสลิมสายกลางเข้าร่วมในการเลือกตั้ง
- 4) การให้อินเดียเป็นฝ่ายริเริ่มมากขึ้นเพื่อลดความตึงเครียด

วันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 2005 ดร. คอนโดลิซซา ไรซ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางเยือนอินเดียเป็นประเทศแรก จากกำหนดการเยือนประเทศเอเชีย 6 ประเทศ อันได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน อัฟกานิสถาน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีน โดย ดร. ไรซ์ ได้เข้าพบปะเจรจากับนาย Natwar Singh (Natwar Singh) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การเพิ่มความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในด้านพลังงาน การทหาร การป้องกันประเทศ รวมทั้งการบินพลเรือน

วันที่ 27-31 ตุลาคม ค.ศ. 2007 เฮนรี พอลสัน (Henry Paulson) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้เดินทางเยือนเมืองกัลกัตตา (Calcutta) มุมไบ และนิวเดลีของอินเดีย รวมทั้งได้เข้าร่วมประชุมกับรัฐบาลอินเดียเพื่อแก้ไขปัญหาทางการค้าระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา

4.1.2 การแลกเปลี่ยนการเยือนระดับผู้นำประเทศ

เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2001 นายกรัฐมนตรีวัชปายีเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาเพื่อเข้าร่วมการประชุมทั่วไปขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งในวันที่ 9 พฤศจิกายน นายวัชปายีได้เข้าพบประธานาธิบดีบุช โดยผู้นำทั้งสองได้มีการลงนามในแถลงการณ์ร่วมระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้

1. เห็นพ้องที่จะให้มีการคงความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสัมพันธ์ในอนาคต
2. ตระหนักว่าทั้งสองประเทศเป็นเป้าหมายของการก่อการร้าย จากเหตุการณ์ในวันที่ 11 กันยายน ในสหรัฐอเมริกา และวันที่ 1 ตุลาคม ในแคชเมียร์
3. แสดงความพอใจในการร่วมมือกันต่อต้านการก่อการร้ายของทั้งสองประเทศ
4. ประกาศ Joint Cyber-Terrorism Initiative

5. เห็นชอบให้มีการจัดการประชุมระหว่างสองรัฐบาลในการประเมินงานด้านการทหารที่ทั้งสองประเทศร่วมมือกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
6. เห็นชอบให้มีการริเริ่มความร่วมมือในด้านอวกาศ

วันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2005 นายกรัฐมนตรี มานโมฮัน ซิงห์ (Manmohan Singh) เดินทางเยือนกรุงวอชิงตัน ดีซี สหรัฐอเมริกา ถือเป็นการเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการในฐานะแขกของรัฐบาลเป็นครั้งแรกของนายซิงห์ โดยการพบปะกันครั้งนี้มีการหยิบยกประเด็นความร่วมมือต่างๆ ระหว่างทั้งสองประเทศมาหารือกัน เช่น ประเด็นทางเศรษฐกิจ ความมั่นคง พลังงาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น และที่สำคัญ คือ การทำความเข้าใจหลักการเรื่องความร่วมมือนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน

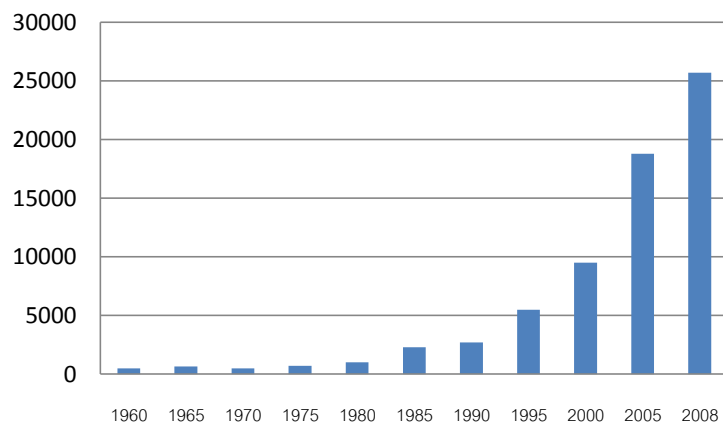
วันที่ 1-3 มีนาคม ค.ศ. 2006 ประธานาธิบดีบุชเดินทางเยือนอินเดียเป็นครั้งแรก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ในลักษณะความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ในการเยือนครั้งนี้ได้มีการจัดทำแถลงการณ์ร่วมสหรัฐอเมริกา-อินเดีย ซึ่งเน้นการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ โดยครอบคลุมความร่วมมือต่างๆ ระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดียในด้านการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง พลังงาน รวมทั้งการบรรลุข้อตกลงประวัติศาสตร์ คือ การทำข้อตกลงความร่วมมือนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกา

4.2 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

4.2.1 การค้า

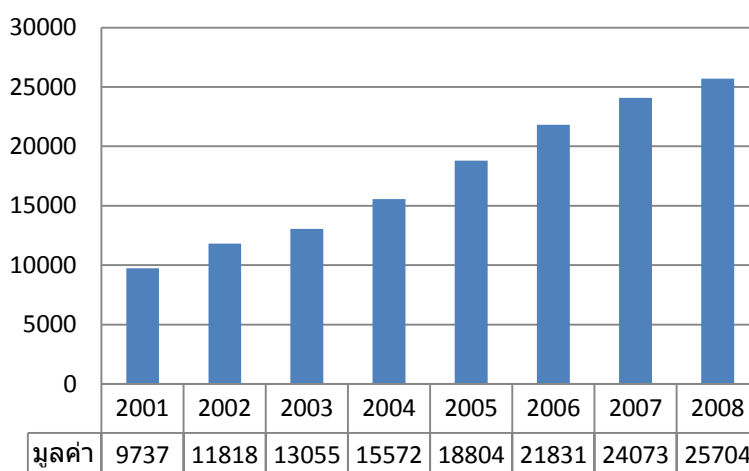
การค้าถือเป็นส่วนประกอบสำคัญในความสัมพันธ์ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วและหลายด้านระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกา โดยในช่วงสงครามเย็น ปริมาณการค้าของสองประเทศอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากอินเดียได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง จึงมีการกำหนดกำแพงภาษีและการจำกัดโควตาสินค้านำเข้า เพื่อป้องกันการแข่งขันจากภายนอกประเทศ ต่อมา เมื่ออินเดียได้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1991 การค้าระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งภายหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ปริมาณการค้าระหว่างสองประเทศได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากและต่อเนื่อง ทั้งการส่งออกจากอินเดียบไปสหรัฐอเมริกา และการนำเข้าจากสหรัฐอเมริกามาอินเดียบ ดังแสดงให้เห็นในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.1
การส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1960–2008
(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ที่มา: India-U.S. Economic and Trade Relations, Congressional Research Service,
31 August 2007

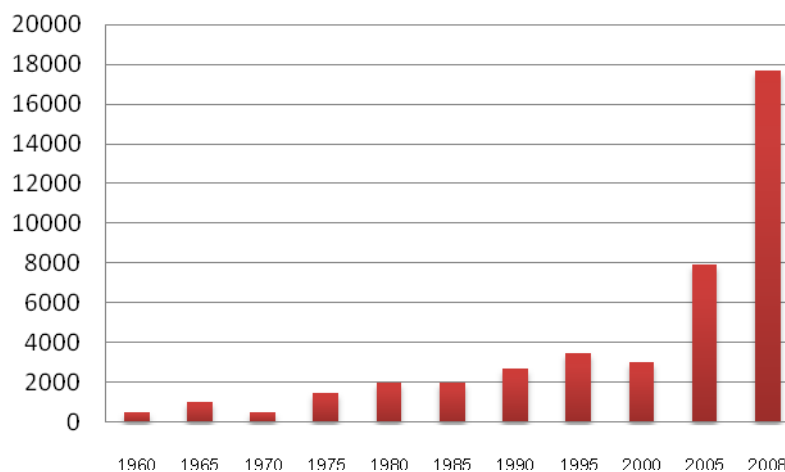
แผนภูมิที่ 4.2
การส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 2001–2008
(หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ที่มา: US Department of Commerce, Bureau of Census

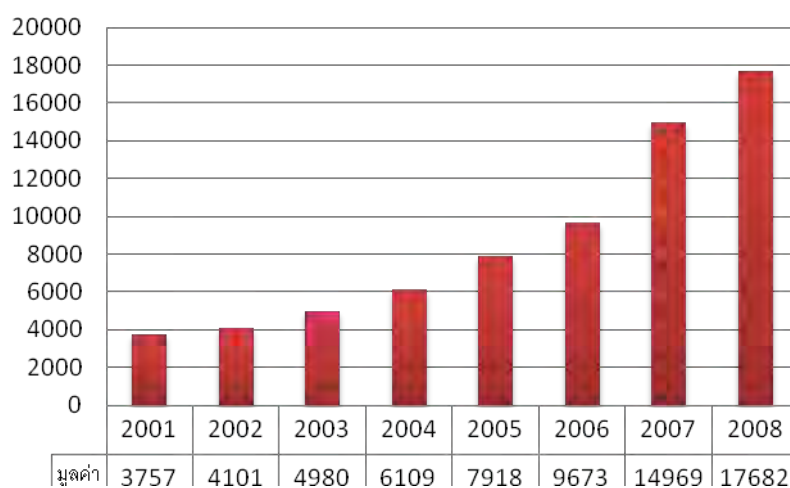
<http://www.indianembassy.org/overview-of-india---us-bilateral-trade.php>

แผนภูมิที่ 4.3
 การนำเข้าจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย ปี ค.ศ. 1960–2008
 (หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

ที่มา: India-U.S. Economic and Trade Relations, Congressional Research Service,
 31 August 2007

แผนภูมิที่ 4.4
 การนำเข้าจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย ปี ค.ศ. 2001–2008
 (หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

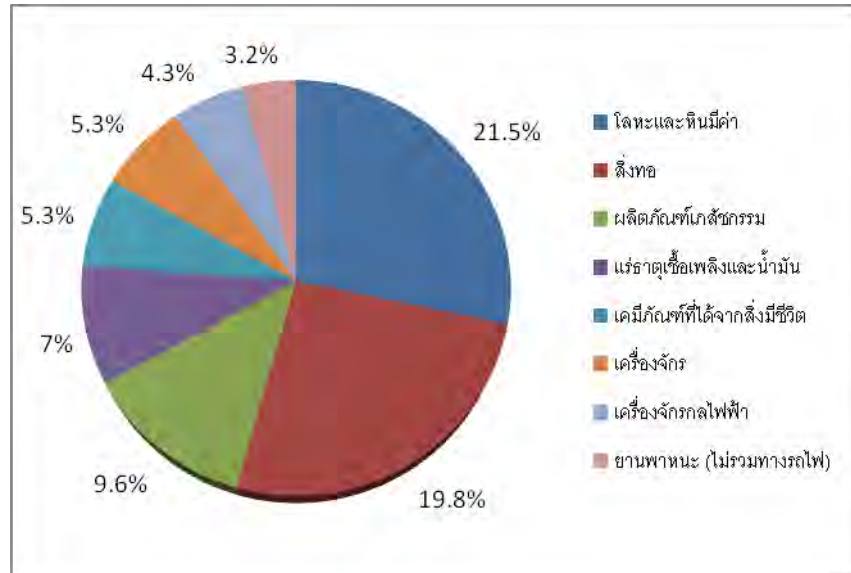

ที่มา: US Department of Commerce, Bureau of Census

<http://www.indianembassy.org/overview-of-india---us-bilateral-trade.php>

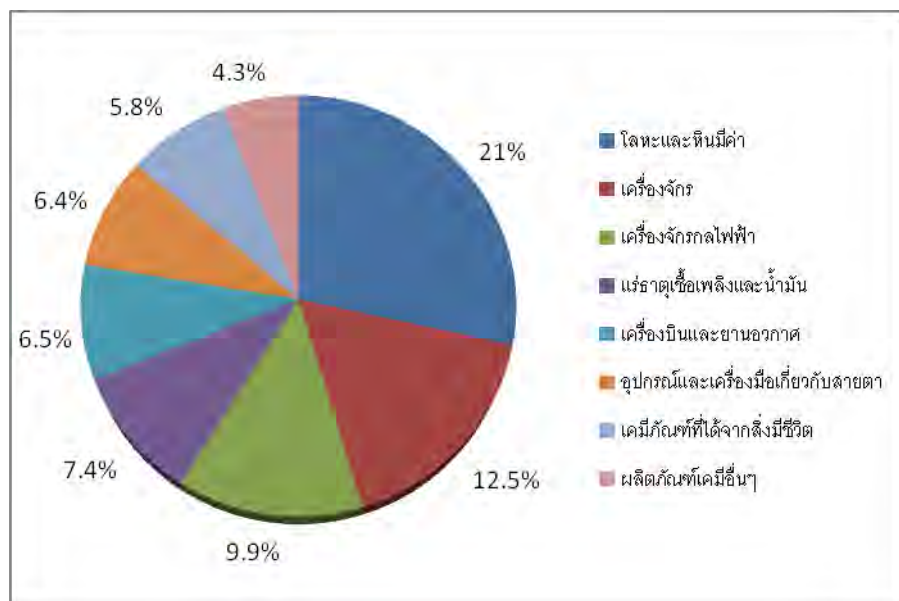
โดยมีสินค้าหลายประเภทที่มีการส่งออกและนำเข้าระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา อันได้แก่

แผนภูมิที่ 4.5
สินค้าสำคัญที่ส่งออกจากอินเดียไปสหรัฐอเมริกา

ที่มา: <http://www.indianembassy.org/overview-of-india---us-bilateral-trade.php>

แผนภูมิที่ 4.6
สินค้าสำคัญที่ส่งออกจากสหรัฐอเมริกามาอินเดีย

ที่มา: <http://www.indianembassy.org/overview-of-india---us-bilateral-trade.php>

4.2.2 การลงทุน

สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดในอินเดีย ทั้งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) และการลงทุนในธุรกิจที่อยู่ในสถาบันการเงิน (Portfolio Investment) โดยในส่วนของ FDI สหรัฐอเมริกาให้ความสนใจมาลงทุนในด้านเชื้อเพลิง ไทโรคมนาคม อุปกรณ์ไฟฟ้า อุตสาหกรรมการผลิตอาหาร และภาคการบริการ ซึ่งในช่วงปี ค.ศ. 2001-2007 สหรัฐอเมริกามีปริมาณเงินทุนและส่วนแบ่งของการลงทุนในอินเดีย ดังนี้

ตารางที่ 4.3

ปริมาณเงินทุนและส่วนแบ่งการลงทุนของสหรัฐอเมริกาในอินเดีย ปี ค.ศ. 2001–2007

(หน่วย: ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ปี	การลงทุนโดยตรงจาก ต่างประเทศทั้งหมด	การลงทุนโดยตรงจาก สหรัฐอเมริกา	ส่วนแบ่งของ สหรัฐอเมริกา (%)
2001	4,281.1	367.6	8.59
2002	4,434.5	282.8	6.38
2003	3,109.0	396.3	12.75
2004	3,753.6	647.65	9.93
2005	4353.8	472.07	10.00
2006	11,122	732.34	6.59
2007	21,797	875.50	4.02

ที่มา: SIA Newsletter, Department of Industrial Policy & Promotion, Government of India
<http://www.indianembassy.org/bilateral-economic-relations.php>

บริษัท ห้างร้าน และสถาบันการเงินชั้นนำของสหรัฐอเมริกาหลายแห่งได้เข้ามาลงทุนในอินเดีย เช่น ไมโครซอฟท์ (Microsoft Corporation) ไอบีเอ็ม (International Business Machines Corp.: IBM) จอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน (Johnson & Johnson) คอลเกต-ปาล์มโอลีฟ (Colgate-Palmolive Company) แมคโดนัลด์ (McDonald's Corporation) โคคา โคล่า (The Coca-Cola Company) เชฟรอน (Chevron Corporation) เจพี มอร์แกน (J.P. Morgan & Company) เป็นต้น

นอกจากสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ของอินเดียแล้ว ยังถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการลงทุนของอินเดียในต่างประเทศ (Overseas Investment) ซึ่งริเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1992 โดยรัฐบาลอินเดียได้ส่งเสริมให้ภาคเอกชนไปลงทุนในต่างประเทศ เพื่อให้อุตสาหกรรมอินเดียได้เข้าสู่ตลาดและเทคโนโลยีใหม่ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านการส่งออกในระดับโลก² ซึ่งในสหรัฐอเมริกา นักธุรกิจอินเดียได้เข้าไปลงทุนในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) โทรคมนาคม ภาคการผลิต และเกษตรกรรม โดยในปัจจุบัน มีบริษัทของอินเดีย 10 บริษัทที่มีรายชื่อในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก (the New York Stock Exchange: NYSE) และแนสแดค (the National Association of Security Dealers Automated Quotation: NASDAQ)³

4.2.3 การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้สร้างกรอบการทำงานเชิงสถาบันสำหรับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับทวิภาคีขึ้น คือ การสนทนาทางเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India Economic Dialogue) ซึ่งอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบร่วมกันของรองประธานกรรมการด้านการวางแผนของอินเดียและผู้ช่วยประธานาธิบดีด้านนโยบายเศรษฐกิจและสภาพเศรษฐกิจแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา โดยมีองค์ประกอบและเนื้อหาของการเจรจา ดังนี้⁴

ที่ประชุมทางเศรษฐกิจและการเงินสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India Financial and Economic Forum) นำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของสหรัฐอเมริกาและอินเดีย เป็นเวทีของการแบ่งปันข้อคิดเห็นและความเชี่ยวชาญในเรื่องเศรษฐศาสตร์มหภาคและประเด็นด้านการเงิน เช่น นโยบายงบประมาณและนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน การออกมาตรการเพื่อเพิ่มการแข่งขันและสร้างความแข็งแกร่งของกฎเกณฑ์ในภาคธนาคาร การประกัน และความพยายามในการต่อต้านการฟอกเงิน

² Harsh Bhasin, *The Big Three: The emerging relationship between the United States, India and China in the changing world order* (Oxon: Routledge, 2010), pp. 30-31.

³ Jayshree Sengupta, "Economic Relations between the US and Two Asian Giants," in *The New Asian Power Dynamic*, p 118.

⁴ Embassy of India – Washington DC, *Bilateral Economic Relation* [Online], 28 February 2011, Available from: <http://www.indianembassy.org/bilateral-economic-relations.php>

การสนทนาด้านการพาณิชย์สหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India Commercial Dialogue) นำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐอเมริกาและอินเดีย เพื่ออำนวยความสะดวกในการค้าและขยายโอกาสในการลงทุนในหลายภาคส่วน เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีชีวภาพ และการบริการ

กลุ่มคณะทำงานด้านการค้าสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India Working Group on Trade) นำโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของอินเดียและผู้แทนทางการค้าของสหรัฐอเมริกา เป็นการเจรจาในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย เพื่อเพิ่มปริมาณการค้า ทั้งการส่งออกและการนำเข้าระหว่างกันให้สูงขึ้น

นับตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ. 2001 เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐอเมริกามากกว่า 100 คน รวมถึงสมาชิกคณะรัฐมนตรีอีกหลายคนได้เดินทางเยือนอินเดีย ซึ่งการเยือนหลายครั้งได้เน้นไปที่ประเด็นทางเศรษฐกิจและธุรกิจ การประชุมทางไกลผ่านโทรศัพท์และโทรศัพท์ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลในอินเดียและสหรัฐอเมริกา เพื่อระบุและแก้ประเด็นปัญหาการเข้าถึงตลาดและปัญหาทางการค้าอื่นๆ และเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทางสถาบันที่ทั้งสองประเทศได้จัดตั้งขึ้น

นอกจากนี้ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2001 ประธานาธิบดีบุช และนายกรัฐมนตรีวีชปายี ได้ฟื้นฟูการเจรจาทางเศรษฐกิจในระดับทวิภาคี โดยเน้นไปที่การทำให้ปฏิสัมพันธ์ที่เป็นทางการระหว่างทั้งสองประเทศแข็งแกร่งขึ้นใน 4 เรื่องที่เกี่ยวกับการค้า คือ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคม การเงิน พลังงาน และการพาณิชย์

ในโอกาสการเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาของนายกรัฐมนตรีชินห์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม ค.ศ. 2005 รัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้ประกาศการก่อตั้งกลไกการปรึกษาหารือรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า ที่ประชุมนโยบายการค้าสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (The US-India Trade Policy Forum) โดยที่ประชุมนี้จะทำให้วาระการประชุมของกลุ่มคณะทำงานด้านการค้าสหรัฐอเมริกา-อินเดียก้าวไปข้างหน้า ซึ่งเวทีการประชุมทางด้านนโยบายการค้าจะมีผู้แทนทางการค้าของสหรัฐอเมริกาและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของอินเดียเป็นประธาน โดยมีหน่วยงานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และรัฐมนตรีจะเข้าร่วมการประชุมนี้ด้วย

วาระการประชุมจะครอบคลุมนโยบายด้านการค้าและการลงทุนของทั้งสองรัฐบาล มีสาระสำคัญในการเจรจาประกอบด้วย อุปสรรคทางการค้าด้านภาษีศุลกากรและมีใช้ศุลกากร การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เงินอุดหนุน ขั้นตอนทางศุลกากร มาตรฐาน การทดสอบ การติดป้ายฉลาก และหนังสือรับรอง การป้องกันทรัพย์สินทางปัญญา หลักสิทธิบัตร และมาตรการอนามัยพืชผัก การจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ และการบริการ การประชุมยังให้โอกาสแก่ทั้งสองรัฐบาลในการที่จะทำงานร่วมกันในระดับทวิภาคีเพื่อผลสำเร็จของการประชุมองค์การการค้าโลก รอบโดฮา⁵

ในการเดินทางเยือนอินเดียของประธานาธิบดีบุช ในปี ค.ศ. 2006 ได้มีการเริ่มต้นการเจรจาทางการค้ากับอินเดียในชื่อของ ที่ประชุมประธานเจ้าหน้าที่บริหารสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (US-India CEO Forum) โดยการเจรจาในครั้งนี้ได้เปิดโอกาสให้นายบุชรับฟังข้อมูลต่างๆ จากผู้นำทางธุรกิจแขนงต่างๆ ในประเทศอินเดียโดยตรง ซึ่งถือเป็นเวทีให้รัฐบาลอินเดียและสหรัฐอเมริกาได้รับรู้ข้อมูลและแนวทางการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศให้ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น โดยนายบุชได้ระบุถึงความจำเป็นที่สหรัฐอเมริกาต้องสานสัมพันธ์ทางการค้ากับอินเดีย เนื่องจากอินเดียมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญสำหรับนักธุรกิจ ผู้ใช้แรงงาน รวมถึงเกษตรกรสหรัฐอเมริกา⁶

ผลจากการเจรจาในประเด็นทางการค้า ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบให้มีการส่งเสริมบรรยากาศทางการค้าและการลงทุนในระดับทวิภาคีระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกา โดยมีการลดอุปสรรคทางการค้า ทั้งที่อยู่ในรูปภาษีศุลกากรและมีใช้ภาษีศุลกากรในภาคสินค้าและภาคบริการ ภายใต้เป้าหมายกระตุ้นมูลค่าเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศให้ได้เป็น 4 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในเวลา 3 ปี นอกจากนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกายังพิจารณาอนุมัติข้อเรียกร้องของอินเดียให้ยึดกรอบเวลาการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (Generalized System of Preferences: GSP) แก่อินเดียต่อไปจนถึงเดือนธันวาคม เพื่อให้อุตสาหกรรม โดยเฉพาะสิ่งทอและเวชภัณฑ์ของอินเดียที่ส่งไปยังสหรัฐอเมริกาได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษี ส่วนอินเดียตกลงพิจารณาข้อร้องขอ

⁵ Office of the United States Trade Representative, US-India Trade Policy Forum [Online], 15 April 2011, Available from http://www.ustr.gov/Document_Library/Fact_sheets/2005/US_-_India_Trade

⁶ “บุชบุกเอเชียใต้ ขอเจรจการค้า ชี้ศก.กำลังแกร่ง,” โพลีทีทูเดย์ (28 กุมภาพันธ์ 2549): A11.

จากสหรัฐอเมริกาเรื่องการนำเข้าสินค้าคอมพิวเตอร์ที่ผ่านการปรับสภาพแล้ว เนื่องจากที่ผ่านมามีคดีปัญหาเงื่อนไขการรับรอง⁷

สภาธุรกิจสหรัฐอเมริกา-อินเดีย (The US-India Business Council) ที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1975 ตามความต้องการของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลอินเดีย เพื่อเกี่ยวพันภาคเอกชนของทั้งสองประเทศในการเพิ่มการลงทุนระหว่างกัน ก็เป็นอีกองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจของสองประเทศ โดยเป็นตัวแทนของบริษัทชั้นนำของสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาลงทุนในอินเดียและร่วมกับบริษัทอินเดียทั่วโลกในการส่งเสริมการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของอินเดีย โดยมีเป้าหมายที่จะทำให้การค้าระหว่างกันเพิ่มมากขึ้นและความสัมพันธ์ทางการค้าเข้มแข็งขึ้น

4.3 ความสัมพันธ์ทางการทหาร

หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในด้านการทหารมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2001 มีการจัดการประชุมกลุ่มนโยบายการป้องกันประเทศระหว่างสหรัฐอเมริกาและอินเดีย (US-India Defense Policy Group: DPG) ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้พัฒนาความสัมพันธ์ด้านนโยบายในระดับสูง มีการแลกเปลี่ยนทางการทหาร การปฏิบัติการฝึกซ้อมแบบพิเศษระหว่างกองทัพเรือสหรัฐอเมริกากับกองทัพเรืออินเดียทั้งทางภาคพื้นดินและทางอากาศ นอกจากนี้ ยังมีความเห็นชอบให้มีการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือด้านความมั่นคงเพื่อดูแลในเรื่องการจัดสรรอาวุธระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย การจัดให้มีกลุ่มเทคนิคร่วมเพื่อพัฒนาการค้นคว้าทางการทหาร และการจัดตั้งกลุ่มร่วมเพื่อการวางแผนทางการทหาร

ในวันที่ 17-18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2002 นายพลริชาร์ด เมเยอร์ (Richard Meyer) ของสหรัฐอเมริกาได้เดินทางเยือนอินเดีย ส่งผลให้มีการขยายความร่วมมือทางการทหารระหว่างกันมากขึ้น โดยครอบคลุมเรื่องเทคโนโลยีด้านการป้องกันประเทศ การซ้อมรบ การสัมมนา การแลกเปลี่ยนบุคลากร การเยี่ยมเยือนหน่วยของทั้งสองฝ่าย รวมถึงการขยายการค้า การผลิตร่วม การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางทหาร ผ่านกลไกสำคัญที่ใช้นำทางความสัมพันธ์ด้านการทหารระหว่างกัน คือ DPG

⁷ "บุขสานสัมพันธ์อินเดียขึ้นมึน," ฐานเศรษฐกิจ (5 มีนาคม 2549): 11.

นอกจากนั้น กองทัพของอินเดียและสหรัฐอเมริกายังได้มีความร่วมมือระหว่างกันในด้านอื่น ๆ หลายด้าน โดยกองทัพพบกันได้จัดให้มีการโครงการความร่วมมือด้านความมั่นคงในปี ค.ศ. 2002 และแผนงานสำหรับกิจกรรมใน ค.ศ. 2003 และ ค.ศ. 2004 ซึ่งรวมถึงการวางแผนรองรับการก่อวินาศกรรม และให้มีการแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันทางการทหารระหว่างสองประเทศ

กองทัพเรือได้จัดให้มีการฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนการเยือน และการประชุมร่วม โดยให้มีการทำการวิจัยและมีการให้ความช่วยเหลือในการต่อต้านการสู้รบทางทะเล ความปลอดภัยทางทะเล และให้มีการคงการซ้อมรบร่วมในมะละบาร์ (Malabar) โดยมีการให้ความสนับสนุนทางภาคพื้นดิน ทางอากาศ และการแลกเปลี่ยนบุคลากรเพื่อวางแผนในการต่อต้านการก่อการร้าย

กองทัพอากาศได้จัดให้มีการให้ความช่วยเหลือและค้นหาพร้อม รวมถึงการให้ความสนับสนุนแก่กองทัพอากาศของทั้งสองประเทศ

ต่อมา เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 2005 อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการลงนามความตกลง 10 ปี (A 10 year agreement) ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี เพื่อปูทางสำหรับความสัมพันธ์ทางทหารที่เพิ่มขึ้น โดยมีการขยายความร่วมมือในระดับทวิภาคีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความมั่นคง การผลิตอาวุธร่วม และความร่วมมือว่าด้วยการต่อต้านชีปนาวุธ ถือเป็นกรอบการทำงานที่พยายามวางแผนและแนวทางการปฏิบัติ สำหรับความสัมพันธ์ด้านการป้องกันประเทศระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในอีก 10 ปีข้างหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทวิภาคีที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

4.4 ความร่วมมือด้านพลังงาน

อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการริเริ่มการเจรจาด้านพลังงานในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2005 โดยมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มการค้าและการลงทุนในภาคธุรกิจด้านพลังงาน มีการตั้งคณะกรรมการการวางระเบียบวาระการประชุมเพื่อดูแลการดำเนินงาน และมีการตั้งคณะทำงานขึ้น 5 กลุ่ม เพื่อดูแลในด้านพลังงานสาขาต่างๆ ดังนี้

- (1) น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ
- (2) พลังงานไฟฟ้า
- (3) ถ่านหิน
- (4) การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ พลังงานเสริม และเทคโนโลยีใหม่ๆ
- (5) พลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน

โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ

- การสร้างความมั่นคงด้านพลังงานซึ่งกันและกันและการส่งเสริมตลาดพลังงานที่มีเสถียรภาพ
- การสร้างความเข้าใจในการผลิต การส่งผ่าน การจำหน่าย และการใช้ไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพ
- การพัฒนาและการนำเทคโนโลยีพลังงานที่สะอาดไปใช้งานอย่างเหมาะสมและเป็นการอนุรักษ์พลังงาน
- การสนทนาและการปฏิบัติต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้พลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน

4.5 ความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน

ความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาเริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ. 2005 เมื่อครั้งที่นายกรัฐมนตรีมานโมฮัน ซิงห์ เดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาในเดือนกรกฎาคม โดยในการเยือนครั้งนั้น นายกรัฐมนตรีซิงห์และประธานาธิบดีบุชได้มีการทำความตกลงในหลักการเรื่องความร่วมมือนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการใช้พลังงานนิวเคลียร์และสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน อันเป็นสิ่งที่ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจรู้สึกกังวลเป็นอย่างมาก

สหรัฐอเมริกาตกลงจะให้ทั้งเทคโนโลยีและเชื้อเพลิงนิวเคลียร์แก่อินเดีย ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าอินเดียจะต้องแยกการดำเนินการนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนและการทหารออกจากกันอย่างชัดเจน และยินยอมให้เจ้าหน้าที่จากองค์การระหว่างประเทศ คือ สำนักงานพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency: IAEA) เข้าไปตรวจสอบโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ซึ่งอินเดียมีเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ 14 แห่ง จากทั้งหมดที่มีอยู่ 22 แห่ง ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้อินเดียนำความช่วยเหลือด้านนิวเคลียร์ไปพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์⁸ รวมทั้งต้องระงับโครงการทดสอบอาวุธนิวเคลียร์ในอนาคต และร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและชาติอื่นๆ ในการขัดขวางไม่ให้เกิดการขายอาวุธนิวเคลียร์แพร่กระจายออกไป⁹

⁸ กนกพรพรณ อัญชา, “อินเดีย,” ใน เอเชียรายปี 2007/2550, ศราวุฒิ อารีย์, ทนายแก้ว ทิพากร, สุภาวงศ์พรพรณ ตั้งตรงไพโรจน์ และ ศุภชัย วรณเลิศสกุล, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 320.

⁹ กนกพรพรณ อัญชา, “อินเดีย,” ใน เอเชียรายปี 2009/2552, กนกพรพรณ อัญชา, ญัฐพจน์ ยืนยง และ อังคณา กมลเพ็ชร, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 146.

สหรัฐอเมริกาได้หยุดส่งมอบเทคโนโลยีนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนให้แก่อินเดียนับตั้งแต่อินเดียทำการทดลองนิวเคลียร์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1974 อีกทั้งพระราชบัญญัติพลังงานปรมาณู ปี ค.ศ. 1954 ของสหรัฐอเมริกาได้ห้ามไม่ให้สหรัฐอเมริกาซื้อขายหรือจัดส่งเทคโนโลยีนิวเคลียร์ให้แก่ประเทศที่ไม่ได้ลงนามในสนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT) ซึ่งอินเดียก็เป็นหนึ่งในประเทศดังกล่าว แต่ปรากฏว่า ข้อตกลงนิวเคลียร์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกากลับได้รับเสียงสนับสนุนอย่างท่วมท้นในสภาผู้แทนราษฎรของสหรัฐอเมริกา โดยมีการแก้ไขเนื้อหามาตรา 123 ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เพื่อยกเว้นให้อินเดียเป็นประเทศเดียวที่สามารถครอบครองอาวุธนิวเคลียร์โดยไม่ต้องลงนามในสนธิสัญญา NPT

หลังจากรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาลงมติอนุมัติ “พระราชบัญญัติส่งเสริมความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย” (Henry J Hyde United States-India Peaceful Atomic Energy Cooperation Act of 2006) ประธานาธิบดีบุชก็ได้ลงมติเห็นชอบกับพระราชบัญญัตินี้ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 2006 ต่อมาในปี ค.ศ. 2008 สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาของสหรัฐอเมริกาได้ลงมติเห็นชอบ “ข้อตกลงความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินเดีย” (US-India civilian nuclear agreement) และในวันที่ 8 ตุลาคม ประธานาธิบดีบุชก็ได้ลงนามเห็นชอบในข้อตกลงความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือนนี้ อันมีผลให้ข้อตกลงดังกล่าวสามารถบังคับใช้เป็นกฎหมายได้

การผ่านการอนุมัติทุกขั้นตอนในข้อตกลง ถือเป็นโอกาสให้อินเดียสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีด้านพลังงานนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาได้เป็นครั้งแรกในรอบกว่า 30 ปี หลังจากที่อินเดียถูกห้ามซื้อเทคโนโลยีนิวเคลียร์นับตั้งแต่ทำการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1974 โดยที่อินเดียไม่ต้องลงนามในสนธิสัญญา NPT ซึ่งความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์นี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่อินเดียเป็นอันมาก เพราะอินเดียสามารถนำเอาเทคโนโลยีทางด้านนิวเคลียร์และเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ไปใช้เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจอินเดียที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยอินเดียต้องการโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าป้อนโรงงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศของอินเดียเอง

สำหรับสหรัฐอเมริกา การมีข้อตกลงนิวเคลียร์ในครั้งนี้ถือเป็นการพลิกโฉมหน้าครั้งสำคัญเกี่ยวกับนโยบายนิวเคลียร์ จากที่เคยมีนโยบายต่อต้านการทดลองนิวเคลียร์ของอินเดีย มาเป็นการร่วมมือด้านนิวเคลียร์กับอินเดียอย่างใกล้ชิด โดยข้อตกลงนี้เป็นการเปิดช่องทางสู่การค้ามูลค่าหลาย

หมิ่นล้างเหรียญสหรัฐฯ ให้แก่ภาคเอกชนของสหรัฐอเมริกา และเป็นการดึงอินเดียให้เข้ามาอยู่ใน กระแสสากลเกี่ยวกับการป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งจะส่งผลให้สหรัฐอเมริกา สามารถสนองตอบต่อความท้าทายด้านพลังงานและความมั่นคงในศตวรรษที่ 21

4.6 ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับทวิภาคีระหว่างอินเดียกับ สหรัฐอเมริกามีกลไกที่สำคัญคือ ที่ประชุมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอินเดีย-สหรัฐอเมริกา (The Indo-US Science and Technology Forum) ที่ประชุมนี้เน้นไปยังประเด็นที่มีความสนใจ ร่วมกันและกิจกรรมที่มีผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยกิจกรรมหลักของการประชุม คือ การ สนับสนุนการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างสองประเทศเกี่ยวกับขอบเขตความสนใจใหม่ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนกิจกรรมหลักอื่นๆ ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนการเยี่ยมชม ของนักวิทยาศาสตร์เพื่อสนับสนุนโครงการการวิจัยและพัฒนา ร่วม การสร้างความสามารถและ การสร้างข้อมูลด้านต่างๆ เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เวทีการประชุมนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับ สหรัฐอเมริกาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับรัฐบาล วงการวิชาการ และธุรกิจการค้า ทั่วไป โดยเน้นไปที่ประเด็นเกี่ยวกับความสนใจทั่วไปและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดย ในปัจจุบัน การประชุมนี้อยู่ในกระบวนการของการเพิ่มการมีส่วนร่วมทางด้านอุตสาหกรรม การปู ทางสำหรับการเป็นหุ้นส่วนระหว่างวงการวิชาการ ประชาชน และเอกชน เพื่อการผลิตนวัตกรรม หรือสิ่งใหม่ๆ

นอกจากนั้น ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2005 อินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการทำสัญญา ข้อตกลงความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระหว่างกัน ซึ่งมี การลงนามระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของอินเดียกับ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา โดยจุดประสงค์ของข้อตกลง คือ การ นำเอานักวิทยาศาสตร์ของทั้งสองชาติ ทั้งในส่วนที่สังกัดหน่วยงานภาครัฐ ภาคการศึกษา และ ภาคเอกชน มาร่วมมือกันพัฒนาองค์ความรู้ในวิทยาศาสตร์หลายแขนง ได้แก่ วิทยาศาสตร์ พื้นฐาน อวกาศ พลังงาน นาโนเทคโนโลยี สุขศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการจัดตั้ง

คณะกรรมการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เพื่อร่วมส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมและเทคโนโลยีความก้าวหน้าควบคู่กับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

4.7 ปัญหาทางเศรษฐกิจ

แม้ว่าอินเดียและสหรัฐอเมริกาได้มีการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในหลายด้าน แต่ทั้งสองประเทศก็ยังคงเผชิญหน้ากับปัญหาทางเศรษฐกิจระหว่างกันอยู่ เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2006 สหรัฐอเมริกาได้ออกมาขู่ว่าจะยกเลิกการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป (GSP) แก่อินเดีย โดยวุฒิสมาชิก ชาร์ลส์ กราสลีย์ (Charles Grassley) ประธานคณะกรรมการการเงินวุฒิสภาแห่งพรรครีพับลิกันแสดงความเห็นว่า สหรัฐอเมริกาไม่ควรขยายระยะเวลาการให้สิทธิพิเศษกับอินเดียและบราซิลอีกต่อไป เนื่องจากเห็นว่าทั้งสองประเทศขัดขวางความคืบหน้าการเจรจาเปิดเสรีขององค์การการค้าโลก โดยไม่ยอมยืดหยุ่นในเรื่องการลดกำแพงการค้าสำหรับสินค้าอุตสาหกรรมนำเข้า ทั้งอินเดียและบราซิลต่างได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรนี้ของสหรัฐอเมริกา ที่เปิดทางให้ประเทศกำลังพัฒนานับสิบประเทศสามารถส่งออกผลิตภัณฑ์มายังสหรัฐอเมริกาโดยไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า¹⁰

นอกจากนั้น ช่วง 2-3 เดือนก่อนหน้า รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้มีมาตรการลงโทษบริษัทและบุคคลอินเดียที่มีการส่งออกและการติดต่อกับผู้ประกอบการและสถาบันทางวิทยาศาสตร์ของอิหร่าน แต่ทางอินเดียได้ยืนยันว่าไม่มีบริษัทหรือคนของอินเดียฝ่าฝืนกฎหมายทั้งของอินเดียเอง และกฎหมายระหว่างประเทศ

ต่อมาในปี ค.ศ. 2007 ผู้แทนการค้าของสหรัฐอเมริกาได้จัดอินเดียอยู่ในกลุ่มประเทศที่ต้องจับตามองเป็นพิเศษ (Priority Watch List: PWL) ตามมาตรา 301 ของกฎหมายการค้าสหรัฐอเมริกา เนื่องจากอินเดียยังมีปัญหาเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า และสิทธิบัตร โดยทางสหรัฐอเมริกาต้องการให้อินเดียให้ความคุ้มครองในประเด็นดังกล่าวมากขึ้น ด้วยการพัฒนาในเรื่องกฎหมาย กฎเกณฑ์ และการบังคับใช้ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาให้เข้มงวดมากกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ผู้แทนการค้าสหรัฐอเมริกายังเสนอให้อินเดียเข้าร่วมในภาคี

¹⁰ “มะกันจี้เลิกสิทธิพิเศษการค้าบราซิล-อินเดีย,” *กรุงเทพธุรกิจ* (31 กรกฎาคม 2549): 36.

สนธิสัญญาทางอินเทอร์เน็ตภายใต้องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (the World Intellectual Property Organization's (WIPO) Internet Treaties)¹¹

นอกจากนี้ อุตสาหกรรมยาของสหรัฐอเมริกายังต้องการให้อินเดียมีการปรับปรุงเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตรยา ซึ่งทางอินเดียมองว่าระดับของการคุ้มครองสิทธิบัตรยาที่บริษัทของสหรัฐอเมริกาขอมานั้น มากกว่าในข้อตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (The agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS) ซึ่งจะกระทบต่อการผลิตยาของอินเดียในอนาคต¹²

ในเรื่องของสิทธิบัตรยา นอกจากจะส่งผลกระทบต่ออินเดียแล้ว ยังกลายเป็นที่มาของปัญหาทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาด้วย โดยในปีเดียวกันนี้ สหรัฐอเมริกาได้จัดให้ไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่ต้องจับตามองเป็นพิเศษ (PWL) เช่นเดียวกับอินเดีย ภายหลังจากที่กระทรวงสาธารณสุขของไทยได้มีการประกาศใช้สิทธิ (Compulsory Licensing) ตามสิทธิบัตรด้านยาและเวชภัณฑ์ต่อยาสามชนิด คือ ยารักษาโรคเอดส์สองชนิดและยารักษาโรคหัวใจอุดตัน ซึ่งเป็นไปเพื่อการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับยาจำเป็นที่มีคุณภาพดีอย่างทั่วถึง ตามนโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ และตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545

การที่ไทยประกาศใช้สิทธิโดยรัฐต่อยาที่มีสิทธิบัตรสามรายการนี้ แม้ว่าจะจะเป็นไปตามข้อตกลง TRIPS แต่ก็ได้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ทางการค้าของสหรัฐอเมริกาอย่างมาก ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงได้นำเอามาตรา 301 ของกฎหมายการค้าสหรัฐอเมริกามาเป็นแรงกดดันประเทศไทย เช่น การหยิบเรื่องปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นประเด็นทางการค้า การชู้ที่จะตัด GSP ฯลฯ เพราะไม่อาจดำเนินมาตรการทางกฎหมายใดๆ ตอบโต้ภายใต้กรอบขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ได้¹³

¹¹ Office of the United States Trade Representative, 2007 Special 301 Report [Online], 16 April 2011. Available from: http://www.ustr.gov/sites/default/files/asset_upload_file230_11122.pdf

¹² K. Alan Kronstadt and Michael F. Martin, "India-U.S. Economic and Trade Relations," Congressional Research Service [Online], 16 April 2011. Available from: <http://www.fas.org/spp/crs/row/RL34161.pdf>

¹³ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, ทรัพย์สินทางปัญญาเรื่องยา กับปัญหาการค้าไทย-สหรัฐ [ออนไลน์], 17 เมษายน 2554. แหล่งที่มา: <http://www.ftadigest.com/fta/newsAnalysis268.html>

นอกจากนั้น ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา การส่งออกซอฟต์แวร์และการดำเนินงานโดยองค์กรภายนอก (Outsource) ของ IT โดยบริษัทอินเดียได้กลายมาเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา โดยอินเดียกังวลเรื่องการออกกฎหมายโดยสภาของเกรสของสหรัฐที่พยายามจำกัดผู้รับเหมารัฐบาลกลางที่มาจาก Outsource ต่างประเทศ โดยต้องการให้ใช้ผู้รับเหมาในประเทศแทน ซึ่งหากสหรัฐอเมริกามีการออกกฎหมายที่วันนี้ก็จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจ Outsource ของอินเดียด้วย¹⁴

¹⁴ Jayshree Sengupta, "Economic Relations between the US and Two Asian Giants," in The New Asian Power Dynamic, p 115.

บทที่ 5

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อ สหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น

ตามที่ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา ในช่วงหลังสงครามเย็นจนถึงเหตุการณ์ 11 กันยายน ที่เป็นไปในทางที่ตึงจนกลายเป็น “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์” ไปในบทที่ 3 และบทที่ 4 แล้วนั้น ในบทนี้จะได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงปัจจัยที่ผลักดันให้ อินเดียมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อสหรัฐอเมริกาในช่วงหลังสงครามเย็น โดยแบ่ง ออกเป็นปัจจัยภายในที่เกิดมาจากสภาพแวดล้อมภายในประเทศของอินเดียเอง และปัจจัย ภายนอกที่เกิดจากสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศและสภาพแวดล้อมของประเทศคู่ปฏิสัมพันธ์ โดยสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

5.1 ปัจจัยภายใน

5.1.1 ผู้นำ

ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ผู้นำ ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ โดยเป็นส่วนหนึ่ง ในกระบวนการคิด การอภิปราย และมีบทบาทต่อการวางเป้าหมาย และการตัดสินใจในการนำ นโยบายใดๆ มาใช้เป็นนโยบายต่างประเทศ จนนำไปสู่การดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ

สำหรับอินเดีย ผู้นำคนแรกของประเทศอย่าง Jawahar Lal Nehru ถือว่ามีความสำคัญต่อการ เกิดขึ้นของนโยบายต่างประเทศอินเดียเป็นอันมาก โดย Nehru ได้นำเอานโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมา ใช้เป็นนโยบายต่างประเทศ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติตามแนวคิดแบบอุดมคตินิยม (Idealism) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากมหาตมะ คานธี โดยให้ความสำคัญกับทั้งผลประโยชน์ส่วนตน (self interest) และผลประโยชน์ของประเทศอื่นๆ¹ ส่งผลให้เนहरूมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ที่เน้นไปที่การเป็นมิตรกับนานาประเทศและการสร้างสันติภาพให้แก่โลก จนทำให้เกิดความ ขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกาในหลายเรื่อง

¹ V.N. Khanna, *Foreign Policy of India* (New Delhi: VIKAS Publishing House Pvt. Ltd., 2002), p. 15.

หลังสมัยเนห์รู ผู้นำอินเดียยังคงนำเอานโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมาเป็นนโยบายต่างประเทศของอินเดีย แต่ผู้นำเหล่านี้ได้ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนตนของประเทศมากขึ้น จึงมีความพยายามในการปรับปรุงและพัฒนาความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาให้ดีขึ้น เห็นได้จากการเดินทางไปเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการของผู้นำอินเดียหลายคน ทั้งนางอินทிரานี เดือนมีนาคม ค.ศ. 1966 และเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1982 นายเดชาเย ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1978 และนายราจีฟ เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1985 อย่างไรก็ตาม ภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศในขณะนั้น ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา โดยยังมีปัญหาทั้งในระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาคที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกา

แต่หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลง ถือเป็นโอกาสให้ผู้นำอินเดียได้ปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยผู้นำอินเดียได้ให้ความสำคัญกับการมีความสัมพันธ์อันดีกับอเมริกาเหนืออย่างสหรัฐอเมริกา เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง และการต่างประเทศ

5.1.2 ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

หลังการเกิดสงครามอ่าวเปอร์เซีย อินเดียประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างหนัก อันเนื่องมาจากการขาดแคลนเงินทุนสำรองต่างประเทศ ราคาน้ำมันในตลาดโลกที่พุ่งสูงหลังสงครามอ่าวเปอร์เซีย การใช้จ่ายเงินในการอพยพชาวอินเดียนับพันที่ทำงานอยู่แถบอ่าวเปอร์เซียกลับประเทศ ทำให้อินเดียต้องสูญเสียรายได้เข้าประเทศที่มาจากแรงงานเหล่านี้ รวมถึงกำหนดการจ่ายเงินกู้กับธนาคารที่มาถึง ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความเสียหายให้อินเดียเป็นจำนวนถึง 2,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ² อย่างไรก็ตาม สาเหตุเบื้องต้นของวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่อินเดียต้องเผชิญมาจากความอ่อนแอในโครงสร้างทางเศรษฐกิจของอินเดียเองที่นำเอาแนวคิดแบบสังคมนิยมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ภายหลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1947 อินเดียได้นำความคิดแบบสังคมนิยมมาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศ เริ่มจากการกำหนด

² Sumit Ganguly, "India's Foreign Policy Grows Up," *World Policy Journal* (December 2003 - February 2004): 43.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นมาใช้ในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยในภาคเกษตรกรรม มีการอุดหนุนราคาผลผลิต การสร้างแรงจูงใจด้วยมาตรการทางภาษีอากร และปฏิรูปสถาบันที่ดูแลรับผิดชอบการผลิตในภาคเกษตรกรรม ส่วนในภาคอุตสาหกรรม ได้ริเริ่มนโยบายที่จะป้องกันการแข่งขันจากภายนอกประเทศโดยอาศัยการกำหนดกำแพงภาษีและการจำกัดโควตาสินค้านำเข้า นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีการผูกขาดเกี่ยวกับระบบโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ การยึดกิจการธนาคารมาเป็นของรัฐ เพื่อให้สามารถดูแลและจัดลำดับความสามารถในการจัดสรรเงินทุนให้กับกิจการต่างๆ อย่างได้ผล

แต่การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมของอินเดียเพื่อพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเองเช่นนี้กลับก่อให้เกิดปัญหาหลายประการต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ คือ การใช้นโยบายปกป้องการแข่งขันจากภายนอกประเทศทำให้เกิดการขาดประสิทธิภาพของกิจการรัฐวิสาหกิจและนักธุรกิจชาวอินเดีย เนื่องจากขาดแรงจูงใจในการแข่งขันตามระบบตลาดเสรี การขาดแคลนเทคโนโลยีขั้นสูงที่อาจจะได้รับจากการลงทุนของต่างชาติ นอกจากนี้ การที่รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ยังทำให้เกิดภาวะค่าใช้จ่ายอย่างมหาศาลจนต้องกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ เกิดปัญหาขาดแคลนเงินทุนสำรองแลกเปลี่ยนต่างประเทศ และเกิดความชะงักงันในการผลิตภาคอุตสาหกรรม

เมื่อนาราซิมฮา ราว ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอินเดียในปี ค.ศ. 1991 จึงได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยการมีนโยบายปฏิรูปผลักดันเศรษฐกิจของอินเดียจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม มาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีหรือทุนนิยม ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพิงการตลาดและมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมกับกระแสของเศรษฐกิจโลกมากขึ้น มีการประกาศใช้นโยบายเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Policy) โดยทำการปฏิรูปนโยบายด้านอุตสาหกรรม นโยบายการค้า และนโยบายด้านการเงิน เน้นการเปิดตลาด ด้วยการยกเลิกการจำกัดโควตาสินค้านำเข้า ลดภาษีศุลกากรนำเข้า ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งผ่อนปรนกฎระเบียบต่างๆ ที่เอื้อต่อการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีการลดเงินช่วยเหลือภาคเกษตรกรรมและลดขนาดวิสาหกิจของรัฐให้เล็กลงด้วย³

³ S. Paul Kapur and Sumit Ganguly, The Transformation of U.S.-India Relations: An Explanation for the Rapprochement and Prospects for the Future," *Asian Survey*: 648.

จากความจำเป็นทางเศรษฐกิจของอินเดียเช่นนี้ส่งผลให้อินเดียต้องมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายของตนต่อสหรัฐอเมริกา โดยหันมากระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ เพราะอินเดียตระหนักว่าหากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาแล้วการปฏิรูปอาจไม่สำเร็จตามที่คาดหวังไว้ โดยสหรัฐอเมริกาคือประเทศที่สามารถให้การสนับสนุนอินเดียเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากสังคมนิยมมาเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ด้วยการเพิ่มปริมาณการค้าระหว่างกัน และการเข้ามาลงทุนในอินเดีย อันนำมาสู่เงินทุนทรัพยากร เทคโนโลยี และการสร้างงานที่มากขึ้น เพื่อให้การปฏิรูปเศรษฐกิจของอินเดียได้รับแรงสนับสนุนจนเดินหน้าต่อไปได้ นอกจากนี้อินเดียยังต้องการให้สหรัฐอเมริกาส่งเสริมสนับสนุนอินเดียให้ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การการเงินระหว่างประเทศอย่างกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และองค์การการค้าโลก

5.1.3 ความต้องการมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ

อินเดียนับเป็นประเทศที่มีความสำคัญมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลก เนื่องจากอินเดียมีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 7 ของโลก ที่ตั้งของประเทศมีความสำคัญในทางภูมิศาสตร์ เพราะล้อมรอบด้วยภูเขาและมหาสมุทร เป็นศูนย์กลางที่ควบคุมเส้นทางการค้าและการคมนาคมระหว่างทวีปเอเชีย แอฟริกา และยุโรปเอาไว้ตั้งแต่สมัยโบราณจนกระทั่งปัจจุบัน⁴ นอกจากนี้ ยังมีประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของโลก มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีขีดความสามารถทางนิวเคลียร์ และมีกองทัพขนาดใหญ่เป็นอันดับ 4 ของโลก จนส่งผลให้อินเดียกลายเป็นมหาอำนาจของภูมิภาคเอเชียใต้ และมีศักยภาพที่จะเป็นมหาอำนาจในระดับโลก

ด้วยความสำคัญของอินเดียเช่นนี้ทำให้ผู้นำอินเดียได้ดำเนินนโยบายเพื่อต้องการมีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ โดยในช่วงสงครามเย็น อินเดียได้เลือกเอานโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมาเป็นนโยบายต่างประเทศของตน เพื่อส่งเสริมฐานะและบทบาทของอินเดียในเวทีระหว่างประเทศให้เป็นประเทศที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าจับตามองจากประเทศอื่นๆ ด้วยการเป็นคนกลางในการเจรจาแก้ไขปัญหาและกรณีพิพาทระหว่างประเทศโดยสันติวิธี เช่น การแสดงบทบาทเป็นคนกลางในการแก้ไขปัญหาสงครามเกาหลี แต่ในการดำเนินการเช่นนี้ของอินเดียกลับถูกขัดขวางและต่อต้านจากสหรัฐอเมริกา เพราะมองว่าอินเดียกระทำการเข้าข้างฝ่ายคอมมิวนิสต์

⁴ วราจคณา นิพัทธ์สุขกิจ, “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอินเดีย พ.ศ. 2493-2529,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 38-39.

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากความเย็นลึกลง อินเดียมีความต้องการที่จะกลับมามีบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ โดยมุ่งหวังให้ได้รับการยอมรับและมีบทบาทโดดเด่นในการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งความปรารถนาของอินเดียจะไม่สามารถสำเร็จลงได้ หากไม่ได้รับการส่งเสริมจากอภิมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ดังนั้น อินเดียจึงหันมาดำเนินนโยบายใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สหรัฐอเมริกายอมรับในบทบาทและความสำคัญ และหันมาให้การสนับสนุนบทบาทในด้านนี้ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้เป็นสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ

5.1.4 ภัยก่อการร้าย

อินเดียถือเป็นประเทศที่ต้องเผชิญกับภัยก่อการร้ายมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยในช่วงเวลาที่ผ่านมา อินเดียได้พบกับความเคลื่อนไหวในการแบ่งแยกดินแดนโดยกลุ่มชนต่างๆ อันได้แก่ชาวซิกข์ในรัฐปัญจาบ (Punjab) ตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ที่เรียกร้องให้มีการปกครองตนเอง และต้องการแยกออกเป็นประเทศคาลิสถาน (Khalistan) ความเคลื่อนไหวของกลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนในแคชเมียร์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 ถึงปัจจุบัน กลุ่มแบ่งแยกดินแดนอื่นๆ ในรัฐที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ รวมถึงความเคลื่อนไหวของกลุ่มหัวรุนแรงฝ่ายซ้าย ได้แก่ ลัทธิเหมา (Maoist) และ กลุ่มนักษไลท์ (Naxalite) ที่กระจายอยู่ตามพื้นที่ชนบททางตะวันออกและตอนกลางของประเทศ⁵

ภัยก่อการร้ายที่ถือเป็นปัญหาสำคัญของอินเดียมาจากกลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนในแคชเมียร์ ซึ่งอินเดียได้กล่าวหาว่าทางการปากีสถานได้ให้การสนับสนุน “การก่อการร้ายข้ามแนวชายแดน” (cross-border terrorism) และกลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนในแคชเมียร์ ทั้งในด้านอาวุธและการฝึกซ้อม ในขณะที่ปากีสถานยืนยันว่าได้ให้การสนับสนุนทางใจและด้านการทูตเท่านั้น ซึ่งปากีสถานเรียกกลุ่มเหล่านี้ว่า “นักรบเพื่ออิสรภาพ” (freedom fighters) ผู้ต่อต้านการปกครองของอินเดีย⁶ โดยกลุ่มกบฏที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวมากที่สุดคือกลุ่ม ลัซการ์ อีตอบบา (Lashkar e Taiba: LeT) ซึ่งเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวต่อต้านอินเดียมายาวนาน และทางการอินเดียกล่าวหาว่าอยู่เบื้องหลังเหตุก่อการร้ายหลายครั้งในอินเดีย

⁵ Lisa Curtis, “After Mumbai: Time to Strengthen U.S.–India Counterterrorism Cooperation,” *Backgrounders* 2217 (December 2008): 2.

⁶ มาโนชญ์ อารีย์, *ความสัมพันธ์อินเดีย-ปากีสถาน: จากปัญหาแคชเมียร์ถึงวินาศกรรม 26/11 ที่นครมุมไบ* (1).

การก่อการร้ายในอินเดียโดยกลุ่มต่างๆ ถือเป็นการคุกคามต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศ ซึ่งทำให้อินเดียต้องนำงบประมาณของประเทศมาใช้ในการจัดการกับปัญหา โดยไม่สามารถพึ่งพาความช่วยเหลือจากประเทศอื่นได้ อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของเหตุการณ์ 11 กันยายน ได้ทำให้อินเดียมองเห็นถึงโอกาสในการขจัดภัยคุกคามที่สำคัญนี้ ด้วยการอาศัยสหรัฐอเมริกาที่เพิ่งประสบกับภัยก่อการร้ายครั้งใหญ่หลวงของประเทศ โดยอินเดียหวังให้สหรัฐอเมริกาจัดการกับปากีสถานที่ให้การสนับสนุนกลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนในแคชเมียร์แบบเดียวกับที่สหรัฐอเมริกาดำเนินการกับบิลาเดนและกลุ่มอัลเคดา⁷

หลังจากสหรัฐอเมริกาได้ประกาศการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย อินเดียถือเป็นประเทศแรกๆ ที่ประกาศตัวเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา โดยอินเดียได้เสนอความช่วยเหลือและการสนับสนุนแก่สหรัฐอเมริกาในการทำสงครามกับกลุ่มอัลเคดาที่อยู่ในอัฟกานิสถานอย่างเต็มที่ ทั้งการให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มก่อการร้ายที่เกี่ยวข้องในปากีสถานและอัฟกานิสถาน การอนุญาตให้เครื่องบินรบของสหรัฐอเมริกาบินเหนือน่านฟ้าอินเดีย การอำนวยความสะดวกในการเติมน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องบินรบของสหรัฐอเมริกา การอนุญาตให้กองทัพเรือสหรัฐอเมริกาใช้ท่าเรือของอินเดียเป็นที่เติมน้ำมันเชื้อเพลิง และการสนับสนุนด้านระบบลำเลียงขนส่งในปฏิบัติการข้ามมหาสมุทรของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกา⁸

การให้ความช่วยเหลือแก่สหรัฐอเมริกาในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของอินเดีย แม้ไม่สามารถทำให้สหรัฐอเมริกาจัดการกับปากีสถานและกลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนในแคชเมียร์ตามที่ตนต้องการได้ แต่ก็ทำให้สหรัฐอเมริกาเข้าใจถึงความเดือดร้อนของอินเดียจากการถูกคุกคามโดยภัยก่อการร้าย และหันไปกดดันปากีสถานให้ยุติการสนับสนุนกลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนในแคชเมียร์และการก่อการร้ายข้ามแนวชายแดนที่ถือเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อความมั่นคงของอินเดีย นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังได้ยกเลิกการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่ออินเดียจากการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินในปี ค.ศ. 1998 และที่สำคัญ สหรัฐอเมริกาได้หันมาพัฒนาความร่วมมือในทางยุทธศาสตร์กับอินเดีย อันเป็นความร่วมมือในระยะยาว ทั้งในด้านการทหาร การ

⁷ Manoch Aree, "Indo-US Political Relations: 1982-2002," (Doctoral dissertation, Department of Political Science, Faculty of Political Science, Aligarh Muslim University, 2006), p. 294.

⁸ Aneek Chatterjee, *India's U.S. policy after the cold war: sustained inconsistency* [Online], 25 August 2009. Available from: www.wiscnetwork.org/ljubljana2008/getpaper.php?id=320

ป้องกันประเทศ และการต่อต้านการก่อการร้าย ซึ่งช่วยเพิ่มขีดความสามารถของอินเดียในการจัดการกับภัยก่อการร้ายที่คุกคามความมั่นคงของประเทศให้มากยิ่งขึ้น

5.2 ปัจจัยภายนอก

5.2.1 ความเปลี่ยนแปลงในภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ

หลังจากสหภาพโซเวียตและระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกหลายประเทศล่มสลาย จนนำไปสู่การสิ้นสุดของสงครามเย็น ภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกเกิดความเปลี่ยนแปลง โดยการแข่งขันและการเผชิญหน้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียตที่ดำเนินมาเกือบครึ่งศตวรรษหมดสิ้นไป ความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างค่ายเสรีประชาธิปไตยกับค่ายคอมมิวนิสต์ได้เสื่อมลง

การสิ้นสุดลงของสงครามเย็นเช่นนี้ได้เอื้ออำนวยต่อการปรับความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาให้ดีขึ้น หลังจากเกิดความขัดแย้งและปัญหาระหว่างกันในหลายเรื่องอันเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายในช่วงสงครามเย็นที่แตกต่างกัน โดยอินเดียเลือกที่จะใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเพื่อไม่ให้ประเทศต้องเข้าไปพัวพันในการต่อสู้ของอภิมหาอำนาจในสงครามเย็น และมีอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของมหาอำนาจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ส่วนสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ เพื่อใช้ต่อต้านการแพร่ขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตและจีน ซึ่งภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ทำให้ความขัดแย้งระหว่างนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดกับนโยบายสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์หมดลงไปด้วย ส่งผลให้อินเดียสามารถเปลี่ยนแปลงนโยบายที่มีต่อสหรัฐอเมริกาและหันมามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้

นอกจากนั้น การล่มสลายของสหภาพโซเวียตส่งผลให้โครงสร้างอำนาจแบบ “สองขั้ว” ที่ดำรงอยู่ตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองต้องเสื่อมไป โดยสหรัฐอเมริกาได้ก้าวขึ้นสู่การเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวของโลก ซึ่งจากเหตุการณ์ในสงครามอ่าวเปอร์เซีย ได้แสดงให้เห็นประชาคมโลกเห็นถึงพลังอำนาจของสหรัฐอเมริกาในด้านความสามารถในการทำสงครามด้วยระบบอาวุธที่อาศัยเทคโนโลยีระดับสูง รวมถึงการมีอิทธิพลที่จะระดมพลังสนับสนุนทั้งทางการเมือง การเงิน

และการทหาร จากพันธมิตรและประเทศต่างๆ⁹ ทำให้โลกประจักษ์ชัดถึงพลังอำนาจ สถานะ และอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในฐานะอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวของโลกสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่ไม่มีรัฐเดี่ยวหรือกลุ่มรัฐใดที่จะประกอบไปด้วยอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการทหาร ได้อย่างเช่นที่สหรัฐอเมริกามี ซึ่งความยิ่งใหญ่ของสหรัฐอเมริกาที่แผ่รัศมีออกมาเช่นนี้ ทำให้อินเดียต้องหันกลับมาทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างตนกับสหรัฐอเมริกา และเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศที่มีต่อสหรัฐอเมริกาเพื่อผลประโยชน์ของประเทศในภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป

5.2.2 การล่มสลายของสหภาพโซเวียต

ในช่วงสงครามเย็น สหภาพโซเวียตถือเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์อันดีและมีความสำคัญต่ออินเดียเป็นอย่างมาก โดยอินเดียและสหภาพโซเวียตมีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สหภาพโซเวียตถือเป็นคู่ค้ารายใหญ่ของอินเดีย โดยการค้าระหว่างอินเดียบกับสหภาพโซเวียตเคยมีมูลค่าถึง 5,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹⁰ นอกจากนั้นสหภาพโซเวียตยังเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือรายใหญ่ของอินเดียในทางการเงินและเทคโนโลยี รวมทั้งอาวุธที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและราคาถูกแก่อินเดีย ยิ่งไปกว่านั้น ทั้งสองประเทศยังได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ มิตรภาพ และความร่วมมือระหว่างกันเมื่อปี ค.ศ. 1971 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างกันที่แน่นแฟ้น

แต่หลังจากนายมิกาคอิล กอร์บาชอฟ (Mikael Gorbachov) ขึ้นเป็นผู้นำของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1985 ได้มีการเดินหน้าปฏิรูปเศรษฐกิจและการเมืองของสหภาพโซเวียตภายใต้โครงการเปเรสตรอยกา (Perestroika) และ กลาสโนสต์ (Glasnost) ที่ให้เสรีภาพทางเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความพยายามแยกตัวเป็นอิสระของสาธารณรัฐต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นประเทศสหภาพโซเวียต จนนำไปสู่การล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการแยกออกเป็น 15 สาธารณรัฐในปี ค.ศ. 1991

⁹ ชีระ นุชเปี่ยม, “เอเชียยุคหลังสงครามเย็น,” ใน เอเชียรายปี 1992/2535, อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ วัชรินทร์ ยงศิริ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 21.

¹⁰ กนกพรพรณ อยู่ชา, “อินเดีย,” ใน เอเชียรายปี 1999/2542, หน้า 261.

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ ซึ่งมีอิทธิพลต่อทุกๆ ประเทศในโลก แต่อินเดียถือเป็นประเทศที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์นี้มากที่สุดประเทศหนึ่ง ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ ความมั่นคง และการต่างประเทศ โดยอินเดียต้องสูญเสียความช่วยเหลือทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เคยได้รับจากสหภาพโซเวียตขาดแหล่งสนับสนุนอาวุธที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและราคาถูก ไม่มีที่พึ่งด้านการทหารและการทูตเหมือนเช่นเคย

แม้ว่ารัสเซียจะได้เป็นรัฐผู้สืบทอดจากสหภาพโซเวียต แต่อินเดียก็ไม่สามารถแสวงหาความร่วมมือและความช่วยเหลือจากรัสเซียเหมือนอย่างสหภาพโซเวียตได้ เนื่องจากรัสเซียได้เปลี่ยนแปลงการให้ความสำคัญจากการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์มาเป็นการเอาชนะวิกฤตการณ์ภายในประเทศทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อความอยู่รอดของประเทศ และหันมาให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติมากยิ่งขึ้น¹¹

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับรัสเซียห่างเหิน ไม่ใกล้ชิดเหมือนสหภาพโซเวียต โดยข้อตกลงทางการค้าระหว่างอินเดียกับสหภาพโซเวียตที่จะซื้อขายสินค้ากันด้วยเงินรูปีและรูเบิล (Parallel rupee-rouble trade agreement) โดยสหภาพโซเวียตจะซื้อสินค้าของอินเดียประเภทน้ำมัน แร่ธาตุ และกระดาษด้วยเงินรูเบิล และกระทรวงกลาโหมของอินเดียจะซื้ออาวุธทันสมัยจากโซเวียตด้วยเงินรูปี มีแนวโน้มว่าจะถูกล้มเลิกโดยทางรัสเซีย เนื่องจากรัสเซียต้องการเงินสกุลแข็ง เช่น ดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อนำไปใช้ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งในการเดินทางเยือนกรุงนิวเดลีของอินเดียในเดือนมกราคม ปี ค.ศ. 1993 ของประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน (Boris Yeltsin) ของรัสเซีย ก็ถือเป็นการสิ้นสุดของการที่อินเดียจะได้รับเทคโนโลยีของฝ่ายมหาอำนาจได้อย่างง่ายๆ และราคาถูก รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเงินตราและการจ่ายหนี้ให้แก่รัสเซียเป็นเงินรูเบิลได้ เพราะต่อแต่นี้ไป อินเดียจะต้องจ่ายหนี้หรือซื้อสินค้าจากรัสเซียด้วยเงินสกุลแข็งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เยลต์ซินก็ได้ยอมยืดเวลาการใช้หนี้จำนวน 800 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ออกไปอีก¹²

¹¹ มณีนุช เกรียงโกมล, “นโยบายของรัสเซียต่อจีนในสมัยของ ประธานาธิบดี บอริส เยลต์ซิน (ค.ศ.1992-2000),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 109-110.

¹² กิติมา อมรทัต, “อินเดีย,” ใน เอเชียรายปี 1994/2537, วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตรีโชติ, ชปา จิตต์ประทุม และ มานะ มาลาเพชร, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 275.

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตทำให้อินเดียต้องแสวงหาพันธมิตรใหม่ที่สามารถให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับอินเดีย ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่สามารถตอบสนองความต้องการของอินเดียได้ ดังนั้น อินเดียจึงหันมา มีนโยบายที่ต้องการผูกสัมพันธ์และใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของอินเดียเอง

5.2.3 นโยบายของสหรัฐอเมริกาต่ออินเดีย

ตั้งแต่สงครามเย็นสิ้นสุดลงก็ได้มีปรากฏการณ์ใหม่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คือ มีการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นทางด้านเศรษฐกิจ แทนการเน้นความมั่นคงหรือการแข่งขันกันสะสมอาวุธ หรือที่เรียกว่า เศรษฐกิจนากการเมือง ทำให้กรอบความคิดด้านการต่างประเทศของประเทศต่างๆ เปลี่ยนจากการมุ่งเน้นใน “มิติด้านความมั่นคง” มาสู่ “มิติด้านความมั่งคั่ง”

สำหรับสหรัฐอเมริกา จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายสกัดกั้นคอมมิวนิสต์ โดยมีปากีสถานเป็นพันธมิตรสำคัญ แต่หลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกหลายประเทศ สหรัฐอเมริกาได้หันมามุ่งเน้นในด้านเศรษฐกิจแทน โดยสหรัฐอเมริกามีนโยบายมุ่งส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศเพื่อเพิ่มการสร้างงานในประเทศ ด้วยการขยายปริมาณการค้าและการลงทุนกับต่างประเทศ

ในช่วงเวลาเดียวกัน อินเดียได้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจภายในประเทศ ภายหลังจากประสบภาวะวิกฤติในช่วงสงครามอ่าวเปอร์เซีย โดยอินเดียได้มีการยกเลิกการจำกัดโควตาสินค้านำเข้า ลดภาษีศุลกากรนำเข้า รวมทั้งผ่อนปรนกฎระเบียบต่างๆ ที่เอื้อต่อการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ประกอบกับการที่อินเดียเป็นประเทศที่มีประชากรมากกว่า 1 พันล้านคน จึงนับเป็นการเปิดโอกาสอันดีให้แก่สหรัฐอเมริกาทั้งในด้านการส่งออก การนำเข้า และการลงทุนในต่างประเทศ ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาหันมาให้ความสำคัญกับการมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับอินเดีย

ต่อมาเมื่ออินเดียใช้นโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) ซึ่งเป็นการมองหาพันธมิตรใหม่ที่เป็นประเทศตะวันออก อันได้แก่ อาเซียน จีน ญี่ปุ่น เกาหลี รวมไปถึงออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ส่งผลให้อินเดียมีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจของอินเดียเช่นนี้ทำให้โอกาสทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา

ในอินเดียขยายตัวมากขึ้น สหรัฐอเมริกาจึงได้ให้ความสำคัญในลำดับพิเศษต่อการส่งเสริมการค้ากับอินเดีย ส่งผลให้ระดับการค้าและการลงทุนระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ทั้งอินเดียและสหรัฐอเมริกา

หลังจากนายบุชได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแทนที่นายคลินตัน สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายใกล้ชิดกับอินเดียมากขึ้น อันเนื่องมาจากการที่สหรัฐอเมริกาเห็นความสำคัญของอินเดียในการเป็นมหาอำนาจของภูมิภาคเอเชียใต้ ที่มีศักยภาพทั้งทางเศรษฐกิจและการทหาร โดยอินเดียเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่อันดับ 4 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น เป็นหนึ่งในประเทศที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงสุด มีความสามารถทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีกองทัพขนาดใหญ่เป็นอันดับ 4 ของโลก

นอกจากนั้น การที่จีน ซึ่งสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของนายบุชมองว่าเป็น “คู่แข่งทางยุทธศาสตร์” (strategic competitor) ต่างกับคลินตันที่เห็นจีนเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ได้ก้าวขึ้นมามีบทบาท อำนาจ และอิทธิพลในเอเชีย ส่งผลให้เกิดแนวคิดเรื่องภัยคุกคามจีน (China Threat) ก็ยิ่งทำให้สหรัฐอเมริกาหันมาให้ความสำคัญกับอินเดียมากขึ้น โดยสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการกระชับความสัมพันธ์กับอินเดียในลักษณะเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ และแสดงความต้องการที่จะสนับสนุนให้อินเดียขึ้นมาเป็นมหาอำนาจในระดับโลกที่มีความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและการทหารเพื่อถ่วงดุลและสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของจีน

การให้ความสำคัญและการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอินเดีย ถือเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลประธานาธิบดีบุชในการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อภูมิภาคเอเชียใต้ ต่างกับปากีสถานที่ไม่ได้รับความสนใจจากสหรัฐอเมริกาเท่าใดนัก แต่หลังจากเหตุการณ์ 11 กันยายน นโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อเอเชียใต้ก็เกิดความเปลี่ยนแปลง โดยปากีสถานได้กลับเข้ามามีบทบาทสำคัญในทางยุทธศาสตร์ต่อการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกาในอัฟกานิสถาน เนื่องจากปากีสถานมีพรมแดนติดกับอัฟกานิสถาน และเป็นประเทศหนึ่งในไม่กี่ประเทศที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับกลุ่มตาลีบัน (Taliban) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มอัลเคดาห์ ดังนั้นปากีสถานจึงสามารถให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในด้านข่าวกรอง การลำเลียงขนส่ง และเป็นฐานสำหรับปฏิบัติการโค่นล้มกลุ่มอัลเคดาห์¹³ ส่งผลให้สหรัฐอเมริกายกเลิกมาตรการคว่ำบาตรที่

¹³ Manoch Aree, “Indo-US Political Relations: 1982-2002,” p. 294.

เคยมีต่อปากีสถาน และหันกลับไปให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ปากีสถานเหมือนในช่วงสงครามเย็น

อย่างไรก็ดี สหรัฐอเมริกาได้พยายามสร้างความสมดุลในการมีความสัมพันธ์กับอินเดียและปากีสถาน เนื่องจากสหรัฐอเมริกาต้องการการสนับสนุนและความร่วมมือจากทั้งสองประเทศในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย โดยสหรัฐอเมริกาได้กระชับความสัมพันธ์กับอินเดียในทางยุทธศาสตร์ ทั้งทางการทหาร การป้องกันประเทศ และการต่อต้านการก่อการร้าย รวมถึงการมีความร่วมมือระหว่างกัน 4 ประเด็นสำคัญ อันได้แก่ ความร่วมมือด้านอวกาศ การค้าเทคโนโลยีขั้นสูง การป้องกันชีปนาวุธ และความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน¹⁴

ความร่วมมือด้านนิวเคลียร์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นนี้ ถือเป็นกาเปลี่ยนแปลงนโยบายนิวเคลียร์ครั้งสำคัญของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมาสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันและการควบคุมการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ จึงมีการกดดันให้อินเดียลงนามในสนธิสัญญาไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (NPT) และมีการต่อต้านการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของอินเดียอย่างรุนแรง แต่เมื่อมาถึงสมัยประธานาธิบดีบุช สหรัฐอเมริกาก็กลับหันมาใช้นโยบายให้ความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์กับอินเดีย และเปิดโอกาสให้อินเดียได้เข้าถึงเทคโนโลยีด้านพลังงานนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาได้เป็นครั้งแรกในรอบกว่า 30 ปี โดยไม่ต้องมีการลงนามใน NPT ซึ่งความเปลี่ยนแปลงในนโยบายนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกา ถือเป็นกาขจัดอุปสรรคสำคัญที่เป็นตัวกีดขวางการมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกามาเป็นเวลานาน

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่มีต่ออินเดีย ตั้งแต่หลังสงครามเย็นมาจนถึงหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ถือเป็นส่วนสำคัญและเป็นปัจจัยหลักอีกประการหนึ่งที่ทำให้อินเดียหันมาดำเนินนโยบายที่ใกล้ชิดและให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา จนส่งผลให้ประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นและใกล้ชิดกันอย่างไม่เคยมีมาก่อน

¹⁴ Ashley J. Tellis, "The Merits of Dehyphenation: Explaining U.S. Success in Engaging India and Pakistan," *The Washington Quarterly*: 30.

บทที่ 6

บทสรุป

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษานโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาทั้งในช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น เพื่อแสดงให้เห็นว่า การที่อินเดียหันมาใช้นโยบายที่ใกล้ชิดและให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ต่างจากในช่วงสงครามเย็นที่ดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เพื่อหลีกเลี่ยงการผูกพันหรือฝักใฝ่กับฝ่ายใดนั้น มีปัจจัยใดที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การศึกษาเริ่มจากภาพรวมของนโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็น นับตั้งแต่อินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1947 จนถึงปี ค.ศ. 1991 ที่สงครามเย็นสิ้นสุดลง

ในช่วงสงครามเย็น อินเดียเลือกใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเป็นนโยบายต่างประเทศ โดยอินเดียไม่เข้าไปผูกพันกับมหาอำนาจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ให้ความเป็นมิตรกับทุกประเทศ รวมถึงสหภาพโซเวียตและจีนที่เป็นประเทศคอมมิวนิสต์ และทำตัวเป็นคนกลางในการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยสันติวิธี ซึ่งการดำเนินนโยบายต่างประเทศเช่นนี้ของอินเดียถือเป็นการขัดต่อนโยบายสกัดกั้นของสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง เนื่องจากสหรัฐอเมริกามองว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามอย่างใหญ่หลวงต่อความมั่นคงของโลก จึงได้ต่อต้านการแพร่กระจายของคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ด้วยการใช้ระบบพันธมิตรทางทหารเป็นเครื่องมือสำคัญ

จากการมีนโยบายต่างประเทศต่อสงครามเย็นที่แตกต่างกันระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันทั้งในระดับภูมิภาคและระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหภาพโซเวียตและการให้ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อปากีสถาน ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของความขัดแย้งระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาดลอดช่วงสงครามเย็น แม้ว่าอินเดียกับสหรัฐอเมริกาจะมีการฟื้นฟูความสัมพันธ์ต่อกันในช่วงที่เกิดสงครามพรมแดนระหว่างอินเดียกับจีน แต่ก็เป็นเพียงระยะเวลาสั้นๆ เพราะช่วงเวลาหลังจากนั้น อินเดียและสหรัฐอเมริกาดึงดูดเผชิญกับปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งเรื่องสงครามแคชเมียร์ครั้งที่สอง สงครามบังคลาเทศ (ที่ทำให้

ความสัมพันธ์ของสองประเทศตกต่ำลงมากจนเข้าสู่จุดวิกฤติที่สุด) การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของอินเดีย และการยึดครองอัฟกานิสถานโดยสหภาพโซเวียต รวมไปถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็นไม่ราบรื่น เต็มไปด้วยความห่างเหิน หมองมัว และความตึงเครียดต่อกัน

แต่หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุดลง อินเดียได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศต่อสหรัฐอเมริกา โดยหันมาดำเนินนโยบายที่ต้องการใกล้ชิดและมีความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีการพัฒนาไปในทางที่ดี ทั้งทางเศรษฐกิจและความมั่นคง แต่ในช่วงเวลานี้ก็ยังคงเกิดปัญหาที่กระทบต่อสัมพันธภาพของสองประเทศ อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากช่วงสงครามเย็น ได้แก่ ปัญหาแคชเมียร์ นโยบายป้องกันการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกา และที่สำคัญ คือ เหตุการณ์การทดลองระเบิดนิวเคลียร์ใต้ดินของอินเดียในปี ค.ศ. 1998 ที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาส่อมนำมาซึ่งการกีดกัน หลังการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐบาลคลินตันต่อปัญหาแคชเมียร์ สหรัฐอเมริกาได้หันมาให้ความสำคัญกับอินเดีย ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองกลับฟื้นฟูและดีต่อกันมากขึ้น

ต่อมา เมื่อประธานาธิบดีบุชได้ขึ้นเป็นผู้นำคนใหม่ของสหรัฐอเมริกา ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาก็ยิ่งใกล้ชิดกัน อันเนื่องมาจากการให้ความสำคัญต่ออินเดียของนายบุช ซึ่งภายหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน สัมพันธภาพระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกาก็ยิ่งกระชับและแน่นแฟ้น จนก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันในหลายด้าน ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคง รวมถึงความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์เพื่อพลเรือน ที่เคยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างอินเดียบกับสหรัฐอเมริกามากกว่า 30 ปี

ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของอินเดียบต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็นที่เกิดขึ้น ได้รับอิทธิพลมาจากหลายปัจจัย ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ จนส่งผลให้ประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นและใกล้ชิดกันอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ซึ่งความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอกอันมีผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดียบเช่นนี้ สอดคล้องกันกับทฤษฎีการเมืองเกี่ยวพันตามแนวคิดของรอสนาวที่นำมาใช้ศึกษา เนื่องจากรอสนาวได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีปฏิสัมพันธ์และผลกระทบต่อกันอย่างสลับซับซ้อนทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศหนึ่งๆ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสมเหตุสมผล (validity) ของทฤษฎี

นี้ ที่แม้จะถือกำเนิดมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 แต่ก็ยังสามารถนำมาวิเคราะห์การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้

การศึกษานโยบายต่างประเทศอินเดียและความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกาถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน ต้องผ่านกระบวนการ ประสพการณ์ การหล่อหลอม ที่ใช้เวลาและขั้นตอนมากมาย โดยในส่วนของนโยบายต่างประเทศ การกำหนดนโยบายของรัฐฯ หนึ่ง จำต้องผ่านกระบวนการและกิจกรรมที่เป็นความคิด การอภิปราย การตีความ ซึ่งมีหลายปัจจัยที่เข้ามามีอิทธิพล ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จนส่งผลให้เกิดเป็นนโยบายต่างประเทศออกมา ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้น นับเป็นผลผลิตของกระบวนการนโยบายต่างประเทศ โดยความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆ มีทั้งความร่วมมือและความขัดแย้ง ความหลากหลายในมิติและระดับ และมีขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในโลกปัจจุบันได้ส่งผลให้รัฐต้องติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศอินเดียต่อสหรัฐอเมริกาหลังสงครามเย็น ยังได้สร้างความเข้าใจต่ออินเดียมากขึ้น โดยการศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของอินเดียนับตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี ค.ศ. 1947 จนถึงปัจจุบัน เป็นไปเพื่อความต้องการและผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสองช่วงเวลา คือ ช่วงสงครามเย็นและหลังสงครามเย็น

ในช่วงสงครามเย็น อินเดียนำเอานโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดมาเป็นนโยบายต่างประเทศ โดยมีจุดประสงค์สำคัญ คือ ความต้องการมีอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของมหาอำนาจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เนื่องจากจากอินเดียเพียงผ่านพ้นการตกอยู่ภายใต้การยึดครองของอังกฤษที่กินเวลามายาวนาน จึงต้องการรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพและอธิปไตยของประเทศ และทำให้อินเดียสามารถดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ นั่นคือ การสร้างชาติและการพัฒนาประเทศทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงการส่งเสริมฐานะและบทบาทของอินเดียในเวทีระหว่างประเทศให้เป็นประเทศที่มีความสำคัญและเป็นที่น่าจับตามองจากประเทศอื่นๆ

นอกจากนั้น การที่อินเดียกับสหรัฐอเมริกามีปัญหาและความขัดแย้งระหว่างกันในช่วงสงครามเย็น ก็เนื่องมาจากการที่อินเดียต้องการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติด้านความมั่นคง ซึ่งเห็นได้จากความขัดแย้งในปัญหาแคชเมียร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเขตแดน ปัญหาเรื่องการให้ความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อปากีสถาน ซึ่งถือเป็นศัตรูคู่อาภิวของอินเดียมาตั้งแต่การแยกตัวออกเป็นสองประเทศ และนับเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศโดยตรง รวมถึงสงครามบังกลาเทศ ที่นอกจากจะกระทบต่อผลประโยชน์ด้านความมั่นคงแล้ว ยังกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อันเนื่องมาจากการอพยพของชาวปากีสถานตะวันออกเข้ามาในอินเดียเป็นจำนวนกว่า 10 ล้านคน

หลังการสิ้นสุดของสงครามเย็น อินเดียได้หันมาให้ความสำคัญกับประเด็นด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากอินเดียกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างหนักหลังการเกิดสงครามอ่าวเปอร์เซีย อินเดียจึงได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของตนต่อประเทศต่างๆ โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศต่อสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือและการสนับสนุนทางเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกา จนส่งผลให้อินเดียและสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมากขึ้น

นอกจากนี้ การที่อินเดียดำเนินนโยบายใกล้ชิดและให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ยังเป็นการตอบสนองต่อความต้องการที่สำคัญของอินเดีย คือ การก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจในระดับโลก อันเป็นความปรารถนาที่ฝังรากลึกและยาวนานของอินเดีย ซึ่งอินเดียมองว่าตนมีศักยภาพที่จะไปสู่จุดนั้นได้ จากความสำคัญของอินเดียในทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเติบโตของเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งทางการทหาร และการมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในการครอบครอง

ท้ายสุด ผู้เขียนเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกานั้น ยังคงเป็นเรื่องที่ศึกษาได้หลากหลายรูปแบบ โดยหนึ่งในประเด็นที่มีความน่าสนใจต่อการศึกษา คือ บทบาทของชุมชนอินเดีย-อเมริกันต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมา มีการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วของชุมชนอินเดีย-อเมริกันในสหรัฐอเมริกา ทั้งชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในสหรัฐอเมริกาและชาวอเมริกันเชื้อสายอินเดีย ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้กำลังมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจและสังคมของสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่คำถามที่ว่า ชุมชนอินเดีย-อเมริกันในสหรัฐอเมริกามีบทบาทหรือไม่ มีอิทธิพลแค่ไหน และมีการดำเนินการอย่างไร ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งคำตอบของคำถามเหล่านี้กำลังรอให้ผู้อ่านที่จะผันตัวมาเป็นผู้เขียนเข้ามาเฉลยในอนาคตอันใกล้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกพรรณ อยู่ชา. อินเดียน. ใน วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตริโชติ และ ชบา จิตต์ประทุม (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 1996/2539, หน้า 316-333. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

กนกพรรณ อยู่ชา. อินเดียน. ใน วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตริโชติ และ ชบา จิตต์ประทุม (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 1999/2542, หน้า 255-267. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

กนกพรรณ อยู่ชา. อินเดียน. ใน ทรายแก้ว ทิพากร, ดลยา เทียนทอง และ พรรณสิริ พรหมพันธุ์ (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 2001/2544, หน้า 266-278. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

กนกพรรณ อยู่ชา. อินเดียน. ใน ศราววุฒิ อารีย์, ทรายแก้ว ทิพากร, สุภางศ์พรรณ ตั้งตรงไพโรจน์ และ ศุภชัย วรรณเลิศสกุล (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 2007/2550, หน้า 311-329. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

กนกพรรณ อยู่ชา. อินเดียน. ใน กนกพรรณ อยู่ชา, ณัฐพจน์ ยืนยง และ อังคณา กมลเพ็ชร (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 2009/2552, หน้า 133-153. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

กนกพรรณ อยู่ชา และ ศราววุฒิ อารีย์. อินเดียน. ใน ทรายแก้ว ทิพากร, ดลยา เทียนทอง และ พรรณสิริ พรหมพันธุ์ (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 2002/2545, หน้า 249-263. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

กิติมา อมรทัต. อินเดียน. ใน วัชรินทร์ ยงศิริ, พรพิมล ตริโชติ, ชบา จิตต์ประทุม และ มานะ มาลาเพชร (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 1994/2537, หน้า 268-275. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

จุลชีพ ชินวรรโณ. การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน. ใน วิลเลียม แอล แบรดลีย์ และจุลชีพ ชินวรรโณ (บรรณาธิการ), เส้นทางมหาอำนาจ: เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย, หน้า 330-335. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2544.

ดลยา เทียนทอง, สีดา สอนศรี, จันท์จุฑา สุขชี, ศุภชัย วรรณเลิศสกุล และ มาโนชญ์ อารีย์. นโยบายการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยมุสลิมของประเทศฟิลิปปินส์ จีน อินเดียน: แบบอย่างและบทเรียนสำหรับประเทศไทย. ใน สรุปรายงานวิจัย ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และ

- วัฒนธรรมของโลกมุสลิม และโอกาสของประเทศไทย, หน้า 41-57. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ดลยา เทียนทอง, สีดา สอนศรี, จันทรจุฑา สุขชี, ศุภชัย วรรณเลิศสกุล และ มาโนชญ์ อารีย์. รายงานวิจัย เรื่อง นโยบายการแก้ไขปัญหาชนกลุ่มน้อยมุสลิมของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ทรายทอง สุนทรวาณิชย์. อินเดียกับนิวเคลียร์. เอเชียปริทัศน์ 21, 3 (กันยายน - ธันวาคม 2543): 55-71.
- ธีระ นุชเปี่ยม. เอเชียยุคหลังสงครามเย็น. ใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ วัชรินทร์ ยงศิริ (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 1992/2535, หน้า 16-35. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- นันทกา กปิลกาญจน์. ประวัติศาสตร์ตะวันออกกลางในโลกปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2541.
- บรรจบ บุรวัฒน์. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน: ปัญหาแคชเมียร์ระหว่างปี ค.ศ. 1980 - 1990. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.
- บุษบุกอเอเชียใต้ ขอเจรจากราคา ซีศก.กำลังแกร่ง. โฟสต์ทูเดย์ (28 กุมภาพันธ์ 2549): A11.
- บุษฐานสัมพันธ์อินเดียขึ้นมีน. ฐานเศรษฐกิจ (5 มีนาคม 2549): 11.
- มถีนุช เกรียงโกมล. นโยบายของรัสเซียต่อจีนในสมัยของประธานาธิบดี บอริส เยลต์ซิน (ค.ศ. 1992-2000). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- มะกันจีเล็กสิทธิพิเศษการค้าบราซิล-อินเดีย. กรุงเทพธุรกิจ (31 กรกฎาคม 2549): 36.
- มาโนชญ์ อารีย์. ความสัมพันธ์อินเดีย-ปากีสถาน: จากปัญหาแคชเมียร์ถึงวินาศกรรม 26/11 ที่นครมุมไบ(1) [ออนไลน์], 2553. แหล่งที่มา: http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=928 [2554, เมษายน 26]
- รุ่งพงษ์ ชัยนาม. อัฟกานิสถาน. ใน ภูวดล ทรงประเสริฐ (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 1988/2531, หน้า 175-187. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- วรางคณา นีพิทธ์สุขกิจ. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศอินเดีย พ.ศ. 2493-2529. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

วิมลวรรณ ภัทโรดม. ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของอินเดียสมัยใหม่กับสหรัฐอเมริกา (ค.ศ. 1947-ค.ศ. 1980). กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2532.

ศรีตระกูล เวลาดี. บทบาทของสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่าง อินเดีย-ปากีสถาน: ศึกษากรณีปัญหาจัมมู-แคชเมียร์ (พ.ศ. 2490-2542). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. ทรัพย์สินทางปัญญาเรื่องยา กับปัญหาการค้าไทย-สหรัฐ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.ftadigest.com/fta/newsAnalysis268.html> [2554, เมษายน 17]

สมเกียรติ อ่อนวิมล. มหาอำนาจกับเอเชียใต้. ใน ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: เอเชีย, หน้า 142-173. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

สุรางค์ศรี ตันเสียงสม. อินเดีย. ใน อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ และ วชิรินทร์ ยลศิริ (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 1993/2536, หน้า 272-278. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

อะหมัดอัรฮู จินารง. แคชเมียร์ เหยื่อแห่งอิทธิพล. นนทบุรี: ออฟเซ็ท เพรส, 2543.

ภาษาอังกฤษ

Adams, J. Breaking Away: India's Economy Vaults into the 1990s. In Marshall M. Bouton and Philip Oldenberg (eds.), India Briefing, 1990, pp. 77-100. Boulder: Westview Press, 1991.

Andersen, W. Recent trends in Indian foreign policy. Asian Survey (September - October 2001): 765-776.

Aree, M. Indo-US Political Relations: 1982-2002. Doctoral dissertation, Department of Political Science Aligarh Muslim University, 2006.

Ayoob, M. Dateline India: The Deepening Crisis. Foreign Policy (December 1991 - February 1992): 166-184.

Barnds, W. J. India, Pakistan and the great powers. London: Pall Mall Press, 1972.

Bhasin, H. The Big Three: The emerging relationship between the United States, India and China in the changing world order. Oxon: Routledge, 2010.

- Brown, N. W. The United States and India, Pakistan, Bangladesh. Cambridge: Harvard University Press, 1972.
- Chadda, M. India and the United States: Why Detente Won't Happen. Asian Survey 26, 10 (October 1986): 1118-1136.
- Chatterjee, A. India's U.S. policy after the cold war: sustained inconsistency [Online]. 2008. Available from: www.wiscnetwork.org/ljubljana2008/getpaper.php?id=320 [2009, August 25]
- Chawla, V. India and the Super Powers. Jaipur: Pansheel Prakashan Film Colony Publication, 1973, p. 44. อ้างถึงใน สมเกียรติ อ่อนวิมล. มหาอำนาจกับเอเชียใต้. ใน ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: เอเชีย, หน้า 142-173. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- Curtis, L. After Mumbai: Time to Strengthen U.S.–India Counterterrorism Cooperation. Backgrounders 2217 (December 2008): 1-11.
- Duncan, P. J. S. The Soviet Union and India. London and New York: Routledge, 1989.
- Embassy of India – Washington DC. Bilateral Economic Relation [Online]. n.a. Available from: <http://www.indianembassy.org/bilateral-economic-relations.php> [2011, February 28]
- Embassy of India – Washington DC. India-US Trade Relations [Online]. n.a. Available from: <http://www.indianembassy.org/indusrel/trade.htm> [2010, December 18]
- Ganguly, S. Conflict Unending: India-Pakistan tensions since 1947. New York: Columbia University Press, 2001.
- Ganguly, S. India's Foreign Policy Grows Up. World Policy Journal (December 2003 - February 2004): 41-47.
- Ganguly, S. India in 1996: A Year of Upheaval. Asian Survey (February 1997): 126-135.
- Jha, N. K. India and United States: The Human Rights Dimensions. In Vinay Kumar Malhotra (ed.), Indo-US Relations in Nineties, pp. 97-109. New Delhi: Anmol Publications Pvt Ltd, 1995.

- Jha, N. K. Reviving U.S. – India Friendship in a Changing International Order. Asian Survey 34, 12 (December 1994): 1035-1046.
- Kaik, J.A. Soviet Policy Towards India: From Stalin to Brezhnev. Delhi: Vikas Publications, 1970, p. 67. อ้างถึงใน สมเกียรติ อ่อนวิมล. มหาอำนาจกับเอเชียใต้. ใน ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: เอเชีย, หน้า 142-173. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- Kapur, S. P. and Ganguly S. The Transformation of U.S.-India Relations: An Explanation for the Rapprochement and Prospects for the Future. Asian Survey 47, 4 (July - August 2007): 642-656.
- Kaushik, B. M. India's Nuclear Policy. In Bimal Prasad (ed.), India's Foreign Policy Studies in Continuity and Change, pp. 401-411. New Delhi: Dhawan Printing Works, 1979.
- Khanna, V.N. Foreign Policy of India. New Delhi: VIKAS Publishing House Pvt. Ltd., 2002.
- Kronstadt, K. A. and Martin, M. F. India-U.S. Economic and Trade Relations. Congressional Research Service [Online]. 2007. Available from: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RL34161.pdf> [2011, April 16]
- Lal, R. Understanding China and India: security implications for the United States and the world. Westport, Conn: Praeger Security International, 2006.
- Liu, X. The Sino-Indian border dispute and Sino-Indian relations. Lanham, Md: University Press of America, 1994.
- Malhotra, V. K. US's Latest Initiatives on Non-proliferation in South Asia and Indo-US Relations. In Vinay Kumar Malhotra (ed.), Indo-US Relations in Nineties, pp. 19-35. New Delhi: Anmol Publications Pvt Ltd, 1995.
- Malik, J. M. India's Response to the Gulf Crisis: Implications for Indian Foreign Policy. Asian Survey 31, 9 (September 1991): 847-861.
- McMahon, R. J. U.S. Policy toward South Asia and Tibet during the Early Cold War. Journal of Cold War Studies 8, 3 (June - August 2006): 131-144.
- Ministry of External Affairs - India. India and the United States of America [Online]. n.a. Available from: <http://meadev.nic.in/foreign/usa/htm> [2010, December 29]

- Nayar, B. R. and Paul, T.V. India in the world order: searching for major-power status. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Office of the United States Trade Representative. 2007 Special 301 Report [Online]. 2007. Available from: http://www.ustr.gov/sites/default/files/asset_upload_file230_11122.pdf [2011, April 16]
- Palmer, N. D. The United States and India: The Dimensions of Influence. New York: Praeger Publishers, 1984.
- Perkovich, G. India's nuclear bomb: the Impact on Global Proliferation. Berkeley: University of California Press, 1999.
- Rose, L. E. India's Foreign Relations: Reassessing Basic Policies. In Marshall M. Bouton and Philip Oldenberg (eds.), India Briefing, 1990, pp. 51-75. Boulder: Westview Press, 1991.
- Rosenau, J. N. Linkage Politics: Essays on the Convergence of National and International Systems. New York: The Free Press, 1969.
- Sekhon, H. New Directions in India-US Relations. In Maharajakrishna Rasgotra (ed.), The New Asian Power Dynamic, pp. 121-146. New Delhi: Sage Publications, 2007.
- Sengupta, J. Economic Relations between the US and Two Asian Giants. In Maharajakrishna Rasgotra (ed.), The New Asian Power Dynamic, pp. 103-120. New Delhi: Sage Publications, 2007.
- Seth, S. P. The Indian Ocean and Indo-American Relations. Asian Survey 15, 8 (August 1975): 645-655.
- Smith, C. India's Ad Hoc Arsenal: Direction or Drift in Defence Policy?. Oxford: Oxford University Press, 1994.
- Stein, A. India and the Soviet Union, the Nehru Era. Chicago: University of Chicago Press, 1969.
- Tellis, A. J. The Evolution of U.S.-Indian Ties: Missile Defense in an Emerging Strategic Relationship. International Security 30, 4 (March - May 2006): 113-151.

Tellis, A. J. The Merits of Dehyphenation: Explaining U.S. Success in Engaging India and Pakistan. The Washington Quarterly 31, 4 (September - November 2008): 21-42.

Thakur, R. India and the United States: A Triumph of Hope over Experience?. Asian Survey (June 1996): 574-591.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

US-India relations: A vision for the 21st Century

U.S. President Clinton and India's Prime Minister Vajpayee

March 21, 2000

At the dawn of a new century, President Clinton and Prime Minister Vajpayee resolve to create a closer and qualitatively new relationship between the United States and India.

We are two of the world's largest democracies. We are nations forged from many traditions and faiths, proving year after year that diversity is our strength. From vastly different origins and experiences, we have come to the same conclusions: that freedom and democracy are the strongest bases for both peace and prosperity, and that they are universal aspirations, constrained neither by culture nor levels of economic development.

There have been times in the past when our relationship drifted without a steady course. As we now look towards the future, we are convinced that it is time to chart a new and purposeful direction in our relationship.

Globalization is erasing boundaries and building networks between nations and peoples, economies and cultures. The world is increasingly coming together around the democratic ideals India and the United States have long championed and lived by.

Together, we represent a fifth of the world's people, more than a quarter of the world's economy. We have built creative, entrepreneurial societies. We are leaders in the information age. The currents of commerce and culture that link our societies run strong and deep. In many ways, the character of the 21st century world will depend on the success of our cooperation for peace, prosperity, democracy and freedom.

That presents us with an opportunity, but also a profound responsibility to work together. Our partnership of shared ideals leads us to seek a natural partnership of shared endeavors.

In the new century, India and the United States will be partners in peace, with a common interest in and complementary responsibility for ensuring regional and international security. We will engage in regular consultations on, and work together for, strategic stability in Asia and beyond. We will bolster joint efforts to counter terrorism and meet other challenges to regional peace. We will strengthen the international security system, including in the United Nations, and support the United Nations in its peacekeeping efforts. We acknowledge that tensions in South Asia can only be resolved by the nations of South Asia. India is committed to enhancing cooperation, peace and stability in the region.

India and the United States share a commitment to reducing and ultimately eliminating nuclear weapons, but we have not always agreed on how to reach this common goal. The United States believes India should forgo nuclear weapons. India believes that it needs to maintain a credible minimum nuclear deterrent in keeping with its own assessment of its security needs. Nonetheless, India and the U.S. are prepared to work together to prevent the proliferation of nuclear weapons and their means of delivery. To this end, we will persist with and build upon the productive bilateral dialogue already underway.

We reaffirm our respective voluntary commitments to forgo further nuclear explosive tests. We will work together and with others for an early commencement of negotiations on a treaty to end the production of fissile materials for nuclear weapons. We have both shown strong commitments to export controls, and will continue to strengthen them. We will work together to prevent the spread of dangerous technologies. We are committed to build confidence and reduce the chances of miscalculation. We will pursue our security needs in a restrained and responsible

manner, and will not engage in nuclear and missile arms races. We will seek to narrow our differences and increase mutual understanding on nonproliferation and security issues. This will help us to realize the full potential of Indo-U.S. relations and contribute significantly to regional and global security.

The true measure of our strength lies in the ability of our people to shape their destiny and to realize their aspirations for a better life. That is why the United States and India are and will be allies in the cause of democracy. We will share our experience in nurturing and strengthening democratic institutions the world over and fighting the challenge to democratic order from forces such as terrorism. We will cooperate with others to launch an international Community of Democracies this year.

The United States applauds India's success in opening its economy, its achievements in science and technology, its commitment to a new wave of economic expansion and reform, and its determination to bring the benefits of economic growth to all its people. Our nations pledge to reduce impediments to bilateral trade and investment and to expand commerce between us, especially in the emerging knowledge-based industries and high-technology areas.

We will work together to preserve stability and growth in the global economy as well. And we will join in an unrelenting battle against poverty in the world, so that the promise of a new economy is felt everywhere and no nation is left behind. That is among the fundamental challenges of our time. Opening trade and resisting protectionism are the best means for meeting it. We support an open, equitable and transparent rule-based multilateral trading system, and we will work together to strengthen it. We agree that developed countries should embrace policies that offer developing countries the opportunity to grow, because growth is the key to rising incomes and rising standards. At the same time, we share the conviction that human development also requires empowerment of people and availability of basic freedoms.

As leaders in the forefront of the new high-technology economy, we recognize that countries can achieve robust economic growth while protecting the environment and taking action to combat climate change. We will do our part to meet the global environmental challenges, including climate change and the impacts of air and water pollution on human health.

We also pledge a common effort to battle the infectious diseases that kill people and retard progress in so many countries. India is at the forefront of the global effort that has brought us to the threshold of the eradication of polio. With leadership, joint research, and application of modern science, we can and will do the same for the leading killers of our time, including AIDS, malaria and tuberculosis.

We are proud of the cooperation between Indians and Americans in advancing frontiers of knowledge. But even as we unravel the mysteries of time and space, we must continue to apply our knowledge to older challenges: eradicating human suffering, disease and poverty. In the past, our cooperation helped ease mass hunger in the world. In the future, it will focus as well on the development of clean energy, health, and education.

Our partnership is not an end in itself, but a means to all these ends. And it is reinforced by the ties of scholarship, commerce, and increasingly of kinship among our people. The industry, enterprise and cultural contributions of Americans of Indian heritage have enriched and enlivened both our societies.

Today, we pledge to deepen the Indian-American partnership in tangible ways, always seeking to reconcile our differences through dialogue and engagement, always seizing opportunities to advance the countless interests we have in common. As a first step, President Clinton has invited Prime Minister Vajpayee to visit Washington at a mutually convenient opportunity, and the Prime Minister has accepted that invitation. Henceforth, the President of the United States and the Prime Minister of India should

meet regularly to institutionalize our dialogue. We have also agreed on and separately outlined an architecture of additional high-level consultations, and of joint working groups, across the broad spectrum of areas in which we are determined to institutionalize our enhanced cooperation. And we will encourage even stronger people-to-people ties.

For India and the United States, this is a day of new beginnings. We have before us for the first time in 50 years the possibility to realize the full potential of our relationship. We will work to seize that chance, for our benefit and all those with whom we share this increasingly interdependent world.

AGREED PRINCIPLES

Institutional Dialogue Between the United States and India

(1) During the visit of President Clinton to Delhi in March 2000, President Clinton and Prime Minister Vajpayee agreed as part of their vision for the future relationship that a regular, wide-ranging dialogue is important for achieving the goal of establishing closer and multifaceted relations between India and the United States and for the two countries to work jointly for promotion of peace and prosperity in the 21st century. The two leaders agreed on a number of steps to intensify and institutionalize the dialogue between India and the United States.

(2) The President of the United States and Prime Minister of India will hold regular bilateral 'Summits' in alternating capitals or elsewhere, including on the occasions of multilateral meetings, to review bilateral relations and consult on international developments and issues. They will remain in frequent contact by telephone and through letters.

(3) The two countries will also hold an Annual Foreign Policy Dialogue at the level of the Secretary of State of the United States and External Affairs Minister of India.

This dialogue will be broad-based and touch upon all aspects of US-India relations, including considering the work of other groups as appropriate.

(4) The two countries also consider the ongoing Dialogue on Security and Non-proliferation between the Deputy Secretary of State of the United States and External Affairs Minister of India important for improving mutual understanding on bilateral, regional and international security matters. They agreed that this dialogue should continue and take place semiannually or as often as considered desirable by both sides. The Principals of this dialogue will establish Expert Groups on specific issues as considered desirable and appropriate.

(5) Foreign Office Consultations between the Under Secretary of State for Political Affairs of the United States and Foreign Secretary of India will continue. The two leaders believe that close cooperation between the two countries is a factor of stability in the politically and culturally diverse and rapidly transforming Asia. A Dialogue on Asian Security will also be conducted as part of the Foreign Office Consultations. The two sides will also stay in close touch and consult on international democracy initiatives.

(6) The two leaders consider combating international terrorism as one of the most important global challenges. They expressed satisfaction at the establishment of the Joint Working Group on Counter-terrorism and its productive first meeting in February 2000. They agree that the Joint Working Group should continue to meet regularly and become an effective mechanism for the two countries to share information and intensify their cooperation in combating terrorism.

(7) The two leaders see an enormous potential for enhancement of economic and business relations between the two countries in the Knowledge Age. They decided to institutionalize bilateral economic dialogue. They will keep themselves informed and follow developments in the bilateral economic dialogue closely through a high-level coordinating group. The coordinating group will be led on the US side by the White

House with the support of the State Department, and on the Indian side by the Prime Minister's Office with the support of the Ministry of External Affairs.

The Coordinating Group will develop a common economic agenda for and undertake preparations for the Heads of Government meetings. With broad interagency and inter-ministerial representations at senior official levels, it would convene regularly to facilitate close coordination on the various issues raised in the ministerial dialogues and ensure that discussions therein complement and reinforce broad economic and foreign policy objectives, including the deepening of bilateral cooperation on high technology and information technology issues.

US-India Financial and Economic Forum: The US Secretary of the Treasury and the Indian Minister of Finance will host a forum on finance and investment issues, macroeconomic policy and international economic developments at regular intervals. Their meetings at the ministerial level would be supplemented by sub-Cabinet meetings and involve, as appropriate, the participation of the Securities and Exchange Commission, Federal Reserve, Council of Economic Advisors, and other officials of the US Government and the Securities and Exchange Board of India, Reserve Bank of India, and other officials of the Government of India.

US-India Commercial Dialogue: The US Secretary of Commerce and Minister of Commerce and Industry of India will lead a dialogue to deepen ties between the Indian and American Business communities. The dialogue will encompass regular government-to-government meetings to be held in conjunction with private sector meetings. Its aim will be to (a) facilitate trade, and (b) maximize investment opportunities across a broad range of economic sectors, including information technology, infrastructure, biotechnology, and services. Participation will include, as appropriate, representatives of other Cabinet agencies and ministries on both sides. Close contact will be maintained with business associations, and activities will be planned with the benefit of such private

sector input, including the establishment of subcommittees to pursue specific projects or sectoral issues of mutual interest.

US-India Working Group on Trade: The United States Trade Representative and the Ministry of Commerce and other concerned Ministries/Departments of the Government of India will engage in regular discussion to enhance cooperation on trade policy. As appropriate, individual trade issues could be examined in greater depth with the participation of other agencies with corresponding responsibilities and through creation of subgroups. The Group will serve as a locus of consultation on a broad range of trade-related issues, including those pertaining to the World Trade Organization. The Group will receive inputs from the private sector (including trade policy issues identified in the US-India Commercial Dialogue) as appropriate.

(8) The two leaders consider cooperation between the two countries in energy and environment an important part of their vision for the future. They have agreed to set up a Joint Consultative Group on Clean Energy and Environment. The Group will hold periodic ministerial/high level meetings as desirable and appropriate and will lay emphasis on collaborative projects, developing and deploying clean energy technologies, public and private sector investment and cooperation, and climate change and other environmental issues. The Co-conveners of the Group will be the Department of State of the United States and the Ministry of External Affairs of India.

(9) The two leaders believe that the strong scientific resources of the two countries provide excellent opportunities for scientific collaboration between them. They agree to set up a US-India Science and Technology Forum. The Forum shall promote research and development, the transfer of technology, the creation of a comprehensive electronic reference source for US-India science and technology cooperation, and the electronic exchange and dissemination of information on US-India science and technology cooperation, and other programs consistent with the previous practice of the US-India Foundation.

(10) Institutional dialogue in other areas will be considered as mutually agreed.

Source: <http://www.usindiafriendship.net/archives/usindiavision/delhideclaration.htm>

ภาคผนวก ข

Joint Statement of the India-US Joint Working Group on Counterterrorism

Washington, DC

July 12, 2002

The fifth meeting of the India-US Joint Working Group on Counterterrorism was held on July 11-12, 2002 in Washington D.C. Coordinator for Counterterrorism Francis X. Taylor hosted the meeting at the Department of State. Joint Secretary Jayant Prasad of the Ministry of External Affairs headed the Indian delegation. Both delegations included officials and experts from their respective governments in line with the multidisciplinary approach needed to successfully fight terrorism. The India-US Joint Working Group on Counterterrorism was established in January 2000.

The Joint Working Group has met three times in the past twelve months, reflecting the importance that the two sides attach to international cooperation in combating terrorism. The past year has been a watershed for the two democracies in confronting the challenge of terrorism.

During this period, India and the United States have accomplished much in their counterterrorism cooperation. They have, inter alia:

- Broadened their exchange of information and assessments on the international and regional terrorist situation;
- Strengthened intelligence and investigative cooperation;
- Qualitatively upgraded and expanded anti-terrorism training programmes for Indian law enforcement officials;
- Signed a Mutual Legal Assistance Treaty;
- Launched a bilateral Cyber Security Forum, with a wide-ranging programme of action to address of cyberterrorism and information security;

- Introduced military-to-military cooperation on counterterrorism to supplement the initiatives of the India-US Defence Policy Group in this area;
- Worked together closely on multilateral initiatives on terrorism, including on the implementation of UNSC Resolution 1373;
- Initiated dialogue and cooperation in homeland/internal security, terrorist financing, forensic science transportation security and border management; and
- Taken concrete steps to detect and counter the activities of individual terrorists and organisations of concern to the two countries.

The two delegations reviewed the international terrorist situation, including in South Asia, Central Asia and Southeast Asia. They shared their assessment of the impact of the military, law enforcement, financial and other measures taken against terrorists and their networks over the last six months. They expressed satisfaction at the progress made in the campaign against Al-Qaeda, but also recognised that the efforts of Al-Qaeda cadres and associates to regroup in other countries and to form coalitions within other groups continue to pose a serious threat. The two sides agreed to further intensify intelligence sharing and coordinate action in pursuit of the remains of Al-Qaeda members and associated terrorist groups. The delegations also discussed the nexus between weapons of mass destruction, proliferation and terrorism.

The delegations reviewed their cooperation in the areas of anti-terrorism assistance and capacity building programmes conducted by the United States, border monitoring, military-to-military cooperation, law enforcement exchanges and legal assistance, internal/homeland security, counterterrorism finance and money laundering operation, transportation and aviation security and cyberterrorism.

The delegations expressed their strong support for the full and effective implementation of UNSC Resolution 1373 and the work of the UN Security Council's Counterterrorism Committee. UNSCR 1373 provides a comprehensive and mandatory framework for sustained global action against terrorism. In addition, both sides

consulted on the possibility of an early finalisation of an effective Comprehensive Convention on International Terrorism.

The two delegations reviewed cooperation in the areas of extradition and mutual legal assistance with a view to deepening and broadening that cooperation. Both sides agreed to continue full cooperation in the investigation of the hijacking of Indian Airlines flight 814.

Recognising the importance of equipment and technology in strengthening counterterrorism capability, the US Technology Support Working Group will meet with its Indian counterpart before the next JWG. Discussions on counterterrorism equipment between the US Department of Defence and India's Ministry of Defence will continue under the aegis of the Defence Policy Group. Both sides also agreed to continue their dialogue on technology tools for enhancing border management.

India and the United States unequivocally condemned all acts of terrorism, whatever the supposed justification, and reaffirmed their nations' commitments to cooperate in preventing acts of terrorism and neutralising terrorist organisations, which are a threat to international peace and security.

The resolve of India and the United States to fight terrorism has never been stronger, and their commitment to intensify bilateral cooperation in this endeavour is deeper than ever before. Nowhere is this more evident than in the mutual support rendered in response to terrorist attacks in the two countries.

The Joint Working Group agreed to hold its sixth meeting in New Delhi at the beginning of 2003.

ภาคผนวก ค**Joint Statement of US-India Defense Policy Group**

May 23, 2002

The U.S.-India Defense Policy Group (DPG) met May 20-23, 2002 in Washington, D.C. Under Secretary of Defense for Policy Douglas Feith hosted the meeting and Defence Secretary Dr. Yogendra Narain led the Indian delegation.

In the past year, guided by direction from Prime Minister Vajpayee and President Bush, India and the United States have charted a new course in their bilateral relationship. This course reflects appreciation on both sides of the importance of the U.S.-India relationship in building stability and security in Asia and beyond. This new course entails rapid growth in cooperation on defense and security matters. In a matter of months, the U.S. and India defense establishments have translated the broad vision for the relationship into action. No fewer than a dozen separate groups have met to map out a purposeful path for the U.S.-India defense relationship.

The DPG last met in December 2001. A second meeting within six months reflects the ambitious agenda agreed to in December to accelerate the pace of U.S.-India defense cooperation. At the December DPG, both sides set out to accomplish something significant. They have achieved results. These include:

- combined naval patrols in the Strait of Malacca.
- resumption of defense trade, beginning with the "Firefinder" radar sale.
- combined special forces airborne exercises in Agra, India.
- U.S.-India Ballistic Missile Defense workshop in Colorado Springs, Colo.
- signing of a General Security of Military Information Agreement to facilitate cooperation in defense technology.

These activities are a practical implementation of the ideas developed during the last DPG.

The two sides emphasized the importance of the DPG and other bilateral exchanges in coordinating approaches to security issues in Asia and beyond. They discussed a broad range of such issues, including how to enhance prospects for peace and stability in Asia, strengthen counter-terrorism efforts, and improve the security environment in Afghanistan, including reconstruction efforts and building the Afghan National Army.

They reaffirmed their commitment to work together to prevent proliferation of weapons of mass destruction and their delivery systems. To this end, the two sides agreed to hold further consultations in the coming weeks on the threat such proliferation poses to their common security interests.

The two sides reaffirmed the contribution that missile defenses can make to enhance cooperative security and stability. They decided to hold a future missile defense workshop in New Delhi and agreed on the value of pursuing a missile defense requirements analysis for India. The Indian delegation accepted invitations to the June 2002 missile defense conference in Dallas, Tex., and the June 2003 Roving Sands missile defense exercise.

They agreed that terrorism and state support for terrorism remains a major threat to the security of their two countries. In this context, they noted the success of Operation Enduring Freedom and the broader war on terrorism, and condemned the recent upsurge in terrorist attacks against India. They agreed that an end to terrorism is critical to ensuring a future of peace and stability in South Asia and around the world. They also reiterated their determination to continue the task of eliminating al Qaeda and other terrorist organisations and entities.

The United States and India have demonstrated progress in military cooperation aimed at enhancing mutual capabilities in combating terrorism, including joint research and development of technologies for meeting this threat. They highlighted the importance of the ongoing special operations airborne exercise in building Interoperability between U.S. and Indian armed forces, and agreed to conduct further exercises. The two sides agreed that in the coming weeks their representatives would address counterterrorism equipment requirements for India's special operations forces.

The two delegations approved a range of activities proposed by DPG subgroups responsible for plans for cooperation, including:

- Specialized training programs and joint exercises to be carried out by the armed services of the two countries during the next year.
- Developing a defense supply relationship, including through the government-to-government Foreign Military Sales program. The two delegations agreed on the need to work closely for speedier approvals of export licenses in the United States.
- Resumption of technical cooperation in defense research, development and production, following the meeting of the Joint Technical Group in New Delhi in early March.

They also noted shared interest in continued cooperation in and support for UN peacekeeping operations. India has accepted the U.S. invitation to participate in the multinational peace operations exercise in Bangladesh in September 2002 and has agreed to co-host, with the U.S. Pacific Command, a peacekeeping command post exercise to be held in New Delhi in early 2003.

The sides agreed that peacekeeping and coalition operations are important tools to enhance stability around the world. In this context, they discussed the negative impact of an International Criminal Court (ICC) on such operations. They agreed on the

serious inadequacies of the ICC and underlined the importance of cooperation between the U.S. and India to oppose its applicability to non-parties, as such applicability would be an assertion of jurisdiction beyond the limits of international law.

In addition to the areas of cooperation outlined above, the DPG has set a course for cooperation in additional areas, including consequence management in response to weapons of mass destruction, humanitarian relief, cyberterrorism, and environmental security.

Secretary Narain also called on Secretary of Defense Donald Rumsfeld, Deputy Secretary of State Richard Armitage, Chairman of the Joint Chiefs of Staff Gen. Richard Myers, and Deputy Assistant to the President for National Security Affairs Stephen Hadley. These meetings reflected the emphasis both sides place on the growing bilateral defense relationship.

The two delegations agreed to hold the next meeting of the DPG in New Delhi in early February 2003.

Source: <http://www.usindiafriendship.net/archives/usindiavision/defensecooperation.htm>

ภาคผนวก ง

Henry J. Hyde United States-India Peaceful Atomic Energy Cooperation Act of 2006 (Summary)

12/18/2006--Public Law.

Title I - United States And India Peaceful Atomic Energy Cooperation

Henry J. Hyde United States-India Peaceful Atomic Energy Cooperation Act of 2006

Section 102

Expresses the sense of Congress that: (1) preventing the proliferation of nuclear weapons, other weapons of mass destruction, the means to produce them, and the means to deliver them are critical objectives for U.S. foreign policy; (2) sustaining the Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT) and strengthening its implementation, particularly verification and compliance, is the keystone of U.S. nonproliferation policy; and (3) the NPT has been a significant success in preventing the acquisition of nuclear weapons capabilities and maintaining a stable international security situation. Declares the sense of Congress that: (1) strong bilateral relations with India are in the U.S. national interest; (2) commerce in civil nuclear energy with India by the United States and other countries has the potential to benefit the people of all countries; (3) any commerce in civil nuclear energy with India by the United States and other countries must be achieved in a manner that minimizes the risk of nuclear proliferation or regional arms races; and (4) the United States should not seek to facilitate the continuation of nuclear exports to India by any other party if such exports are terminated under U.S. law.

Section 103

States that it is U.S. policy to: (1) oppose the development of a capability to produce nuclear weapons by any non-nuclear weapon state, within or outside of the NPT; (2) encourage States Party to the NPT to interpret the right to develop research, production and use of nuclear energy for peaceful purposes as applying only to the extent consistent with the object and purpose of the NPT to prevent the spread of

nuclear weapons and nuclear weapons capabilities; and (3) seek to prevent the transfer to a country of nuclear equipment, materials, or technology from other participating governments in the multilateral Nuclear Suppliers Group (NSG) or from any other source if nuclear transfers to that country are suspended or terminated. States that it is U.S. Policy to: (1) achieve a moratorium on the production of fissile material for nuclear explosive purposes by India, Pakistan, and the People's Republic of China; (2) achieve the conclusion and implementation of a treaty banning the production of fissile material for nuclear weapons to which both the United States and India become parties; (3) secure India's full participation in the Proliferation Security Initiative and commitment to its Statement of Interdiction Principles; and (4) secure India's ratification of accession to the Convention on Supplementary Compensation for Nuclear Damage, done at Vienna on September 12, 1997. States that it is U.S. Policy to ensure that: (1) any safeguards agreement or Additional Protocol to which India is a party with the International Atomic Energy Agency (IAEA) can reliably safeguard any export or reexport to India of any nuclear materials and equipment; and (2) the text and implementation of any agreement for cooperation with India meet specified requirements of the Atomic Energy Act of 1954 (AEA). States that it is U.S. Policy to: (1) secure India's participation in U.S. efforts to dissuade, isolate, and, if necessary, sanction and contain Iran for its efforts to acquire weapons of mass destruction, including the means to deliver them; (2) seek to halt the increase of nuclear weapon arsenals in South Asia and promote their reduction and eventual elimination; and (13) ensure that spent fuel generated in India's civilian nuclear power reactors is not transferred to the United States except pursuant to certain congressional review procedures. Declares it is U.S. Policy that any nuclear power reactor fuel reserve provided to the government of India for use in safeguarded civilian nuclear facilities should be commensurate with reasonable reactor operating requirements.

Section 104

Authorizes the President, upon making specified determinations, to: (1) exempt a proposed cooperation agreement with India from AEA requirements for maintenance

of IAEA safeguards for nuclear materials in peaceful nuclear activities; (2) waive a certain additional export criterion and procedures; and (3) waive mandatory termination of nuclear exports based upon specified conduct that occurred before July 18, 2005. Includes among the determinations conditioning such waivers that: (1) India is taking necessary steps to secure nuclear and other sensitive materials and technology; and (2) the NSG has decided by consensus to permit supply to India of nuclear items covered by NSG guidelines. Requires the President's report to congressional committees on such determinations to include a summary of: (1) the plan provided by India to the United States and the IAEA to separate civil and military nuclear facilities, materials, and programs, and the declaration identifying India's civil facilities to be placed under IAEA safeguards; and (2) the agreement entered into between India and the IAEA requiring the application of safeguards to India's civil nuclear facilities, together with a description of the progress toward full implementation as well as toward conclusion and implementation of an Additional Protocol between India and the IAEA. Requires the report to describe steps taken by India to: (1) work with the United States for a multilateral treaty banning production of fissile material for nuclear weapons; (2) prevent the spread of nuclear-related technology; (3) secure materials and technology applicable for the development, acquisition, or manufacture of weapons of mass destruction and the means to deliver them through the application of comprehensive export control legislation and regulations, and through harmonization with and adherence to specified international guidelines, compliance with United Nations Security Council Resolution 1540, and participation in the Proliferation Security Initiative; and (4) ensure that U.S. civil nuclear cooperation with India will not in any way assist India's nuclear weapons program. Sets forth restrictions on nuclear transfers. Sets conditions for: (1) termination of nuclear transfers to India; (2) exports, reexports, transfers, and retransfers to India regarding enrichment, reprocessing, and heavy water production; and (3) a nuclear export accountability program. States that the Nuclear Regulatory Commission (NRC) may only issue licenses for the export or reexport to India of any equipment, components, or materials related to the enrichment of uranium, the reprocessing of spent nuclear fuel, or the production of heavy water if specified

requirements are met. Permits approval of such exports or reexports only if: (1) the end user is a multinational facility participating in an IAEA-approved program to provide alternatives to national fuel cycle capabilities, or is a facility participating in, and the export or reexport is associated with, a bilateral or multinational program to develop a proliferation-resistant fuel cycle; (2) measures are in place to ensure that no sensitive nuclear technology will be diverted to persons, facilities, or programs not under IAEA safeguards; and (3) the President determines that the export or reexport will not improve India's military ability to produce nuclear weapons or fissile material. Directs the President to ensure that all appropriate measures are taken to maintain accountability with respect to nuclear materials, equipment, and technology sold, leased, exported, or reexported to India and to ensure U.S. compliance with Article I of the NPT. Includes among such measures: (1) obtaining and implementing assurances and conditions pursuant to the export licensing authorities of the NRC and the Department of Commerce and the authorizing authorities of the Department of Energy (DOE); (2) a reporting and accounting system for technology transfers, including any retransfers in India, authorized by the DOE pursuant to the AEA; and (3) alternate safeguards conforming with IAEA standards and practices in the event the IAEA is unable to implement safeguards required by a U.S.-India agreement. States that such measures shall be implemented to provide reasonable assurances of recipient compliance with the requirements of any U.S.-issued licenses regarding such exports (including those relating to the use, retransfer, safe handling, secure transit, and storage of such exports). Requires the President to submit to Congress: (1) specified information on India's nuclear activities; (2) an annual implementation and compliance report, including an analysis of whether U.S. Civil nuclear cooperation with India assists India's nuclear weapons program; and (3) a detailed description of progress toward India's full participation in the Proliferation Security Initiative and formal commitment to its Statement of Interdiction Principles.

Section 105

States that this Act does not constitute authority for any action in violation of an obligation of the United States under the NPT.

Section 106

States that if the President determines that India has detonated a nuclear explosive device after the date of the enactment of this Act, any waiver made under this Act shall cease to be effective.

Section 107

States that Congress finds that India is not a Missile Technology Control Regime (MTCR) adherent for certain prohibitions and sanction purposes of the Arms Export Control Act. (Subjects India to such prohibitions and sanctions relating to transfer to it, by foreign persons, of missile equipment or technology.)

Section 109

Authorizes the Secretary of Energy, acting through the Administrator of the National Nuclear Security Administration, to establish a cooperative nuclear nonproliferation program to pursue jointly with scientists from the United States and India a program to further common nuclear nonproliferation goals. Authorizes appropriations for FY2007-FY2011.

Title II - United States Additional Protocol Implementation

United States Additional Protocol Implementation Act

Section 203

Defines "Additional Protocol" (when used in the singular form) as the Protocol Additional to the Agreement between the United States of America and the International Atomic Energy Agency for the Application of Safeguards in the United States of America, with Annexes, signed at Vienna on June 12, 1998.

Subtitle A - General Provisions**Section 211**

Authorizes the President to carry out this title and the Additional Protocol and directs the President to designate the enforcing executive agency or agencies. States that such authority does not supersede or otherwise modify any existing authority of any federal department or agency already having such authority.

Subtitle B - Complementary Access**Section 221**

States that no complementary access to any U.S. location shall take place pursuant to the Additional Protocol without U.S. government authorization. Authorizes such access. Declares that, in the event of complementary access to a privately owned or operated location, no employee of the Environmental Protection Agency (EPA), the Mine Safety and Health Administration, or the Occupational Safety and Health Administration (OSHA) of the Department of Labor may participate in the access.

Section 222

Sets forth complementary access procedures regarding: (1) notice; (2) credentials; (3) scope of access; and (4) environment, health, safety, and security observance.

Section 223

Sets forth provisions for: (1) location owner, operator, or occupant consent; (2) administrative search warrants in the absence of consent; (3) expedited access; and (4) administrative search warrants for complementary access.

Section 224

Makes it unlawful for any person willfully to fail or refuse to permit, or to disrupt or otherwise impede, a complementary access authorized by this subtitle or an entry in connection with such access.

Subtitle C - Confidentiality of Information**Section 231**

Exempts from specified disclosure requirements any information acquired by the U.S. Government under this title or under the Additional Protocol.

Subtitle D - Enforcement**Section 241**

Makes it unlawful to willfully fail or refuse to: (1) establish or maintain any record required under this title; (2) submit any report, notice, or other information to the U.S. Government in accordance with any regulation prescribed under this title; or (3) permit access to or copying of any record by the U.S. Government in accordance with any regulation prescribed under this title.

Section 242

Establishes civil and criminal penalties for complementary access and recordkeeping violations. Provides for administrative appellate and judicial review.

Section 243

States that U.S. district courts shall have jurisdiction over civil actions brought by the head of an executive agency to: (1) restrain complementary access and recordkeeping violations; or (2) to compel the taking of any action required by this title or the Additional Protocol.

Subtitle E - Environmental Sampling**Section 251**

Directs the President to notify the appropriate congressional committees if the IAEA Board of Governors approves wide-area environmental sampling for use as a safeguards verification tool.

Section 252

Prohibits IAEA-proposed wide-area environmental sampling at a specified U.S. Location under the Additional Protocol unless the President reports to the appropriate congressional committees that: (1) such sampling is necessary to increase IAEA's capability to detect undeclared nuclear activities in the territory of a non-nuclear-weapon state party; (2) such sampling will not result in IAEA access to locations, activities, or information of direct national security significance; and (3) the United States has been provided sufficient opportunity for consultation with the IAEA or has requested that the IAEA engage in such access and sampling.

Section 253

Prohibits the United States from permitting any location-specific environmental sampling in the United States unless the President reports to the appropriate congressional committees that such conditions have been met.

Subtitle F - Protection of National Security Information and Activities**Section 261**

Provides that no current or former Department of Defense or DOE location, site, or facility of direct national security significance shall be subject to IAEA inspection under the Additional Protocol. Prohibits provision under the Additional Protocol of any information of direct national security significance regarding any such location, site, or facility associated with activities of the Department of Defense or the DOE. Declares that this title shall not be construed to permit the communication or disclosure to the IAEA or IAEA employees of restricted data controlled by the Atomic Energy Act of 1954, including in particular specified "Restricted Data." Prohibits construction of this Act to permit the communication or disclosure to the IAEA or IAEA employees of national security and other classified information.

Section 262

Declares that no national of a country whose government supports acts of international terrorism shall be permitted access to the United States to carry out an

inspection activity under the Additional Protocol or a related safeguards agreement. Requires IAEA inspectors to be accompanied at all times by federal personnel when inspecting sites, locations, facilities, or activities in the United States under the Additional Protocol. Instructs the President to conduct vulnerability, counterintelligence, and related assessments at least every five years to ensure that information of direct national security significance remains protected at all sites, locations, facilities, and activities in the United States subject to IAEA inspection under the Additional Protocol.

Subtitle G - Reports

Section 271

Instructs the President to submit to Congress: (1) a list of the sites, locations, facilities, and activities in the United States (USSLFAs) that the President intends to declare to the IAEA; (2) a list of any USSLFAs the President intends to add to or remove from the declaration; (3) a report certifying that each USSLFA on the list has been examined by each agency with related national security equities; and (4) a report on efforts to promote implementation of additional protocols to existing safeguards agreements signed by non-nuclear-weapon state parties, U.S. assistance to the IAEA to promote the effective implementation of such additional protocols, and the verification of the compliance of such parties with IAEA obligations.

Section 275

Directs the President to notify Congress of any notifications issued by the IAEA to the United States under Article 10 of the Additional Protocol.

Subtitle H - Authorization of Appropriations

Section 281

Authorizes appropriations.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

อภิญญา แซ่เต็ง เกิดวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2525 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี
ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2547 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี
การศึกษา 2550